

¶ Introductio in metaphysicorum libros Aristotelis.

**Hec
Introductio
Metaphysicorum
Aristotelis in theolo-
giam philosophorum pan-
dit aditum: philosophorum
inquam potissimum per
diuinas/eternasq;
rationes philo-
sophan-
tium**

C Jacobi fabri Stapuleñ ad Germanum
de Banay consiliariuz regium et decanuz
beluaceñ: prefatio in cōmentariolos intro-
ductorios metaphysices Aristotelis.

A Rithmeticum opus consultissime Germane tuo
fratri dicatū est gallicanam iusticiā moderantī
q̃ vt peripatetici probant: omis iusticia geome-
trica ratione dispensando vtitur: aut arithmeti-
ca cōmutando. estq; arithmetica tanq̃ quoddā
iusticie speculum ac regula. tibi vero theologicū opus tan-
q̃ sacerdotū diuina misteria potissimū curārī dico/offeroq;
Memorie enī proditum est egyptios sacerdotes et calde-
os magos olim diuina misteria tractauisse: et ab ipsis ad
philosophos vsq; manasse. quoz hi per ideas: hi vero p di-
uinas rationes philosophati: diuinā philosophiā (quā me-
taphysicen/ theologiamq; nūcupant) nobis reliquerūt. qui
ideas predicant: platonici sunt. qui diuinas/eternasq; ratio-
nes sequūtur: aristotelici. quozū theologia christiane sapiē-
tie magna cōcordia/affinitateq; consentit atq; cōiuncta est.
Libuit ergo periclitari in libris aristotelicis: et introducto-
rios cōmentariolos i sex primos metaphysices libros pa-
rare: vt ceteris detur occasio metaphysica diuine intelligē-
di: et de plis philosophis mitius cogitandi. quos suo tem-
pore fecit deus suos sacerdotes/ suos vates: et faces que
ad tempora nostra lucent. Et licet dñs qui oēm hominē il-
luminat: nondū in mundo visibilis apparuisset: ipsis tamē
de suo celo lucebat: qui est lux immēsa atq; infinita omib;
seculis lucēs. hos ergo cōmentariolos tibi dico. oroq; sup-
plex ipsuz sūmū bonū/sūme ens/atq; summe vnū quo de
per totum agit: vt omnibus legentibus illuceat: et ex parua
occasione ad magna et digna ipso contēplanda feliciter ra-
piat ac eleuet. Vale.

Prim⁹ dialogus hec septē et triginta disputat.
Quid hec vocabula sex sapientia/causa/ disputatio/ens/di-
stinctio/comparatio: introductionis fronti adiecta nobis p-
tendant.

Sapientie distinctio ac declaratio.

1

2

Dubitationis nō satis metaphysica contemplatione digne dilutio	3
Quidnam questionis quid: respondendum sit	4
Que prime cause et prima principia	5
Quo pacto interpretatur metaphysica	6
Quid sapiens	7
Quo pacto interpretatur sapiens	8
Quot sapientis conditiones	9
Obiectio	10
Q. malus sapiens esse non possit	11
Expertum non artificem artifice non experto certius ope- rari: et nos bifariam artem aliquā acquirere ptingere	12
Uter honorabilior sit artifex non expertus an expertus nō artifex	13
Quis sapienti similior expertus an sensum habens/ artifex an expertus/ architectus an manu operarius/ contemplati- uus an actiuus	14
Sapientem maxime omnia scire vt contingit	15
Sapientez difficillima cognoscere	16
Sapientem scientiam possidere certissimam	17
Sapientez maxime singulorum causas assignare posse	18
Sapientis scientiam maxime propter se esse/ sciendiqz gra- tia expetibilem	19
Sapientem scientiam habere principalissimā et omnium ma- xime liberam	20
Istos visum maxime sensum diligere	21
Qm hoiez maxime natura desiderare esse sapientē	22
Id nature desiderium nō esse concupiscibilis/ irascibilis aut rationalis particule: sensum/ cognitionēue sequens	23
Q. non sit concupiscibilis partis aut animose: vt et quedā nature inclinatio est	24
Talem nature appetitum quo scire/ intelligere et sapere na- tura desideramus: ipsius esse intellectus	25
Intellectus possibilem vt potencias scire/ intelligere et sa- pere natura desiderare: agentē vero magis et efficientē	26
Tale pulchrius nature desiderium: non esse affectionē quādam intellectus aut agentis aut possibili natura inherentem	27
Q. voluntas/ rationalisqz appetitus scientiam intellectū et sapientiaz natura desideret: vt scilicet amabilia/ volūteqz	

affectabilia sunt	28
Intellectus agentis appetitū : reipsa ab intellectus possi-	
bilis appetitu esse distinctum	29
Naturalē voluntatis appetitum et intellect ^{us} : omib ^{us} cōfor-	
mibus modis subiecto idem esse: sola rōne plura. vt agens	
idēz est agentis et patiens possibilis et totus totū	30
Q ^{ui} non plures sint intellect ^{us} : non plures rationales secun-	
deq ^{ue} memorie aut voluntates : etsi in vnoquoq ^{ue} eorū agens	
possibile et ex his totum subsistens reperiatur	31
Appetitum agentē et potentiē vnū constituere appetitū et	
totum nostre aīe actū cum tota eius potentiā vnū constitue-	
re appetitum qui vnus est pariter et trinus	32
Quibus potentiis regantur animalia	33
Que animalium disciplinabilia sunt	34
Que prudentia	35
Hominem omnium mortalium disciplinabilissimū pruden-	
tissimum et optimum esse	36
Q ^{ui} sapientia: humana possessio esse possit	37
Secund ^{us} dialogus hec decem et septē disputat	
Quid est causas esse secundum speciem infinitas	1
Quid est eas infinitas esse secundum directum	2
Quinq ^{ue} nos a veritatis perceptione prepedire	3
Causas secundum speciem infinitas esse non posse	4
Q ^{ui} materie rectitudine non prodeant infinite	5
Idem de forma	6
Idem de efficiente	7
Obiectio	8
Idem de fine	9
Metaphysicum primas supramundanas causas et maxime	
omnium primam contemplari	10
Veritatem quodāmodo facilē et quodāmodo arduam atq ^{ue}	
difficilem esse	11
Entia a maxime vero suam veritatem sortiri	12
Rerum optimum opificem p ^{er} pulchriora / p ^{er} fectiora et dignio-	
ra sua opera potius esse inuestigandum	13
Omnium existentium principia maxime vera esse : et re atq ^{ue}	
subiecto esse vnū: ratione vero multa	14
Omnia entia felicitatis capacia a primo suā felicitatem tra-	
here perinde ac a maxime vero suam veritatem	15

Q[ui] difficultas veriora nature entia cognoscendi ex nostri
intellectus imbecillitate pendeat 16
Que percipiende veritati obsunt et que eidem percipiende
adminicularia sunt 17

Tertius hec quadraginta disputat

Quid ens 1
Quot subsistendi modi 2
Ad ens entium et maxime ens omnes entium modos reduci:
ut omis salubrium modi ad sanitatem et longe quidem veri? 3
Ens in ea ipsa significatione que presenti disputationi ma-
xime accommodata est: homonymum esse 4
Rerum inferiorum ordinem superiorum beatorumque entium
ordinem longe veriorum insinuare 5
Mundi intelligibilis intelligibilium veriores actus varioresque
potentias esse 6
Primum actum purissimum et absolutum infinitum agendi
vigorem habere: et in supremum dantis potentiam essentie
nomen esse sibi vindicare 7
Quod preter primum nullus alter actus omnino purus sit: et om-
nino a potentie consortio seingatus 8
An ipse superne mentes magis sint vne: an potius sua essen-
tia magis sit vna: an suum esse 9
Actum suo toto ad subsistendum plurimum egere 10
Ipsam esse perfectius esse essentia: magis ens: magis vnum: bo-
num et verum 11
Materiam maxime substantiarum minus ens et minus vna
esse censendam 12
Quecumque materia sortita sunt: magis non esse quam esse videri 13
Mentium secunde seriei dependentie: et animam nostram esse
quasi diuinorum splendorum umbram 14
Quod supreme diuine sortis metes magis entia sunt magis vne
bone et vere: mox secunde: deinde tertie usque ad infinitum en-
tium gradum 15
Quecumque sunt in regione lucis plus esse quam essentie parti-
cipare: et que vnius eiusdem similis et status sunt opposita:
et quibus ea maxime competant 16
Cetera a primo asincera vnitatem simpliciter identitate: ex
emplari et stabilitate deficere: et hec elementa in homine quod
tum fieri potest equalitatis consonare harmonia 17

Donitio q̄ horum elementorum ens vnū bonū verū plenū potens necessarium et ceterorū metaphysice/ diuineq; item plationi frequens consideratio plurimum conducat	18
Tres questionēs quas mouet Eutycherus.	19
Prime questionis solutio	20
Secunde solutio et primam mentiū sub primo quatuor sub sistendi indigentias sustinere: et a primo quodam modo quartam esse	21
Quid in mente sit vnitas equalitas et connexio	22
Sūmā cōnexionē eque abvnitate et equalitate pcedere	23
Cur nōnulli philosophātū infinitos mundos esse statue rint: cur nōnulli vnum sed infinitum	24
Tertie questionis discutiēde oportuniore futurū locū	25
Tres primi et firmissimi principii conditiones	26
Quot errores circa ipsum contigerunt	27
Huius discipline entis quatenus ens est cōsiderationē eē	28
Hanc disciplinam potius esse substantie	29
Accidentium considerationem etiam ad hanc disciplinam attinere	30
Item et contemplationem vnus / multorū/ eiusdē/ alteri? similis dissimilis/ equalis inequalis / status et motus horū negationum atq; priuationum	31
Circa primam mentium primum negationē occurrere: cir ca autem omnino primum neq; affirmationem neq; nega tionem esse	32
Multorum simul epilogus: et supramundana entia equius et rite entia dici debere: inferiora autem non entia / multa / mala inania et similibus denotationibus.	33
Quare anime rationales immortalitatis sorte donatē plu res numero reperiuntur: supramundana autem entia simi lis eiusdēq; nature huiusmodi multitudinē refugiūt	34
Vnam summam et indiuiduam et super omnia entitatē esse et non duas: vnam summam bonitatem et veritatem esse et non duas	35
Hanc disciplinam oīm specierum tum substantiarum tum accidentiu: et earum priuationum atq; negationū esse	36
Intellectum per se esse entis et entis specierū : et per acci dens nūq̄ subsistentium	37
Vnum et ens vnam nominare naturam	38

Cōmunes dignitates huius esse discipline	39
Hoc principiū impossibile est idem simul esse et non eē: p̄i- mum et firmissimum esse	40
Quartus dialogus hec septem disputat	
Metaphysicam a ceteris disciplinis differre	1
Disciplinarum solam metaphysicam rerū quidditates sue contemplationi peculiares delegisse. ⁊ quid metaphysicus quidditatis nomine intelligere debeat	2
Hanc disciplinā a naturali philosophia alteram esse	3
Item quo hec disciplina a mathematica differat	4
Accidentis non esse scientiā: et quid hic accidentis nomie designetur	5
Modi entium	6
Narratio de idea que et dialogos claudit quibus hanc bre- uem quā explicant introductionem prefigimus	7

Sequitur
 Introductio in
 libros metaphysicos
 Aristotelis que etsi ad
 sex duntaxat se extendat ad
 omēs tñvaliturā ex cōmētatione
 cognoscite. Neq; parui mo-
 menti erit ad eā metaphy-
 sicoꝝ traductiōez quā
 nobis hoc tempore
 Bessarīo Car.
 Nicenus pa-
 rauit.

**¶ Jacobi fabii Stapuleñ. in sex primos metaphysicos li-
bros Aristotelis introductio.**

Sapientia:

Ens.

Causa.

Distinctio.

Disputatio:

Comparatio.

Sapientia est que maxime scibilia pmas
causas et pma principia contemplatur.

Prime cause et pma pncipia: supma il-
la entia et honorabilissima i natura. Sa-
pietia metaphysica. Sapiens est qui hac
possidet sapientia. Sapiens metaphysic⁹/
prim⁹ / supm⁹ / diuin⁹ supramundan⁹ qz
philosoph⁹. Sex sapientis conditiones.

Sapiens maxie scit oia vt cōtingit. dif-
ficillima cognoscit. nullus ei q cognitu

facilia teneat: sapiens esse putabit. Scientia habet certissi-
ma. Circa sciam omnē causas assignare potest. Sciam item
habet maxie ppt se et sciēdi grā expetibilē. habet et pncipa-
lissimā et maxie liberā ¶ Questioēs. Quid. q̄t. vter exp⁹ nō
artifex: an artifex nō exp⁹ certius operet. vter honorabili-
or. quis sapienti similior: exp⁹tus an sensum habens: artifex
an exp⁹tus: architect⁹ an manu operari⁹. cōtemplatiuus an
actiuus. qualis. quē sensū maxime diligim⁹. quibus poten-
tiis aialia regunt. que disciplinabilia: que prudētia. nōne ab
hoīe sapia possideri possit. ¶ Elemēta Exp̄ietia singulariū
est: et actus et opationes circa singula versāt: ars autē vni-
uersaliū. rōem quidē habens: atqz vniuersale sine expimen-
to cognoscens (q singulare ignoret) psepe cū rōne pecca-
cabit. ¶ Qui causas sciunt: quos scientiores sapientioresqz
surre reputam⁹: qui docere queūt: quiue nō sensuū sz intelle-
ctus cognitionē sequūtur tales pfecto honorabiliores cen-
sendi sunt. ¶ Maxime scit qui scientiarū vniuersalissimam
habet. Nam qui vniuersale cognoscit: et p̄ticulare quoquo
pacto cognoscit qd ecōtra minime fit. Vniuersalia q̄ a sen-
sibus sunt remotissima: ad cognoscēdū hoībus difficillima
sunt. vniuersalia vniuersales cause. Certior scia est que est
causarum que intelligibiliū: atqz que simplicioz. Qui ma-
xime causas et que oīm cause sunt cōtemplat: singuloz cau-
sas assignare potest. Qui scire ppt se desiderat (Est enim

scire ppter se) maxime sciam: maxime ppter se desiderabit.
Principalissima scia z maxie libera ē q̄ cause carū pteplatōi
insistit: z cui⁹ g̃ra agenda sūt singula. hec ei est vniuscuiusq̃
omnino bonū aut in vniuersa natura optimum. ¶ Omnes
homines natura scire desiderant. visus aut maxime sensuū
nos cognoscere facit: pluresq̃ nobis rerum differentias de
monstrat. ¶ Que auditum z memoriā habent: disciplinabi
lia sunt. que vero sensū z memoriā possident: prudētia qui
dem sine disciplina sūt. est enī auditus discipline sensus. Di
sciplinabilia sūt quib⁹ aliqua significare possum⁹ per q̄ dire
ctioni z vsui reddūtur aptiora. prudētia vero que futurozū
vidētur esse. puida. ¶ Bruta plurimū imaginatōibus z me
moris viuunt: homo vero arte viuit z rōne. ¶ Poeticum
ficticiūq̃ est sol⁹ dei sapientiā (q̃ mortaliū generi iudear)
possessionē esse. nā diuinū numen nulli iuidū esse cōuenit.
sed vt tritum puerbiū est: mentiūtur multa poete. Quī sūt
enī pbi p̃mū admiratiōe duce: philosophari: vt admiratiōe
conuersionū solis: incōmēsuratiōis diametri. diuina autem
nobis admirabiliora sūt. quare vt puerbiū dicit hec admi
ratio i meli⁹ p̃sumabit: sapiamq̃ tandē nacti ip̃a p̃fruemur
Ause sūt materia/ forma/ efficiens z finis. et infinite
scdm speciem cause dicerent: si ipsarū infinite eēnt spe
cies. infinite autē scdm directū: si in vnaq̃q̃ causarū
specie ab vna i aliā z alteri⁹ quidē nature semp sine statu p
cederet. vt si hec materia ex illa fieret: q̄ iterū (z ita sine sta
tu) ex aliā fieret. et si hec forma p hāc existeret formā: z illa
per aliā: neq̃ i vltimū decumbat vnq̃. et si hoc sit ab illo: z
illud ab alio: nullo tandē extremo repto. et si hoc hui⁹ g̃ra
fiat qd̄ iterū fiat alteri⁹ g̃ra: nullibiq̃ decumbat: cause z ma
teria/ z forma/ et efficiens/ z finis infinite z in infinitū pcedere
dicerent. Quīq̃ a veritatis pceptiōe nos prepediētia: cōsue
tudo audiēdi falsa: eruditioq̃ nō recta. recte docētī assenti
re nolle: nisi qd̄ dicit vt mathematic⁹ demonstrat. alicui fidē
nō prestare: nisi sensibile sit: sēsibiliue p̃stet argumēto. nulla
nisi alicui⁹ orgēte auctoritate recipere. nō posse nisi pua de
gustare. ¶ Questiones. Quid. quot. an cause scdm speciem
in infinitū prodeant. an materie forme efficientes aut fines
rectitudine euadant infinite an veritas sit facilis/ a quo en
tia suā veritatem sumūt/ veritatem intellige que entū con

ditionē importet. a quo maxie veriora entia cognoscēdi no-
bis adest difficultas. q̄ veritatē p̄cipiende obsistunt. ⁊ q̄bus
ad ip̄am p̄cipiendā preparemur. ¶ **E**lemēta. Omnes cau-
sas: quatuor causarū sp̄ibus cōplectimur. ¶ **V**isariam hoc
fieri ex hoc dicī. ¶ **P**rimo cū ex imp̄fecto fit p̄fectū sine ge-
neratiōe. vt cū ex puero fit vir q̄ post puerū fiat vir. sicut ex
isthmīs sūt olympia. isthmia enī ludi sunt olim neptuno i
peloponeso sacrati. Olympia vero in honore iouis. 2° Lū
hoc ex hoc fit p̄ generationē. in p̄rio mō idē est ex quo fit: et
quod factū est: ⁊ extrema sūt p̄fectū et imp̄fectū. in sc̄bo au-
tē esse et nō esse. ⁊ fit ad p̄silia reflexio. et omniū que ex hoc
generatione p̄deūt materia est eadē: que generabiliū ⁊ cor-
ruptibiliū ingēnita atq; incorruptibilis est vt alias ostendī-
mus et p̄mū sēpiternū. ¶ **S**i forme in īfinitū sc̄dm rectitu-
dinē. p̄dirent formā diffinitione cōplecti nequīrem⁹ et p̄or
semp magis esset. Et si p̄rior nō esset neq; posterior. quare
si nō esset prima: neq; posterior vlla esse videret. ⁊ tolleret
sc̄ia. scim⁹ enī cū ad indiuidua īsecabilla q̄ deuenimus. et
hoc pacto īfinita itelligere īpossibile est. ¶ **E**t ita est de ef-
ficiente. Et si vna est oīm aliarū causa ip̄az eē primā neces-
se est. que enī in medio aut citra est: p̄ma nō esse potest. nam
suis p̄riorib⁹ cā nō erit. ¶ **C**ōsimili mō de fine. si est aliqua
que aliarū grā nō sit s; alie ip̄e sint grā: aliqua p̄ma est ⁊ nō
p̄deunt in īfinitū. et nichil optimū imo neq; bonū esset. ⁊ si
esset nullus conaret ad ip̄m vtpote ad qd puenire īpossibi-
le foret. neq; itellect⁹ esset actiu⁹. nā semp in talib⁹ hoc esset
alteri⁹ grā itellect⁹ autē practice finē et terminū habet vbi
sistat et quiescat. ¶ **V**eritatē nullus sincere et oīno digne
app̄hendere potest. et nullus etiā oīno eius est exors. ī fori-
bus enī vt puerbio dici cōsuetū est quis delinquet. totū p̄-
fecto facile est: pars autē captu difficultatē nobis affert. to-
tum p̄ncipiū. pars autē ex p̄ncipio cognitū est. ¶ **V**num-
quodq; ex vniuersis maxie oīm dicī qd aliis vt talia sint
causa existit. vt ignis maxie est calidus q̄ causa est ceteris
sensibilib⁹ vt sint calida. ita maxie vera sunt q̄ aliis cā sunt
vt vera sint. et maxie oīm verū est qd verorū oīm vt ha sint
causa est. Et hec p̄ncipia verissima nō aliqñ sunt ⁊ aliqñ nō
sunt: s; semp sūt nec ip̄orū cā est vlla. s; ip̄a aliorū sūt cā etiā
horū caducorū atq; mortalīū. hīnc cognoscere p̄mptū est si
cut vnūqdq; se habet vt sit: ita ad veritatē se habere. ¶ **S**i

cut oculi nycticozactū sese habent ad lucē diei: ita intellect⁹
nri ad manifestissimā optimā et verissimā nature entia. que
audire psueuim⁹: hec eadē dici dignamur: admittimusq; et
cōsuetā nobis notiora: incōsuetā &o ignotiora. et cōsuetudī
nē maximā vim hñe ipse leges ostēdūt. Singula vt materia
requirit recipiēda sūt. neq; oim mathematica certitudo q̄
rēda ē. nulli fidē p̄stare nisi sēsū sēsualiuē exēplo vincamur.
parui impotētisq; igitur idiciū est. Et nichil recipere velle nī
si alteri⁹ firmatū fuerit auctoritate: qdā iudicādi ipotētia
est. Qui aut sola quā degustare valēt. nature patiūt defectū
intellectusq; paucitatē. ¶ Ex oppositis ad p̄cipiēdā verita
tem istui apparariq; licebit. vt psuetudīe vera audiēdi eru
ditioeq; recta. oportet itē rectē docētī acq̄lescere. nō oim ma
thematicā certitudinem expetere: s; vnūq; vt ei⁹ natura
atq; materia requirit recipe. Profūde mētis esse/potētis iu
diciū/sane atq; integre mētis et nature.

¶ De disputat sūt hec quindecī. ¶ Prīmū vtrū alicu
ius vni⁹ discipline sit oēs causas psiderare. ¶ Scōz
si plures existant vtrū p̄ncipalior sit q̄ per vnūq; qz
generū causarū aut q̄ per plura demonstrat ¶ Tertiū quā
li ceat vocare sapiam. ¶ Quartū vtrū que substantiarū ¶ Qui
tū vtrū cōmunes cōceptiōes/coiaq; p̄ncipia ad aliquā di
sciplinā vnā ptineāt. ¶ Sextū an oim sbaz vna sit scia/sola
aut plures. ¶ Septimū vtrū circa sbaz solū aut circa sbaz
et ei⁹ accidētia eadē scia atq; p̄tēplatio &set. ¶ Octauū vtrū
oēs sbe sēsibiles sint: aut p̄t eas sint alie qdā ponēde ¶ No
nū vtrū p̄ia gñā sit p̄ma p̄ncipia. ¶ Decimū q̄ pacto suscipe
oporteat p̄ncipia. ¶ Undecimū vtrū corruptibilū et incor
ruptibilū eadē sint p̄ncipia aut diuersa. ¶ Duodecimū vtrū
corruptibilū p̄ncipia sint corruptibilia. ¶ Decimūtertium
vtrū vnū z ens rerū sbe sint. ¶ Decimūquartū vtrū p̄tēta/sup
ficies/z corpa sbe sint rez. ¶ Decimūquintū vtrū p̄ter sensua
lia qd subsistit. Et horū (lia sint) ponēde spēs.
qdā subsistit ab alto. qdā in alto. qdā sub alto. qd
dā ab alto. ex alto z p̄ alterū z alteri⁹ gñā. qdā vero
subsistit neq; ab alto/ī alto/sub alto/ex alto/p̄ alterū/ neq;
alterius gñā. sed cetera oia ab ipso sunt et ipsius gratia. Et
ipm entū p̄ncipalissimū est maxie ens et vt ens maxime
omniū subsistēs. Et omis entū modi ad ipm reducūt. sicut
diuersi salubritū modi reducūt ad sanitates. ¶ Tres p̄mi
firmissimi p̄ncipiū p̄ditiones. Notissimū esse debz nō condi

tionale et quod quēlibet cognoscentē et cuiusq; disciplinarum accedentē habere oportet. ¶ Quatuor ediuerso circa ipsum errores. Prim^o est ipsū demonstrare volentium. Secundus ipm negantiū. Tertius cōtradictoria concedentium. Quartus ipsa negantiū. ¶ Questiones. Quid. quot. nōne entis vt ens est huius sciētie sit consideratio. nōne potius sit substantie. nōne accidentia etiā consideret. vnū. multa. vni^o puationem et negationē: imo et omia: substantias omnes/omiaq; accidentia. an vnū ab ente diuersā nomiet naturā. vtrū communes dignitates: hui^o sint discipline. vtrum principiū hoc impossibile est idē simul esse et nō esse firmissimū sit et pmiū. ¶ Elementa. Entis qten^o ens ē: consideratio ei^o est discipline que supremas causas et supma principia rimatur. ¶ Potior consideratio eius entis merito censenda est: a quo vt principio cetera pendent: et ppter quod cetera sunt. ¶ Accidentia enī ad substantiā sese habent: vt salubria ad sanitatem. vnū et ens eadem sunt natura et sese vt principiū et causa cōsequuntur: ratione tamen diuersa sunt. vnū/multa/vnius negatio/priuatio opposita sunt. oppositorum autē eadem est disciplina. Quilibet sensus vnus: omnū sui sensibilis generis specierū atq; priuationū est: et que libet scientia vna: sui generis specierum. entis autē vt ens est species sunt he que substantie et que accidentiū. ¶ Idē est ens et vnum ens: vt ens homo et vnus homo. nec vnus alicui^o generatōe abesse potest neq; cuiuspiam corruptio: ne: sed simul sunt et simul non sunt et sicut vnūquodq; per suam substantiā ens est: ita est et vnū. ¶ Cōmunes dignitates cōmissima pncipia sūt: et que vnicuiq; cōter vt entia sunt a tribuūt. et qb^o inferiores discipline ad suā materiā contractis vtuntur

Ec trahet quadraginta distinguit.

Principiū	7. Idem	8. Possibile	4. passio 4.
Causa	4. Diuersū	8. Impotentia	4. puatio 8.
Elementū	4. Differens	2. Impossibile	4. habere 4.
Natura	6. Simile	5. Quātū	4. Ex quo 6.
Necessariū	5. Dissimile	5. Quale	4. Pars 5.
Vnum	8. Oppositū	5. Ad aliqd	8. Totum 3.
Multa	8. Cōtrariū	5. Perfectū	4. Colob ^o 7.
Ens	14. Prius	8. Termin ^o	9. Genus 4.

Ens p accidēs 3. posteri⁹ 8. scdm q 5. diūsa gñe 2.
 Substantia 4. Prās 4. scdm se 5. flm 4.
 hitus 4. accidēs 4.

¶ Septem modi principii. Primo terminus est: unde motus incipit. 2. unde vñ quodqz fit optime. 3. quod in aliquo primum generatur. 4. a quo primo non inexistit aliquid fit. 5. ad cuius electionē et arbitrium mutabilia mutantur. 6. unde res primū fit nota. 7. causa. **¶** 4 modi cause. primo est ex quo inexistit: aliquid fit. 2. species. 3. primū mutatiōis effectuum. 4. finis et cuius gratia. Sunt et modi qui ad longuz in phisicis deducti sunt. **¶** 4 modi elementi. Primo est ex quo inexistit in diuisibili specie in alia specie: aliquid fit. 2. in quod dicunt corpora resoluti vt in vltimum: quod quidē in alteruz specie irrefolubile est. 3. demōstratiōis principium. 4. quod vñ et simplex ad multa cōe atqz vtile est vt vniuersale. **¶** 6 modi nature. Primo gñatio est: et prius nascentis natiuitas. 2. principii pñm inexistit ex quo aliquid gñatur. 3. primū principii motus et quietis eius in q est. 4. ex quo prius informi aliquid fit quodqz in natura formatur. 5. forma et compositio. 6. substantia. **¶** 5 modi necessarij. Primo sine quo res esse aut saluari nequit. 2. sine quo bonum aliquid assequi: vel malum vitari nequit. 3. preter voluntatem violentiam inferens. est enim vis quemadmodum dixit empedocles necessitas quedā. 4. quod aliter se se habere non contingit. 5. ppositio necessaria. **¶** 8 mōi vñus quod diducitur in vñm scdm se et vñū secunduz accidens. Primo quod cōtinuū est. 2. quod cōsimile subiectū habet atqz potentiā. 3. que eiusdem sunt generis. 4. q eiusdē sunt speciei. 5. que apud mentem eandem habent intelligentiam. 6. que diuisionē non admittunt: aut scdm q h⁹ mōi capiuntur. 7. que vñi attribuuntur. 8. quod vñā habet speciem. Sunt et modi vñius genere/spē/numero: et q ad vñuz genere et spē: pportione quadā dicunt. **¶** 8 mōi mltōz ex pce dērib⁹ oppositiōis sumūtur. **¶** 14. ent⁹ qd diducit i ens scdm se et scdm accidens. decē pñi mōi scdm decē pñicamēta sumūtur. 11. verū. 12. cū accidens de sbiecto dī. 13. cū sbiectum de accidente. 14. cum accidens de accidente. **¶** 3 modi entis per accidens. 11. sunt qui vltimo adducti sunt. **¶** 4 modi substantie primo ens per se subsistēs aut ei⁹ pars. 2. forma.

Principium

Causa

Elementum

Natura

necessarium

Unum

Multa

Ens

ens p accidēs

Substantia

	3 q̄ destructo destruitur et totū 4 diffinitio. Et hi modi ad substantias vniuersales et p̄ticularis reducūtur. ¶ 8 mōi eiusdem q̄d in idem secundū se et secundū accidēs secatur quicq̄dē mōi vt vni⁹ modi sumēdi. vnūz enī et idem sola rōne dissident. ¶ 6 modi diuersi ex opposito vt multoz sumūtur ¶ 2 mōi dr̄ntis p̄mo. que eidē diuersa inter se aliquo⁹ eadē sunt. et q̄dquid est diuersū. ¶ 5 modi similis p̄mo que p̄simili passione aliqua sunt passa. 2 que p̄libus p̄similib⁹. 3 q̄ diuersis. 4 q̄ eandē sc̄dm spēm habēt qualitātē. 5 que vnāz p̄ resue earū habeāt: sc̄dm quas p̄pria fiat alteratio. ¶ 5 mōi dissimilis ex oppoito sumūtur. ¶ 5 modi oppositorū. p̄mo relatiua. 2 priuatiua. 3 p̄traria. 4 p̄tradioia vt que sunt i-ter esse et non esse ḡnitionis extrema. 5 quecūqz de eodem verificari nequeūt. ¶ 5 modi cōtrarioz. p̄mo q̄ eidē inesse non possunt ḡne differētia. 2 que sub eodez genere maxime distant. 3 q̄ maxime distāt in subiecto. 4 dīe opposite quas genus potestate retinet: et que sub illis cōtinētur. 5 que maxime aut genere aut specie differūt. et hec quedā sunt actū / quedā hitu quedā agentia / quedā passiuā / quedā hitus atqz priuatio. ¶ 8 mōi prioris p̄mo q̄d loco est. p̄p̄nquius. 2 q̄d sc̄dm t̄p̄s. 3 q̄d sc̄dm motū vt q̄d ē p̄mo mouēti p̄p̄nquius. 4 q̄d ordine. 5 quod potestate. 6 quod cognitiōe. 7 passione. 8 natura. ¶ 8 mōi posterioris ex oppoito sumūtur.
Idem	
Diuersum differens simile	¶ 4 modi potestatis p̄mo potētia actiua. et potentia passia. 3 q̄d sc̄bz volūtātē altez perficit. 4 naturalis potētia / habitus: quo ne in deterius labamur: defēdimur. ¶ 4 mōi possiblis ex p̄dictis 4 sumūtur. ¶ 4 mōi impotētie ex mōis p̄tatis opposito mōi. 4 mōi impossiblis ex possiblis oppo- sito. caplūtur item possibile et impossibile vt p̄p̄onum sunt passionēs. ¶ 4 mōi q̄t̄i. p̄mo p̄ se q̄t̄ū. 2 p̄ accidēs sc̄dm alia p̄dicamēta sumptū. 3 pluralitas. 4 magnitudo vt linea sup̄ficies corpus. ¶ 4 modi qualitatis p̄mo s̄bstantialis differētia. 2 forme et figure vt abstracta mathematica. 3 sensibiles passionēs. 4 affectio quecūqz ad bonum aut malum.
Dissimile Oppositum	
Contrarium	¶ 8 modi ad aliqd p̄mo sc̄dm rei essentia vt idē diuersus. 2 sc̄dm numez et magnitudinē vt dupl̄s et dimidiū equale et iequale. 3 sc̄dm mensurās et mēsuratiū vt scia scibile. 4 sc̄dm potētias vt calefactiū et calefactibile. 5 sc̄bz qualitātē vt simile et dissimile. Sūt enī eadē quoz vna substantia ē. Equā-
Prius	
Posterior	
Potestas	
Possibile	
Impotentia	
Impossibile	
Quantum	
Qualitas	
ad aliqd	

lia quorum q̄ntitas est vna. Similia quorū vna est qualitas .
 6 quorū g̃na dicuntur ad aliquid vt grāmatica. 7 quorū con-
 creta vt equalitas et similitudo. 8 quod aliquod p̄dictorū
 denominare p̄tingit vt homo q̄ ei accadat posse esse duplū.
¶ 4 mōi p̄fecti p̄mo extra quod nichil est deficiens accipe **Perfectum.**
 re quod sue sit attinens essentie. 2 cui nichil deest sc̄dm suū
 genus atq; naturā. 3 cui nulla p̄fectio deest que ipsū p̄ficere
 nata sit. 4 quod ad finē ordinatur honestū. **¶** 9 modi termini **Terminus**
 ni. p̄mo est q̄ntitatis vltimū. 2 extra quod nichil est accipere
 rei. 3 infra quod omia sunt rei. 4 forma sēsiblis. 5 ad q̄d tē-
 dit motus. 6 vnde p̄ficiscitur motus: aut ad quod euadit p̄-
 plet. 7 finis. 8 vniuscuiusq; actus r̄forma. 9 diffinitio. **¶** 5 **Secundū q̄**
 modi sc̄dm q̄. p̄mo specie importat. 2 prioritatē. 3 finem. 4
 causam. 5 locū et pōnem. **¶** 5 modi sc̄dm se p̄mo specie no- **Secundū se**
 minat. 2 esse in aliquo. 3 esse p̄mo. 4 non esse alterā causam
 5 soli inesse. **¶** 4 mōi habitus p̄mo quidā est p̄tū ordo r̄ ad **Habitus**
 se et ad locum. 2 h̄re indumentū. 3 quedā p̄manens affectio
 ad bonū vel malū. 4 talis affectionis pars. **¶** 4 mōi passi-
 onis p̄mo est qualitas sc̄dm quam est alteratio. 2 talis qua- **Passio**
 litatum altatio. 3 eiusmodi qualitatū nocumentū atq; def-
 icmentū afferentes alterationes. 4 vehementes aut gaudio-
 rū aut tristitiaz appetit. **¶** 8 mōi priuatiōis p̄mo si quod **Priuatio**
 natū est haberi quippiā non habz et si ipsū natū h̄re non sit
 2 q̄d non habz q̄d sc̄dm se aut suū. p̄pinquū genus h̄re natū
 est. 3 quod quid nō habet quādo natus est ipm h̄re. 4 p̄ vim
 ablatio. 5 quod oīo aliquid non habet. 6 quod praue habet
 7 quod parū habet. 8 quod nō facile aut non bene h̄t. **¶** 4 **Habere**
 mōi h̄re p̄mo est aliquid sc̄dm suā naturā ad suū impetum
 quicq; deducere. 2 est habere dispōez. 3 cōtinens h̄re cōten-
 tum. 4 altius impetū cohibere. **¶** 6 modi ex aliquo p̄mo ex **Ex aliquo**
 materia aut sc̄dm genus aut indiuiduā sp̄ez. 2 ex p̄io mo-
 uente. 3 ex p̄posito et toto. 4 ex parte. 5 ex aliquo mouēte se
 cundū partem. 6 ex priore tempore. **¶** 5 mōi partis p̄io q̄d **Pars**
 in toto est. 2 quod aliquoties sumptus totū cōmensurat. 3 p̄-
 tes subiecte aut essentielles. 4 in q̄d resoluitur totū r̄ ex q̄
 totū cōponitur. 5 q̄d in alicui diffinitōe ponit. **¶** 3 mōi to- **Totum**
 tius. p̄io cui nulla partiū ex quib⁹ natum est p̄tare deficit
 abestq; 2 natura multa cōtinens vt genus et vt integrale
 totum. 3 quod aliunde q̄ natura multa cōplectitur r̄ q̄cqd

Colobus totum dicitur. quicquid autē transpōne facta nō manet idē omne et non totū dicit̃ vt omis aqua. ¶ 7 pprietates colo-
bi. est enī colobū atq; mutilū cui aliqua secundū quātitatē abest p̃tula. p̃ia pprietas p̃tinuū esse debet. 2 quod ablatū fuerit: remanēre min⁹ esse debet. 3 manere debet specie cōsi-
mle. 4 dissimilū denoiationum partiū esse debet. 5 partes ille diuerse non essentielles sed scōm quātitatē sumpte esse debent. 6 pars pp̃ia et substantie p̃cipua ablata esse non debet. 7 non debet item interior et latens eē: neq; noua ge-
Genus neratione reparari posse. ¶ 4 modi generis p̃mo collectio generatorū p̃similē specie habētū. 2 talium g̃natoz p̃imum p̃ncipiū. 3 passionū subiectū. 4 quod in diffinitionib⁹ p̃i-
Diuerſa g̃ne mus obtinet locū. ¶ 2 modi diuerſorū genere p̃io que idē subiectum p̃imū non habēt. 2 que diuerſorū sunt p̃dica-
Falsum mentoz. ¶ 4 modi falsi p̃imo eoz que componi nō possūt mentis affirmatio: et que dissolui nequeūt negatio. 2 q̃ videri nata sunt non qualia sunt. 3 qui intentione fallendi: rationes adducit falsas. 4 qui rationes apparentes facit et nō intentione fallendi. ¶ 4 modi accidentis p̃imo quod ali-
Accidens cui inheret. 2 quod extra semp et frequēter: et non ex intentione euenit. 5 quod accidētaliter p̃dicat. 4 quod de alius cuius substantiali diffinitione non est.

¶ Elo a ceteris hec disciplina differat. quo a natu-
q rali philosophia. quo a mathematica. an entis p̃
accidens sit scientia: sciētie autē noīe artē et p̃u-
dentiā cōplectimur. qui modi entis ¶ Elementa.
Hec disciplina p̃ncipia et causas entis vt entia sunt: cōside-
rat: alie autē non. hec simpliciter quid et substantiā cōtem-
platur: non autē aliaz vlla. sed vnaq; circa aliquid vnum
speciale intra ens aut substantiā versatur. hec disciplina quo-
dāmodo vniuersalis est: alie vero p̃ticulares. hinc vt ille su-
um genus esse non demonstrant qđ eaz finis existat: ita hic
neq; ens aut substantiā esse demonstrādū est. ¶ Naturalis
philosophia circa quoddam genus entis versatur. id enī
substantia est p̃ncipiū mot⁹ et quietis in se habens: et solū
circa mobilia et inseparata eius cōsideratio existit: omisq;
eius cōsideratio vt cōsideratio simi est. prima autē philo-
sophia circa ens ipsū/immobilia/et separata: et eius cōsi-
deratio vt p̃sideratio caut existit. Conuenit tamē naturalis

philosophia cū hac supramūdana: q̄ p̄templatiua sit. Etenī
 omnis scia omnisq̄ disciplina aut contemplatiua est quam
 Theoricā vocant: aut actiua quā practicā: aut factiua quam
 dicūt poeticā. At vero nō actiua est: nā hec scōm electionē
 est: et earū que itra nos sunt actionū. neq̄ factiua: nā ⁊ hec
 scōm electionē est et earū effectiōnū: que in opus extrinse-
 cū transeunt. relinquit itaq̄ ip̄am p̄templatiuā eē. ¶ Mathe-
 matica circa vnū gen^{us} itidē entis versat: neq̄ vt entia sunt
 considerat: s; potius vt p̄mēsurable atq̄ incōmēsurable
 aut aliquid huiusmōi. Cōuenit tñ cū prima phia q̄ ip̄a idē-
 tidē cōtemplatiua sit: et imobilia ⁊ tanq̄ sepata consideret.
 nō tamē re ip̄a sepabilia sunt quēadmodū diuina illa q̄ sapi-
 entia ideo iure theologia noiata: p̄tēplā. Ex his itaq̄ li-
 quet tres Theoricas esse disciplinas. P̄hysicā: mathematī-
 cam ⁊ sapientiā quā theologiā noiāuim^{us}: que alias discipli-
 nas et actiuas ⁊ factiuas longe antecedunt desiderabilio-
 res: et longe sapiētia ip̄a oēs antecellit vt que sit circa diuī-
 num et honorabilissimū genus. ¶ De iis q̄ accidunt nulla
 scia aut cōtemplatiua aut actiua aut effectiua: studium cu-
 rāq̄ adhibet. Que accidunt infinita esse possunt: neq̄ cām
 determinatā habēt. Ea siquidē sophiste curant: q̄ nulla di-
 scip̄linis accōmoda tractant. Et cuz entīū quedam semper
 sint quedā plurimū quedā neq̄ semper neq̄ plurimū: sola
 ea que semper sunt aut plurimū discipline curant. acciden-
 tia autē neq̄ semper neq̄ plurimū existunt. ¶ Entīū quod-
 dam quod quid est ⁊ substantia est. q̄dā q̄tum. ad aliqd. qua-
 le. agens. patiens. qñ. vbi. situm et habitū. quoddā scōm se.
 quoddā scōm accidens. quoddā actu ⁊ quoddam potentia
 Item ens vnomō verum: et nō ens falsum dicī: quo pacto
 semper cōtradictoriōū alterum ens est/alterum vero non
 ens. suntq̄ ens ⁊ nō ens hoc pacto circa intellectus cōple-
 xiones: et nō in rebus exteris et que sint extra mentē et in-
 tellectus site. Sed hec amplius determinare alter exigitur
 locus. nunc autē ad ens quod quid est et substantia: apertē-
 dum nos conuertamus. in sex primos metaphysicos aristo-
 telis libros introductionis finis.

L

Interrogasti me doctissime Germane: cur per di-
alogos et non potius oratione perpetuo discur-
rere p̄metariolos tibi dicatos p̄posuerim. Hanc
rōnem accipe. Ad hoc faciendū honest^o adoles-
cēs **G**uillerm^o gonteri^o q̄ me per italicā orā comitat^o mltā
officia p̄stitit: facile induxit. Si ita feceris inq̄t admonēbis
q̄ docturi erūt q̄ pacto interrogare debeāt/itrogataq̄ docere
et sū vtilit̄ disciplo p̄sules ⁊ docenti. Admonuit me p̄terea
legētes monefacere frōti p̄fixā isagogē quo facile memorie
mādetur in artificio esse p̄stitutā: ⁊ q̄stiones: ordinē / seriēq̄
p̄dicamētōꝝ seq̄ ⁊ affirmatiuas q̄stiones p̄ an et nūq̄d r̄sio
nē exigere negatiuā: et p̄tra negatiuas affirmatiuā: et earū
dilutiōes p̄p̄iis elemētis suo ordine paragraphis distincti esse
querēdas. Atq̄ vos ita estote moniti. et q̄cūq̄ docendū mu-
nus puiciāq̄ assumer: se putet theoreticū. q̄cūq̄ vero p̄bus
adolescens docebit: se neanīa putet aut putet **E**utycherum

Note. Acroamatica/auscultatoria: q̄ nō passi oēs sed sele-
cti pauci ad metaphysicōꝝ auditiōē admittēbant. **A**n-
thichthona/tra frē cōtraposita. **S**ingla/singularia. **A**r-
chitect^o/q̄ edificandi sciam habz: qua cetos ad artis opera
dirigit. Nos sciētie nomē ad bitus tū actiuos / tū factiuos
qui sūt prudētia et ars: hoc in loco extendimus. **A**rche-
typus/exemplaris.

C Jacobi fabii Stapuleſii. in introductionē metaphyſicorū
Ariſtotelis cōmentariū.

Theoreticus. metaphyſic⁹. Meantias adoleſcens.

Vid libi o dulcis Meantia nūc in manib⁹ te
nes. Me. eſt nescio qđ o Theoretice forte
(vt atūr) min⁹ mimo. tolle hūc ipm ſi pla
cet atq; itroſpice. hunc michi nūc vn⁹ meo
rum equaliū e litterarū ludo reuertēti ob
uiam factus obtulit. neq; ſatis ſententiā
teneo. The. Introductio quedam eſſe vi
detur in acroamaticā ariſtotelis philoſo

phi ſapientiā. Me. Ita certe recordor qui michi ipm. obtu
lit: titulum pronuntiabat. The. Sed o preclare idolis Mea
nia tam preclarū nomen (dico ſapientiā) minime abs te ex
cidere debuiffet. Sed quid etiā ſi ipſius aliquid intellige
res? Optares ne? Me. Maxime et oportune nunc quidem.
Hāc hāc ipſa hora ludus vacat. ceteriq; mei coequales ali
cui nunc honeſto ocio indulgent. Si autē minus tibi mole
ſtum eſſet O ſapentiſſime Theoretice (talem enim te fama
autumat) ruditatē meā informare: me dedo ad quēcūq; vo
les paratiſſimū. The. Probe adoleſcens qui poſſim? libel
lum haudquaq; euoluī. Ego vero ſi vel in curſu tranſegiff
ſem et me id poſſe ſentirem: michi tecum gratiſſimus ſuſci
piendus eſſet iſte labor. Me. Equidem credo etſi nondum
totum euolueris: te id vel q̄maxie poſſe. The. Quia igit te
ſic affectum video teq; id vehementer exoptare: quid poſ
ſim experiemur. Attende igitur aliquādo preclari⁹ a tuo
preceptore auditurus. et que minus in ocio et pro hac no
ſtra (cum alterius negotiū vacuū ſumus) cōmuni recreatione
expediuerimus: hec omnia plenius qui te curant ſapientes
tui preceptores te alias informabunt. **C** Hunc abs te ſciſci
tor: quid exiſtimas hec vocabula ſex Sapiētia. Cauſa. Di
ſputatio. Ens. Diſtinctio. Comparatio: fronti adiecta ſibi
pretendere velle? Me. Etiam id a te doceri cupio. Theore
ticus. Nichil o Meantia niſi materiā qua ſex primos
b.ii

sue auscultatorie sapientie libros Aristoteles digessit. Pri-
 mus siquidē est de sapiētia. Secundus de causis q̄ in infinit-
 um nō prodeār: sed iparū omniū vna sit prima. Tertius di-
 sputat. Quartus entis naturā edocet: q̄q; omnia ad vnum
 maxime ens: p̄inde atq; oēs cause ad vnā primā ⁊ maxime
 causam sint reducēda. Quintus quoties cōplura illic p̄ten-
 ta vocabula dicātur: distinguit. Sextus sapiam ad inferio-
 res disciplinas tum naturalē philosophiā tū mathematicā
 comparat. *He.* Satis michi videor sex p̄positoꝝ vocabulo-
 rū rōem tenere. ¶ *The.* mox sapiam ip̄az finit q̄ sit q̄ maxie
 scibilia/p̄mas causas/ ⁊ p̄ma principia cōtemplat. cui⁹ hunc
 intellectū esse putes. Sapia est eoꝝ q̄ in natura sunt hono-
 rabilissima entia: intellect⁹ pariter ⁊ scia. *He.* Hanc ego di-
 gnissime vir quā subūgis interpretatiōē me audiuisse reco-
 dor ab Agatho ⁊ Aristo viris admodū bonis et ī morū di-
 sciplina eruditis. Arbitror ergo in hac finitiōe maxie sci-
 bilia p̄pter sciam metaphysicā appositū fuisse: ⁊ deide sub-
 iunctum p̄mas causas ⁊ p̄ma principia p̄pter intellectū me-
 taphysicū. *The.* Recte sentis. deide finit vt vides q̄ prima
 principia et p̄mas causas hic vocet. quid sapiens. ⁊ sapien-
 tiam ⁊ sapiens interpretatur: sexq; sapiētī adiūgit cōditiōes.
 ¶ *He.* Sed cū dicis qui hanc sapiam possidet: an aliqd sin-
 gulare denotes indiuidueue demōstres quicq;? *The.* Par-
 ua sunt que petis o dulcis neanla: audisti ne que in diffini-
 tionibus vniuersalia signa vident: nō esse vniuersalia. et q̄
 singularia vident: itidē neq; esse singularia: q̄nquidē omis
 diffinitio sit vniuersaliū: maximaq; circa diffinitiones cura
 sanaq; intelligētia adhibenda sit. *He.* Audiuerā equidem:
 sed ita sum fluxa/labiliq; memoria vt iam e mente lapsum
 excidisset. *The.* Hanc itaq; possidere sapientiā est. posside-
 re sapientiā in ea ip̄a significatione qua nuper diffinitā au-
 diuisti. alias quascūq; significationes ne cura nec te detur-
 bent. Deinde questionēs format quarūquidem quarūdam
 precedunt elementa: quarūdam etiā subsequūtur. Elementa
 voco principia. Sed te iam interrogo. ¶ *Quid?* *He.* nescio
 quid huic tue questionī respondere debeat. *The.* nō iniuria
 profecto. nam questio querit quecunq; prius diffinita fue-
 runt. diffinitionesq; p̄ remisse hanc absoluunt questionem:
 suntq; nobis elementa. Sed nunc serio te percontor. Quid

2

3

4

- sapientia? *He.* haud dubito esse respondendū eam ipsam esse que maxime scibilia/primas causas/et prima principia cōtempletur. *Q* si michi peteres hanc explicare: prout sub-iungerē sapientiā intellectū esse et scientiā eorum que in natura sunt honorabilissima. *The.* docte quidē. *¶* Que prime cause et prima principia? *He.* Suprema illa et honorabilissima in natura entia. *The.* probe iterū. Sunt enī illa venerabilissima mūdi intelligibilis entia et illius felicissime lucide regionis: cuius terrā oculis mortaliū intueri concessum ē. Eorum enī terra celum ipm est: omniū eorum que ipm inhabitant infimū. et ita ad illa beatissima et optima entia sese habens: vt terra hec nostra et nostris pedib⁹ subdita ad nos sese habet. Ad quā diuinā anthichthonā euz mortales oculos cōuertimus: nos in suspiria trahit hui⁹ tam lucide/ tāq; felicitis regionis desiderio. que aliquando o amice neania si recte in hac turbulenta et inferiori regione vīuimus: nostra regio futura est. Cuius si terra tam lucida miriq; decoris inspicitur: quales arbitraris o amice illius regionis incolas? *He.* Arbitror mire haud dicibilis incogitabilisq; pulchritudinis. *The.* Et bonitatis quidē et sapientie. *¶* Sed tu modo dic quō sapientiā ipsam interpretare. *He.* Metaphysicā primā/ supremā/ diuinā/ supramundanaq; philosophiā. *The.* Potius metaphysicā interpretare supranaturalē supramundanaq; philosophiā. *¶* Quid sapiens? *He.* Is est qui vt pauloante diffinita est possidet sapientiā. *The.* Sane. *¶* Sed quo pacto interpretaris sapiens. *He.* Metaphysicum primū/ supremū/ diuinū/ supramundanūq; philosophū aut potius vt tibi placet metaphysicū interpretor supranaturalem/ supramundanūq; philosophū. *The.* Erudite quidem. eorū quodlibet sapiens interpretatur. Sed vellem aliq; eorum que diximus michi demonstrares. *He.* Non audeo dicere te: me fallere velle cū id opus officiūq; minime sapientis sit. sed me potius probas an cū male tenaci sum memoria vt dicebam: id a me iā exciderit quod a te dictū audiui hec esse principia. *The.* Non ab re respondes. Nam cū principiorū alia non sint principia: videtur nichil eorū que tractauimus demonstrari posse: et itērationes ipse ad diffinitiones que principia sunt reduci videntur. Tibi ne ita esse videtur. *He.* Videtur omnino. *¶* *The.* dic quot sapien

tis conditiones? *He.* ita ne respondendū esse censes: sex eē
 Sapientē scilicet maxime oīa scire vt contingit. difficillima
 cognoscere. Scientiā nactum esse certissimā. Circa scientiā
 omnē: causas assignare posse. Scientiā maxime propter se/
 sciendiq; gratia expetibilē habere. Habere item et scientiā
 principalissimā et maxime liberā. *The.* Ita respondendum
He. Certe. ¶ Sed michi cōplures relicte esse vidētur: vt ce
 teris p̄cesse/ et principari/ ad cōmune bonū dirigere/ leges
 condere/ et conditas exequi curare. tales ego audiui maxi
 me sapientes vocare. *The.* Haud satis attendisti dictū fuis
 se eam solā sapiētie significantiā nos curare oportere: qua
 definita est intellectū et scientiā earū rerum esse: que hono
 rabilissima sunt in natura imo vero nichil aliud iteruz esse
 dico nisi summorū rerū principiorū et eternarū rerū omnīū
 rationū cognitionē: et illius sapientie: aut potius hac sapiē
 tia predicti sapiētis: conditiones sex adduxisti. Et quas vltē
 rius assignasti nō ipsius vere sapientis sed ciuilibis facultatis
 periti existunt. Qui si dicatur sapiens et statuarius *Poli*
cletus sapiens: nichil hic talem sapientiā curamus. ¶ Sed
 forte tibi non ab re obrepit difficultas si hec ipsa nō sint sa
 piētis officia: et fortiter/ et temperate/ et magnifice/ et magna
 nime agere/ aliosq; ad ita viuendū dirigere. dubitas forte
 an ergo malus sapiens esse possit? *He.* dubito plane. *The.*
 Nec profecto officia nō a sapientia sed fortitudine/ tempe
 rantia/ magnificētia/ magnanimitate/ atq; iusticia p̄ficiscun
 tur. verūtamen non immerito dubitas. dic age putasne cor
 pus egrum optimas eius operationes habere: ipsasq; effi
 cere posse. *He.* Non puto. *The.* Putas malitiā omnē vt ti
 miditatem/ intemperantiā/ pusyllitatē/ pusillanimitatē/ et in
 iusticiā: quandā esse aī egritudinē. *He.* puto. *The.* Si itaq;
 ita mentis egritudo ad mentē vt corporis egritudo ad cor
 pus sese habeat: malus vt timidus/ intemperatus/ paruifi
 cus/ pusillanimus/ et ilustis: mīme optimā mentis operationē
 faciet: nam mente egrotat. *He.* Ita est. *The.* Si te percon
 tor quis optimus oculi sit habitus quid respondebis? *He.*
 Optima oculi sanitas. *The.* Quid si te rogo que eius opti
 ma sit operatio? *He.* Visio optimi visibilis: arbitror id eē.
The. verum dicis vt solis. Sed quem dices optimū men

tis habitum? *Re. Sapientiam. The. Quam optimam men-*
tis operationē? Re. Contemplationē. The. Verum dictis
optimi contemplabilis. Malus igitur haudquaquam contem-
plari poterit optimum maximūque contemplabile: ut neque
oculus eger optimum maximūque visibile sustinere. Re. Ita
videtur. The. Vide igitur quo me tua questione perduxeris:
quoue a proposito sum digressus. Ex hac ramen digres-
sione utilitatem tibi cape. Enitere igitur quantamcūque po-
tes mentis valitudinē tibi parare: ut sapiens efficiaris. Om-
nes certe citra sapientiā ipsam bone mentis affectiones: ut
ceterę scientię ceteręque virtutes omnes: ad ipsam quedam
preparamēta / dispositionesque esse debēt. Et haud secus ad
ipsam tendere atque omnis corporis harmonia temperamē-
 12 *tumque in sanitatē / optimūque corporis habitum. Sed cetera*
eo quo cepimus modo: discurremus. ¶ Uter expertus nō
artifex an artifex non expertus certius operetur? Re. Ex-
pertus non artifex artifice non experto certius operatur.
The. Id pande. Re. Verum id michi potius pandas: sic
forte promptiorem ad reliquorum perquirenda / applican-
daque elementa me reddideris. The. Haud male sentis. hu-
ius rei elementa sunt hec: experientiam singularium esse.
actus et operationes circa singula versari. Artem vero esse
vniversaliū. Responde ergo nunc? Experientia singula-
rium est. Re. Concedo. The. Et actus / operationesque cir-
ca singularia sunt. Neanias. Et id concedo. The. Ars au-
tem est vniversaliū. Re. est. Theo. Rursus expertus non
artifex experimentum habet: nam expertus est. Re. habet.
The. artifex autem non expertus minime habet experimē-
tum: nam esset expertus: sed solā circa vniversalia cognitio-
nem. Re. Ita est. The. Expertus igitur non artifex expe-
rientiam habens que est ad operādum circa singularia: cer-
tius operabitur ipso artifice non experto non habente hu-
iusmodi presidium ad operandum circa singularia. Rea.
Ita esse oportet. Theoretic⁹. Percipisne hinc fieri ut qui
rationem habent: vniversalēque sine experimēto cognoscūt:
circa opus sepius oberrare contingere: cum singularia
ignorēt? Neanias. Ego quidem non satis. Theoreticus.
Quomodo? Neanias. Nam didici ex singularibus sensus:
 b.iiii

nobis memoriā aggenerari: ex memoriis experimentū: ex-
 perimentū autē mentis vniuersale sequi: qđ artis futurum
 sit principiū. Qui igit̃ fiet vt quis artē habeat: et si artem
 vniuersale eius principiū: et tamē nō habeat experimentū?
 Itaqz modo nō michi videtur quispiā vniuersale cognos-
 scens sine experimento: imo neqz artē omnino sine experimē-
 to haberi posse. The. falsum ergo arbitraris presuppositū
 aliquē scilicet artificē esse et non expertū. He. idipm. The.
 Damice neania bifariā artem aliquā nos acquirere cōtin-
 git. Vno modo per propriā inuentionē vt si quem aspis per-
 cussit qui protin⁹ epoto aceto se inde effectū sanū? cogno-
 uerit: deinde cōpluribus aliis simili periculo detentis: sem-
 per et sepius eodē medicamine succurrerit: talis pfecto vni-
 uersalis pgnitionē habet qđ oīs aspidē percussus aceto sup-
 to leuetur. Et qui hoc pacto in vniuersalis artisqz cogni-
 tionem deuenerit: ipm experimentū habere necesse est. Al-
 tero autē modo vniuersalis et artis cognitionē alio docēte
 nanciscimur. quēadmodū tu modo si meis verbis fidē pre-
 bueris: que nuper dixi: vniuersalis habes cognitionē qđ om-
 nē aspidē percussū: acetū bibitū leuet. cuius tamē tu mi-
 nime experimentū habes. Ita fit amice vt qui sola doctri-
 na artem sibi cōparant: primū artifices sint et vniuersale si-
 ne experimēto cognoscant: ignorentqz et artis et vniuersalis
 illius singularia: quod tu ignorare videbare. He. Non ad-
 uertebā pfecto. sed iam intelligo id totum quod ptracta-
 uimus de arte et artis cognitione: que doctrina/ altoqz do-
 cente paratur: intelligere debem⁹. ¶ The. Sapis modo. vl 13
 terius pgamus vtrum ipsoꝝ honorabiliorē putas. He. arti-
 ficem non expertū. sine id ego ostendā. Qui causas cogno-
 scunt tī pfecto nesciētibus causas honorabiliores sūt. ar-
 tifices autē etsi non experti causas norunt: experti autem
 non artifices minime. erit itaqz artifex nō expertus exper-
 to non artifice honorabilior. The. Recte putas nā cuius so-
 lum expertus quia cognoscit: artifex cognoscit ppter quid.
 intelligo solū exp̃tū qui exp̃tus sit et nō artifex. Et hīc eue-
 nit vt ipos architectos magnipēdam⁹/ plurisqz faciam⁹/ et
 magis honorem⁹ manu operariis. nam sciētiores/ sapiētior-
 zesqz reputam⁹. He. Ita ē s; sine p̃ficiā. Quos g̃ (vt dicis)
 merito sciētiores/ sapiētioresqz reputam⁹: hōrabiliores sunt

faciūt etenī scia et sapiētia (vt sepius me audiuisse memini)
 suos possessores honorabilissimos. Et solum artifices sciē
 tiores sapientioresq; nō inmerito reputamus ipsis solū exp
 tis. intelligo tamē scientiores/sapientioresq; scienti atq; sa
 pienti similiores. fit igitur iterum vt artifex nō expertus: ex
 perto nō artifice honorabilior euadat. Rursuz nōne qui do
 cere possunt circa aliquid honorabiliores censent iis qui cir
 ca idipm docere nequeunt? The. vt ais. est enī oīno scient
 signū posse docere. Ne. at soluz artifex docere potest nō au
 tem solum expertus. fit igitur vt artifex nō expertus expto
 non artifice honorabilior habeat. Preterea honorabiliores
 sūt qui intellectum sequūtur iis qui sequūtur sensū. Atqui
 soluz artifices intellectū sequūtur: q̄ z causas solus cogno
 scere facit solum autem experti sensū. non inmerito ergo di
 ctum est artificem nō expertum expto nō artifice honora
 biliozem esse. The. satis ostendisti. sed cur tot rationib⁹ hāc
 argumētationem defecasti. quatuor enī effecisti cū vnicum
 habeas elementū. Ne. ob idipm nam elementū hoc qui cau
 sas sciunt: quos scientiores/sapientioresq; iure reputam⁹ :
 qui docere queunt: quīre non sensus sed intellectus cogni
 tionē sequūtur honorabiliores censendi sunt: michi quadri
 fidum esse visum est. et a qualibet eius quatuor pticularū:
 pticulare sumi posse elementū. The. nec imperite quidē ita
 perpendisse videris. ¶ Sed perge semp quis sapienti simi
 lior expertus an sensum habens/artifex an expertus/archi
 tectus an manu opari⁹/cōtemplatiu⁹ an actiuus? Ne. que
 stio hec tota multas michi partiales implicare videtur: que
 suo sunt ordine digerende hoc modo. exptus sapienti simili
 or est solū sensū habente. et artifex expto. et architect⁹ manu
 operario. et cōtemplatiu⁹ deniq; actiuo. Exptus siquidez
 sensū habente sapienti similioz esse videtur ppter hoc q̄ ar
 tifici propinquior/similiozq; euadit. Artifex autem vt dixi
 mus scienti sapienti⁹ similis habetur. vt si me cerne nte ex
 pertus aliquis cancrū superposito medicamē sanet: medi
 camēq; illud diligent⁹ obseruem: idipm cognoscens ego
 sensum habeo non expimentū. ipse vero et sensū et expimē
 tum habet. estq; artifici z scienti similioz qui ob expimētuz:
 sanandi habet certitudinem. Ego vero solū sensuz habens
 minus similis minusq; certus euado. Et q̄ artifex experto

sapienti similior sit et architectus manu operario: causā ita
 tetigimus. qz quos iure scientiores/sapientioresqz reputa-
 mus: sapienti sunt similiores. At cōcessum est artifices exp-
 tis/et architectos manu operariis iure scientiores/ sapien-
 tioresqz reputari. sit igit vt artifex expto/et architectus ma-
 nu operario sapienti similior sit. Sūt et alie cause quas ad
 ostendendū artificē non exptum experto nō artifice honora-
 biliozem esse adduxim⁹. verum q cōtemplatiu⁹ actiuo sapiē-
 ti sit similior: nō vsqz adeo michi cōstat nisi forte dixeris cō-
 templatiuū et ipm sapientē idem esse. The. idem certe sed
 non oīno. Nam omīs sapiens cōtemplatiuus est imo magis
 me cōtemplatiu⁹: sed cōtra non pcedit omnē cōtemplatiuū
 esse sapientē. Quod quo modo fiat intellige. intellect⁹ due
 sunt vires scilicet vis cōtemplatiua cui⁹ habitus sūt scien-
 tia/intellectus/et sapiētia. et vis cōsultatiua cui⁹ habit⁹ sūt
 ars et prudentia. Ars quidē ad faciendū: et prudentia ad a-
 gendū. Et hec 2 quo pacto sciētia/intellectus/sapiētia/ars/
 et prudentia abinuicē differant: ex hoc loco intelligere non
 possis sed morali philosophia. Re. hec ego omīa superiōre
 anno vna cū didacto et Eutychemo meis coequalib⁹ ab eu-
 demone: aliqua etiā ab Aristo audiui. The. tanto prompti⁹
 que dicere statui deprehendes. Omnē scientem ergo et in-
 telligentē dicere possum⁹ cōtemplatiuū: vt pote qui partis
 cōtemplatiue habitū habeat. Re. apparet. The. non autem
 omnē scientē aut intelligentē dicere possum⁹ sapientē. Re.
 ita est. The. nō igit omīs cōtemplatiu⁹ est sapiens. Re. ne-
 cesse est. The. sed nūc agam⁹ an talis cōtemplatiu⁹ qui idēz
 sapiens non est: et actiuo et factiuo hoc est et prudente 2 ar-
 tifice: sapienti sit similior? Re. michi respōdendū est ita eē:
 sed tu causas adhibe. The. qui magis causas cognoscit ar-
 bitrarissine sapienti similiorē. Re. imo. The. et qui causas ne-
 cessarias 2 vt aliter sese habeāt impossibiles: et necessariōz
 2 aliter sese habere impossibiliū cognoscāt: an causas magis
 cognoscāt qui causas cōtingētes 2 aliter sese habere pos-
 sibiles: et cōtingentiū 2 aliter sese habere possibiliū cogno-
 scūt? Re. magis cognoscūt causas: qui necessarias et ne-
 cessariōz cognoscūt. The. et omīs sciens quē et cōtempla-
 tiuū esse falsi sum⁹: necessarias causas 2 necessariōz cogno

scit: est enī scientiā necessariorū et impossibilitū aliter se hēre.
 Et actiuus et factiuus causas cōtingentes et cōtingentiūz
 cognoscūt. Quippe cū ars et prudentia circa cōtingentiā z
 aliter sese habere possibilīa sint habit⁹. *Re.* ita est. *The.* om
 nis igitur cōtemplatiu⁹ qui et idem sapiens non sit: et acti
 uo et factiuo sapienti similior est. *Re.* recte sequit^r. *The.* do
 cte adolescens si totum elementū pcurrere vis: videre po
 tesquo ad singula: cōtemplatiuū ipm qui idem etiā sapiēs
 non fuerit et actiuo et factiuo oīno sapienti similiorē. *Itā*
vt dixim⁹ magis causas cognoscit. sapientior iure reputari
debet: versatur enim circa eternayt et ipē sapiens. magis do
cet: nāz p causas certissimas/impossibilesq; aliter vt sese ha
beant. magisq; intellectū sequēs: sequit^r enim p̄mam/stantē
et sup̄mam intellectus portionē: in qua ipsa pallas et ipa sa
pientia arcē suā locauit: ex qua vt ex altissima specula cele
stia cōtemplat^r. ars vero et prudentia sequūtur inferioz: q̄
oculos a mortalib⁹ nūq; deflectūt. Re. mirū in modum hec
 audiens oblector et clarissime intueri vīdeor que loqueris:
 trahisq; me desiderio illius altissimorū cōtemplatricis sapi
 entie. *The.* iterū vter sapienti similior ē qui magis ppter se
 habitum habet: an qui minus ppter se. *Re.* qui habitū habz
 qui magis sit ppter se. nā ex quinta sapientis cōditione ad
 missimus: q; sapientia habit⁹ sit maxime ppter se. *The.* recte
 iudicas. At scientie ipē oīs magis ppter se sunt arte z pru
 dentia: que imēdiate ad vitam/vsum et necessitaten ordina
 te sunt humanam. inuentis enī olīm omibus que vsui sunt
 z necessitati succurrūt humane: *Egyptiī sacerdotes perqui*
rendis disciplinis vacare ceperunt: omni vite semota solli
citudine. p̄mumq; ferunt tūc mathematicas disciplinas in
uētas fuisse. oportet igitur cōtemplatiuū eum qui inferio
res habeat scientias: et actiuo et factiuo ipsi sapienti simili
orem esse. Re. oportet. ¶ *The.* p̄c age rursus qualem dicis
 sapientem? *Re.* maxime omnia scientem vt contingit. Et
 tamen si elementūz percipere videar quo id efficere possim:
 te tamen *Θ* Theoretice monstrante videor quoquo pacto
 michi clarius intelligere. *The.* cum tibi ita persuadeas ego
 id libens efficiam. Qui scientiā habz vniuersalissimam: om
 nia maxie scit vt ptingit. *Itā* qui vniuersale cognoscit quoq;
 pacto cognoscit z p̄cicare: qđ cōtra nō oportet. *Re.* ita ē

The. sapiens autem scientiam possidet vniuersalissimam.
 Itaque quid vniuersalius ipso maxime ente? quod vniuersa pē-
 dent entia? que denique notione entis vniuersalior? cui? ap-
 pellationē nulla effugiūt. Ne. nichil certe maxime ente vni-
 uersalius michi esse videt vtpote quod existimē vniuersorū
 causam esse. entisq; notione nichil iterum michi occurrit cō-
 muniū. The. sapiens igitur eā ipsam scientiā habens: q̄ ma-
 xime entis atq; entis notionū est scientiā habebit vniuersa-
 lissimā. Ne. liquido constat. The. constat igitur etiā ipm ma-
 xime omnia scire vt cōtingit. Ne. constat ex iis que dixim⁹.
 The. scit certe maxime omnia in applicatione ad ea ipsa et ra-
 tiones ipsas quibus p̄siderat: vt ad ens/vniū/verū/bonū/po-
 tens/necessariū et similia. ¶ Qualem itē euz dicis? Ne. dif-
 ficillima cognoscentē. nullus enī q̄ scitu facilia cognoscat:
 sapiēs esse censebit. The. verū. sed ad p̄positū adduco. vltia
 et que a sensu sunt remotissima: nobis cognitu difficillima
 sunt. Ne. nimirū. The. at sapiens taliavniuersalia cōtēplat:
 nam suprema illa atq; honorabilissima nature entia: que so-
 la mente adeunda sūt. Ne. ea ipsa cōtēplat. The. vt enim
 naturalis philosophia mundū sensibilē cōtēplatur: et a re-
 bus variabilib⁹ nūq; oculum detorquet: ita hec diuina sapi-
 entia mundū intellectualem et Archetypum nūq; admirari
 desinit. Putas ergo nos vane dixisse sapientē difficillia co-
 gnoscere. Ne. nō temere sed bona rōne id effectū ē. ¶ The. 16
 qualē itē ipm putas? Ne. scientiā habere certissimā. The.
 habet p̄culdubio: quod hac rōne cognoscim⁹. Tres peripa-
 teticī modos ponūt quib⁹ sciētiaz altera alterā certiorē esse
 contingit: vt que causarū est: certior ea ē quā prebet effect⁹.
 et que intelligibilis: ea quam sensibilia ministrant. et que sim-
 pliciorū: ea iterum que compositorū existit. Ne. ita certū ē.
 The. quid igitur de ea sentis scientiā vbi hec tria cōueniūt:
 vt que est causarū/intelligibilium/et simpliciorum. Ne. certa
 est admodum. The. et ea que maxime causarum/maxime in-
 telligibilium/et simplicissimorū omniū est. Ne. hec ceteras
 certitudie antecedit: omniūq; certissima est. The. age nūc.
 sapientia maxime causarum est. Nam earum que cause cau-
 sarum sunt: et quibus nulle vltius sunt cause. et maxime
 intelligibilium et que solo intellectus in se recepti acumie
 vix tenuiter adeunda sunt: et simplicissimorum omniū

vt que prorsus, cōpositōis omnis et actus et potētie sint ex
 pertia. Sapiens itaq; hanc sapientiā obtinens: scientiā ha-
 bet (vt diximus) certissimā. *He.* habet vt diximus. *The.* dic
 queso bone fili neania si quis te adeat sapientiā traditur?
 ⁊ opiniōes narret hanc cōfuter vtynā q̄cunq; alteram defē-
 dat: hanc et hanc quōcunq; cōcordet: arbitrari sine talem ido-
 neum sapientiē p̄ceptorē. *He.* indignū hoc. *The.* theoretice
 michi esse videtur: quandoquidē fassī sumus hanc omnium
 esse certissimā: et opiniō maxime sit incerta. que animū huc
 atq; illuc euagatum impellit a qua se suapte natura seplē-
 care cupit vt oculus lucē querens a tenebris: et pupis nau-
 fragiū timens a turbine. *The.* Non est dissona tua hec de
 oculo p̄paratio. vis ergo q̄ hec scientiā sit certissima: hinc
 fieri vt minime oīm opiniōes admittat: hasq; sūmopere vi-
 tet tenebras. *He.* ita volo. *The.* nec iniuria ita sentis. S; ta-
 lem offendere p̄ceptorē haud facillimum est.

Rara auis in terra est: nigroq; simillima cygno

Rara auis: et fuluo longe preciosior auro

Longo tempore a socrate quesita sed nunq; inuenta. Que
 nos pertractam^o amice nō sūt nisi quedā tenuia p̄ludia ad
 ipsam sapiētiā et que speciē tenebrarū ad ipsam lucem re-
 ferunt. ¶ Sed proficiscamur qualis itē est sapiēs? *He.* ma-
 xime singulorū causas assignare potēs. nā vniuersalissimas
 causas ⁊ que oīm sūt cause: ipsū cōsiderare iam p̄cessim^o.
The. verum quidē concessum est et q̄uis hac ratione cōten-
 tus esse possis: addere etiā possumus sapientē omia scire
 vt contingit cōcessum esse. *He.* concessum. *The.* ex quo itē
 efficitur vt sapiens maxime singulorū causas cognoscat.
 Maxie enī scire arbitramur cū causas ipsas cognoscim^o.

He. verum. *The.* sic maxime singulorū sapiens causas assi-
 gnabit. *He.* ita est. ¶ *The.* qualis item sapiens. *He.* sciētiaz
 habens maxime p̄pter se/sciēdiq; gratia expectibilē ē. *The.*
 nec inmerito si scire p̄pter se esse putas. *He.* puto. *The.* ⁊ ma-
 gis scire magis p̄pter se. *He.* magis. *The.* maxime itaq; sci-
 re: maxime erit p̄pter se. et maxime sciētia maxime p̄pter se
 scientia. *He.* sequit. *The.* sapientē autē concessim^o maxime
 oīm habere scientiā nam maxime scit. *He.* cōcessim^o. *The.*
 habz igit sapiens maxie p̄pter se scientiā/sciēdiq; gratia ex-
 petibilē. *He.* habet haud dubie. ¶ *The.* deniq; quales dicis

esse sapientem. *He.* scientiam habere principalissimā et oīum maxime liberā. *The.* anne putas maxime scientiā/diuinissimā/certissimā/maxime oīum causas adducere potentem: et que cause causarū cōtemplationi insisit cui⁹ gratia agenda sūt singula (hec enī est vniuscuiusq; oīno bonū: imo vero in vniuersa natura optimū) principalissimam esse? *He.* Quid ergo nī putem. *The.* Et hanc eandem et que maxime oīum prop̄ se sit maxime liberam? Quēadmodum cū hominē liberū dicim⁹: qui suimet et non alterius causa sit. *He.* ita sēctio. *The.* sapiens autē talem habet sciētā que scz maxime sciētia ē/diuinissima illoz diuinissimoz cognituzq; difficillimozum (vt diximus) entīū cōtemplatrix/certissima/maxime singulorū causas assignare sufficiens/cause causarū cōtemplationi insistens/et maxime oīum ppter se. *He.* hec omīa vera: modo sit aliquis sapiens sed rarā auem esse dicis. *The.* nichil ad rem: sit an non sit: mō esse possit. sit itaq; ex his q̄ concessim⁹ sapientē scientiā habere principalissimā et maxime liberam. *He.* sit certe. ¶ *The.* quē sensuū maxime diligim⁹? *He.* visum. quod satis cognitu promptum esse puto. nā oīs hoīes natura scire desiderāt. visus autē maxime se suum plura nos cognoscere facit: pluresq; rerū differētiās ostendit. nam omīa corpora quodā mō colore participant. nosq; maxime sensuum: sensibiliū coīum is sensus: certos efficit. Et reuera quotiens ad lucidā illā beatissimoz entīuz regionē visum attollo: oculos ip̄os diligo/agoq; gratias optimo nature parenti: q̄ me luminib⁹ ad illā felicem regiōez intueudaz ornauerit. *The.* hec pfecto pietas probanda est: verū etiā tu cum celū ip̄m ituebare: potius dicere debuissēs. O vos beatissimi et optimi hui⁹ lucidissime regionis ciues et incole: qui his moribundis oculis adiri non potest: gratias ago vestro totiusq; nature omniūq; supra cogitatū omnē optimo parenti vobisq; ip̄sis: qui michi alterū oculū ipartiti estis quo vos cecutiens adeo: ad quos aspiro. hūc michi (tensis brachiis/manibusq; complois vos oro) illuāte: quo vos feliciter videam/cōtempler/laudem/et amem. *He.* verū certe prius ad illum internū oculū cogitare debuissem obq; illū esse pīū: aquo etiā ipsa nascit pietas. Sz dico vt michi parū prudenti euenit: minus bonū cognoscēti et melioris ignaro. Ex quo cōiecto non ab re nos maxie

sensuū vīſū dīlligere: cognoscēdī scīlīcet grātīa et p se. The.
recte aperīs. nam ppter essendī necessitatē forte putas tac-
tum magīs dīlligendū parīter ⁊ gustū: et ad plura tū maxīe
p accidēs cognoscēdū: auditū. He. ita ex Aristotelīca pbia
sentio. ¶ The. sed tū assumpsīstī omīs homīes natura scī
re desiderare: vbi mīchī aliquātīspēr īnsīstendū esse vīdetur
an vīsus facīat scīre: nīſī forte vīſionē scīentīam esse putes.
He. neqz vīſionē/ neqz audītionē / neqz oīno sensum vllum
scīentīā esse puto. vīsus tū sīcut et audītus facere scīre con-
cedī potest vt īnstrumentū machīnamentūqz quoddā ob no-
stre īntelligendī cōdītīōīs īnfīrmitatē requisītū: quī nīchīl ī
telligīmūs vnqz nīſī mens nōstra sensībīlīb⁹ sīt excitā: vīsus
autē īnventīōnī q̄accōmodatīssīmus est: audīt⁹ vero: vt ab
altero suscipīatur doctrīna. Ad hoc tū illud assumperam q
vnūquodqz ad optīmā eius operatīōnē suapte natura īnclī-
natur: vt fertīlīs arbor ad optīmū quē efficere possīt fructū
et suauīs/redolēs qz plantula ad suauīssīmū redolētīssīmūqz
(quem sua afferat natura) flosculum. et sī suauīorē pulchri-
oremqz efficere posset: non īmpedīta arbitroz effīceret. The.
effīceret īndubīe nec īnīuriā. Hīcītītur enī vnūqzqz īpsī sum-
mo pulchro/īpsīqz bono optīmō vt q̄tum fierī potest sīmī-
lius euadat. He. scīre autem et īntelligere optīmā exīstī-
maū homīnū operatīōnem: homīnes igit natura et scīre et
īntelligere īnclīnantur quare et ea natura desiderāt. Nichīl
enī aliud mīchī coniecto natura desiderare: q̄ ad aliqua na-
tura īnclīnārī. modo hō illas optīmas sue nature opatīōes
nīſī sēsus adminīculo cōsecutū īrī nō pt: ⁊ maxīe vīſ⁹. nīchīl
mīx igit sī illā mīchī ppōez (quēadmodū etiā ī libello nota-
tā vīderā) assūpserī. The. scīte loquī vīderī. Hā scīre ⁊ ītel-
ligere scōz sapiāz q̄vtrūqz p̄plectīt optīe sūt hoīs opatīōes
optīaqz ei⁹ officīa. Et vnūquodqz natura suā p̄fectionē desi-
derare vīdet: nō modo sūmā s; et eas oēs que īnferīores ī
fraqz sūmā exīstunt. melīores magīs ⁊ optīmā maxīme.
He. Maxīme igitur omīs homo desiderat esse sapīentem.
The. natura vīdelīcet ⁊ omīs homo ad hoc nascītur vt sa-
pīēs fiat suūqz p̄tēplet īmo oīm factorē. sīcut vnaqz arbor
vt suo tpe optīmū quē natura potest: afferat fructū. s; neqz
oīs homo īd assequitur neqz oīs arbor optīmū sue nature sp
affert fructū. He. grē o theozetīce optīmō rez oīm pēntī: q

omnē hominem ad tam altū/bonūq; finē creauerit ad ipsum scz cōtemplandū et amandū cum ego de numero hominum eius pietate sim vnus: me ad eundē finē creauit. *The.* creauit neania et te et me: et gratie sint illi. *Stude* igit ne si milis fias infructifere virgule: que ad optimū fructū insita fefellit ortolanū. fructus quem tu et ego totius nature ortolano debemus: sapientia est/eiusq; secundū sapientiā cognitio. ¶ Sed adhuc o neania intactum relictū est cū nos vna ipsi cōueniamus te et me ceterosq; hominū ea que nos perficiāt natura desiderare: an tale desiderū talisq; nature appetitus ad concupiscibilē/irascibilē/an rationālē partem at tineat? hec enī tria concupiscibilis / irascibilis et voluntas appetunt quod forte in dagine dignū reputas. *He.* dignum equidem. *The.* quid ergo ais cū tu natura scire desideres: an id desideres parte cōcupiscibili/an irascibili/an voluntate ipsa et rationali? *He.* non certe michi videt̃ nam he desiderandi affectiones apprehensionē aliquā sequūt: vt apprehenso delectabili cupimus: apprehenso paruipendente irascimur. et voluntas ipsa consilio deliberationeq; freta: rem vult aut renuit. *The.* bene sentis de his accidentalibus appetitibus qui in nobis sensum cognitionēue sequūtur. sed de his quero qui nobis natura assunt quopacto etiā res inanimē appetere cōcedūtur vt quēadmodum dicebas: qui sit quedā in bonū nature inclinatio. natura enim semp ad optimū tendit: ad bonūq; eius omīs conatus. Et ea que nos ad imperfecta trahunt: preter naturā sunt et quedam nature ī sua genitura impēdite inualitudines ipotētieq; quēadmodum si moribidus homo filiū generet ad paternā corporis inualitudinē pronū: talis pronitas inclinatioq; haud desiderium nature est: sed ex nature impedimento proficiscitur: p̃terq; naturā euenire videtur. ¶ *He.* ita videt̃ et sic forte 24 cupiscibilis/irascibilis et voluntas in eo appetitus significationis vsu: natura scire desiderant et appetunt. *The.* cupiditas cupiendiq; facultas desiderat ea que ipsā perficere nata sunt: ad illaq; inclinatur. *He.* sane. *The.* nun etiā appetit ea a quib⁹ nullo pacto perfici possit? *He.* minime. *The.* nam talis nature conatus irritus/vacuusq; esset. *He.* prorsus. *The.* nun sciētia/intellectu/sapientia: cupiendī partícula perfici potest? *He.* non videtur. *The.* neq; itez animosa/

25 transcendiꝫ virtus. *Re.* neqꝫ animosa. *The.* Non igitꝫ cōcu-
 piscibilis irascibilisqꝫ aut scire aut itelligere natura deside-
 rāꝫ atebas. *Re.* Dubitavi. ¶ *The.* Age videamꝫ nūc an ad
 26 rationale appetitū et voluntatē ip̄a forte attineāt. *Re.* Ita
 esse opinor. *The.* hoc cōsideremus cuius scire/ itelligere/ 2
 sapere: scia/ intellectus ⁊ sapia pfectiones sint. *Re.* Intelle-
 ctus idubie. *The.* Sunt ne in volūtate? *Re.* Minime vt mi-
 chi videt. *The.* Sunt ergo intellectꝫ pfectiones. *Re.* Sunt
The. Et mō concessimus vnūqꝫqꝫ suā perfectionē natura
 desiderare: ad eāqꝫ natura inclinari. *Re.* Concessimꝫ *The.*
 Est igitꝫ nature tale desiderīū/ pulchrūqꝫ ad bonū conamē:
 26 ipsius intellectꝫ. *Re.* Oportet. ¶ *The.* An scia/ intellectus/
 et sapia in intellectu agente an possibili pfectiōes sint? *Re.*
 Possibili certe. *The.* Appetit igitꝫ natura intellectus possi-
 bilis ⁊ sciam ⁊ intellectū ⁊ sapientiā. quādoquidē vnūqꝫqꝫ
 suam pfectionē natura appetat. *Re.* Necessē est. *The.* In-
 tellectus autē agens quid? *Re.* Inscius sum qd dicā. *The.*
 Oculus ne suapte natura ad videndū inclinā: ⁊ intellectꝫ
 ad itelligendū. *Re.* Sic est. *The.* Vbi ⁊ ip̄a est visio: q̄ ocu-
 li perfectio est? *Re.* In oculi potētia. *The.* Perite. appetit
 ne ergo oculi potētia visionē: que ip̄am pficit? *Re.* Appetit
The. et pficitur ab ip̄a visione vt potentia. *Re.* Et potētia
The. et aīa que actus in oculo est: appetit ne etiā visionem
 ip̄am efficere in sua potētia? an potius appetit esse vacua/
 ociosaqꝫ? *Re.* Minime appeteret se esse ociosā: sꝫ appetit vī-
 sionē efficere. *The.* Et visionē efficere nūquid non ipsius
 illic inexistētis anime pfectio est? *Re.* Est. *The.* Et magis
 quidē q̄ visionē in se vt potētia recipe: q̄nquidē aliqd magis
 agendo assimile? bono optimo sūmo rerū oīm auctori: q̄ pa-
 tiendo. magis igitꝫ aīa: oculi visionē appetit q̄ etꝫ potentia.
 qꝫ visio ip̄a magis sit ip̄ius aīe pfectio: si vera sunt q̄ supra
 concessimꝫ. *Re.* Oportet. *The.* An intellectꝫ possibilis scien-
 tiā/ intellectū/ aut sapiam efficiat? *Re.* nō. sꝫ recipit vt poten-
 tia oculi visionē. *The.* Quid ergo efficit? *Re.* intellectꝫ agēs
The. vt aīa in oculi potētia efficit visionē? *Re.* Itidē *The.*
 Appetit ne intellectus agēs i possibili esse vacuꝫ ociosusqꝫ?
Re. Minime vt mihi videt: q̄to bono optimo sūme pleno
 longe similior euadit. *The.* Rōem habes. appetit igitꝫ sciaꝫ
 intellectū ⁊ sapiam in sua potētia efficere: talesqꝫ sibi pul-

chias pare pfectiones. *Re.* pfecto. *The.* Talesqz admodū
 pulchras z bonas opatiōes facere: est ne sua pfectio? qñq-
 dem silior est p idipm sūmo ex se semp summā gignēti sa-
 pientia: z magis qdē q̄ pati. *Re.* pculdubio. *The.* cū itaqz
 scire/intelligere et sape itellect^o agētis sint pfectōes: z magis
 (vt mecū pcorditer sētis) q̄ ipi^o passibilis: itellect^o agēs etiā
 illa appetit: et vel magis q̄ ipē passibilis. *Re.* Ita certe est
The. Appetit igit sciam itellectū et sapiam itellect^o possi-
 bilis vt potētia: et itellect^o agens vt efficiēs. ¶ Sed qñ tam
 longe digressi sum^o: paululū adhuc longi^o pgrediēdum est. 27
 Si q̄s te pcontē cupio de lra adolescentēs: cū oēs hoies z sci
 re et itelligere et sape natura cupiāt: z tale nature pulchrū
 desiderū ipi^o itellect^o sit z agētis z potētie: an appetit^o ta-
 lis itellect^o potētie: sit ipemet potētie itellectūs? an affectio
 quedā illi natura iherēs? qd rñderes? *Re.* De hui^o q̄stiois
 enodāde iēptū/meqz hui^o rei isciū esse. *The.* Age dic qñ o-
 culus ad vidēdū nat^o sit: aia q̄ in oculo ē natura visione ap-
 petit^o. *Re.* Lōcessū. *The.* an seipā/an affectione qdā que ipi
 insit? *Re.* Seipā vt michi videt. *The.* Et itellect^o agens sci
 re itelligere z sape appetēs? *Re.* seipō etiā. nā actus sūt: qz
 nō est pati z recipē sz agere. *The.* pbe. paterent enī. nō igit
 ad natura appetēdū affectio qdā reqrit. *Re.* nō in actibus.
The. Et potētie seipis se hñt ad patiendū z recipiendū: vt
 act^o ipi seipis ad agēdū. *Re.* apper. *The.* Sicut igit act^o ad
 naturalē agēdi/appetiōne: affectionē nō reqrit: sz aia i oculo
 et suus natura vidēdi appetit^o sbo sūt vnū sola xō rōe duo
 et itellect^o agens z su^o sciēdi intelligēdi z sapiēdi naturalis
 appetit^o p sili: ita potētia ad naturale patiendū desiderium
 haud affectionē reqrit qquidē ille ipē sit appetit^o. sz poten-
 tia taleqz desiderū sbo sunt vnū z sola rōne dissōna. *Re.* bo-
 na rōne videt ita eē sentiēdū. Sic enī suapte natura z non p
 alterū: suā pfectionē appetere cognosce. ¶ *The.* Sed mō
 an appetit^o ille sciēdi: rōalis appetit^o existat: nōdū discussū ē
 28
 dixisti tñ sciam/itellectū z sapiam nō esse i volūtate. ex quo
 nō offciū volūtate illa: natura nō appetere: cū etiā illa ead
 in intellectu nō sint agēte: quē tñ pbauim^o illa natura appe-
 tere. *Re.* nō plane sentio q̄ se sit xtendū. *The.* an voluntas
 sciam amat/itellectū/z sapiam? *Re.* Amat. *The.* nōne natu-
 ra illa amat z magis forte virtutib^o ipis: q̄ in ipa existentes

ipsa pfectat? *Re. videt. nā magis bonū magis natura amat. The. Et illa natura amare: est ne ipius voluntatis pfectio* *Re. Est. The. Quādo similior hoc ipso euadit ipsi summo bono: qd est infinitus amor/infinitaqz amandi rō. Re. Certe. The. appetit igit voluntas rōnalisqz appetit? natura scientiā/intellectū/et sapientiā/scire/intelligere/et sapere: imo voluntatē ea natura amare est illa eadē natura appetere. Re. michi certe videt. The. vt scz amice sunt amabilia/volūtateqz affectabilia. Re. hec ita sese habere michi pulchre vide*

- 29 re videoz. ¶ Sed o theoretice cū hec que dixim? intellectus agens/intellectus possibilis/et voluntas natura desiderant: an tria sunt re ipsa distincta desideria: an reuera subiecto essentiaqz sint vnū: cuius esse et rationes diuerse sint vel quō aliter? *The. Chare neania an intelligis animā (que vt separetur facta est separetqz operet) ppriū actū ppriāqz potentia hēet: potētā dico ab hac sēsibili corpea et desecabili potētia alterā: qd dēvere i se pster nō fluxa/nō marcessibilis/distrahibilisqz: virtutib?/sciētia/ipsaqz deniqz sapiētia adornabilis. et illū actū: illā nō esse potentia. Re. Ex philosophia didici. The. intellectū agentē dicisne actū illū esse? Re. Dico. The. Et appetit. dicisne suū esse appetitū. Re. probatū est. The. et intellectum possibilem dicis etiā esse potentiam illam: que in se vere constet indefluxa semp/semperqz substantia eadē? Re. dico. The. Et cū appetat dictum ne est esse appetitum. Re. dictum. The. Et iam consensisti anime nostre actum: propriā eius non esse potentiam. Re. Cōsensi. The. non est igitur ipius intellectus agentis desiderium ipsi scilicet actui idem: intellectus potentie desiderium quod quidem potentie idem est. Re. Certe. Sunt igitur subiecto/essentia/reqz ipsa intellectus agentis et intellectus potentie:*
- 30 duo distincta/diuerfaqz desideria. Re. Oportet. ¶ The. An putas anime nostre vnūcum vere actum vnīcamqz vere esse potentiam? quīquidē anime actus in propria potentia rationales intelligendi/memorandi et volendi facit operationes: quas potentia ipsa recipit. et actum illum vna/simulqz cum potentia constitūere intellectum/memoriam rationalem et volūtatem vultum scilicet diuini luminis supra nos descriptate signatum? quemadmodum aīa simul cum oculi potentia constituit oculum/et illa eadē cum simili potentia

audistū et adorastū. **Re.** Audistū. Sed hec eadē a te repetita
fuisse michi q̄gratissimū est. **The.** intellectus igitur memoria
et volūtas hac rōne: subiecto cēntiaqz sūt vnū et rōne tria:
quēadmodū gustus tact⁹ et appetit⁹ in lingua. **Re.** Sit ita.
The. nō igitur appetit⁹ volūtatīs et appetit⁹ intellect⁹ subiecto
cēntiaqz discrepāt s; rōne sola: s; oībus subiectū cēntiaqz ē
eadē vt agens agēt⁹ et potētīe possibilī et totius totī. **Re.** ap
paret. **The.** Et vt de volūtatē plocuti sum⁹: ita de illa rōna
li fecūdaqz mēoria sentiendū est. **The.** Sed tu nun ponis
plures intellectūs/volūtatēs et rōnales mēorias: cū iporū cu
iuslibet ponas agēs possibilē et totū. **The.** nō fili. s; cū dico
intellectū agentē pīnde est ac si vocē aīam in oculo oculus
agentē: et cū voco intellectū possibilē pīnde est atqz si voca
rem oculi potētīā oculū possibilē. nō tñ dico simplr aīam
que in oculo est esse oculū: neqz potētīā oculi esse oculum
s; oculus nomē totius est: et actus et potētīe. ita neqz simplr
citer dico intellectū agentē esse intellectū: s; intellectū agē
tem. neqz intellectū potētīe esse intellectū: s; intellectū possi
bilē. Et ita de mēoria agente et possibilī: volūtatē agente et
possibilī. Sed intellect⁹: nomē totius et actus et potētīe simul
est: et rōnalis mēoria et volūtas. **Re.** Sic ergo intellect⁹ agēs
et actus intellectūs idē sunt: et intellectūs possibilis et poten
tia ipsius intellectūs idē. et volūtas agens et actus volūtatīs
The. Priorius vt ais oīno in his et reliquis p̄similiter. **Re.**
q̄ pulchre michi cōfirmare videris: quēcūqz de aīa maxie
scitu digna putauī. **The.** Sed o theozice nō sim tibi molestus
si de hac re vnū quiddā scisciter. **The.** Sciscitare. **Re.** An
sicut intellect⁹ agens et possibilis p̄ter vnū cōstituit intellectū:
ita appetit⁹ agens et appetitus potētīe vnū cōstituāt ap
petitū. **The.** Priorius. **Re.** Totus ergo aīe actus vna cum
tota aīe potētīa: vnū cōstituunt appetitū. **The.** vt ais q̄ vn⁹
est p̄ter et trīnus. **Re.** Rōne scz: intellect⁹/mēoria et volū
tatīs. **The.** Sic est. et iterū eorū q̄libet cū vnus sit: pariter ē
trīnus. **Re.** re tñ puto: actus scz et potētīe et totius: Sed
quē existimas p̄fectiorē et magis vnū: an actus/potētīe an
totius. **The.** Qd existimas p̄fectius magisqz vnū: lineā/su
perficilē/an corpus. **Re.** Corpus p̄fecto qd pulchro ternar
io p̄fectū est. Id ipm vt qui longevidere sim iēptus baud
percipiebā totū totiusqz appetitū suo pulchro ternario con

surgere pfectū: itaqz naturā imo vero ipm nature opifcē
 perfectū omē suo ternario plere. Et adhuc ternariū itel-
 lect⁹/ meōrie ⁊ volūtatis pfectiorē esse quāquidē sit magis
 vnus. The diuinū īgeniū michi hīc videris. ipm excole vt
 ipm i suo (qđ vides) ppulchro/ pfectoqz tñario ⁊ trib⁹ pfe-
 ctis sine quacūqz ipoz adiucē pōne subsistente: cū oīno
 substantia sint idē: ad illud pfectissime vnū ⁊ trinū sese erigat
 et digno ptēplatiōis officio: vberē meōria: pio/ pfectoqz a-
 more psequat. superāt ne tibi alia q̄ q̄ras? He. nulla. The.
 vis ergo ea q̄ diximus paucis recolligamus vt firmiori me-
 morie mandes? He. maxie. The. Quasi a pposito p oclū lu-
 dem hōiem maxie natura (dētes longi⁹ euagati diximus.
 desiderare eē sapientē Id nature desideriū nō esse cōcupi-
 scibilis/ trasibilis/ aut rōnalis pticule: sensū/ cognitionēue
 Q nō sit pcupiscibilis ptis aut animose: vt ⁊ qđā (sequēs.
 Q talis nature appetitus quo scire/ in- (nature īclinatio ē.
 telligere ⁊ sape natura desideram⁹: ipsius sit intellectus.
 Intellectū possibilem vt potētā scire/ itelligere ⁊ sape natu-
 rale pulchrū (ra desiderare: agentē nō magis vt efficiētē
 nature desideriū nō esse affectionē quādā: intellectui aut agē
 Q volūtās/ rōnalisqz appe (ti aut/ possibili natura iherentē.
 tit⁹: sciam/ intellectū: ⁊ sapiam natura desideret: vt scz ama-
 bilia/ volūtateqz affectabilia sūt: ⁊ rōalis meōria eadē vt me-
 ntellect⁹ agētis appetitū re ipa (morabilia sūt appeteret.
 Naturalē volū (ab itellect⁹ possibilis appetitu eē distinctū
 tatis appetitū ⁊ itellect⁹: oib⁹ pformib⁹ modis subiecto id ē
 esse sola rōne plura: vt agēs idē est agēt ⁊ patiēs possibilis ⁊
 Q nō plures sint itellectūs: nō plures rōnales (totus totū:
 fecūdeqz meōrie aut volūtates. tñ i vnoqzqz eoz agēs possi-
 Q appetit⁹ agēs ⁊ po (bile ⁊ ex his totū subsistēs reperiat
 tentiē vnū pstituat appetitū. Itē totū nre aie actū cū tota
 ei⁹ potētia: vnū pstituere appetitū qv⁹ est pster ⁊ trin⁹ He.
 Deniqz quēlibet illoz (subiecto scz vn⁹ ⁊ rōne trin⁹. The. scz
 triū vnū esse ⁊ re ipa esse trinū. hec oīa breuē pstrinxim⁹.
 33 Cūrem⁹ mō vt reliq̄ absoluam⁹. He. curem⁹. The. qbus
 potētis regit aialia? He. Bruta plurimū imaginatiōibus
 et meōria viuūt: hō nō prudētia ⁊ arte. The. imo nō o ne-
 nta bruta his trib⁹ sensu/ sensualī meōria/ ⁊ appetitu viuunt
 in suaqz dirigit vīta: ⁊ hō intellectu/ rōnali meōria/ ⁊ volū-
 c.iii

tate. Nam vnūquodqz natura viuit vt q̄optimas sua affert
 natura operatiōes efficiat. Sic enī illi maxime bono ad qđ
 oīa respiciūt ⁊ ad qđ oīa tendunt: similis euadit. Optime
 autē operationes ab optimis pficiuntur potentiis: viuit igitur
 vnūquodqz scđm optimas ei⁹ potētiās. atq̄ melio-
 res potētiās sensu/sensuali mēōia/sensuali⁹qz appetitu bru-
 ta nullas habēt. ⁊ homo diuiniore sorte potit⁹ intellectu/ra-
 tionali/secūdaqz memoria ⁊ volūtate. *Re. verum. The. vi-*
uunt igitur bruta sensu/sensibili⁹qz memoria et appetitu. Et
homo diuiniore sue nature sorte sequens: intellectu/ rōnali
memoria/ ⁊ volūtate. Re. nempe. sic enī vtraqz in suo terna-
rio pulcherrime illā summā q̄optimē possunt imitant vitā.
The. Ita est amice. solus homo est qui sue diuinioris natu-
re cōditiōe neglecta: sponte deuiat: quiqz mauult bruto vī-
uere similior: sensū/sensualesqz memoriē ⁊ appetit⁹ sequē-
se perturbatōes: q̄ in diuina vultus diuini sorte suo pfectissi-
mo assimilari pncipio. vt hinc itelligas bonū pendere ⁊ ma-
lum/premiū atqz penā. Sed vide ne te feceris bruto iferio-
rem quod nūq̄ sponte deuiat a sui pncipiū q̄tumcunqz po-
test assimilatione. itidē ⁊ ceterē res sensus rōnisqz imunes.
Re. ipm ozo oīm pncipiū vt me semp ex me quidē fragilē
et infirmū erigat ad ipm. ⁊ ad ei sapiā/secūditate ⁊ amore
(q̄tumcūqz ipse me capacē fecerit) assimilandū. The. Pū-
tuū desiderū. Sed pcedam⁹. ¶ Que aīalia disciplinabilia
sunt? Re. Que auditū ⁊ memoriā habēt. nā talib⁹ aliqua si-
gnificare possum⁹: per que vsui directiōisqz reddant aptio-
ra. The. Et maxie oīm homo: cui nō modo terrena/caduca
ad horāqz labentia significant: sed celestia ⁊ eterna. Re. ita
est. ¶ The. Que prudētia? Re. sensū ⁊ memoriā habētia. nā
hec futuroꝝ vident esse prouida. The. Que etiam parū me-
morie picipiant vt apes sibi hexāgulas domos fabricātes:
phalangius in cibi venationē subtiliter telam terens: ⁊ for-
misce que sibi cibum in estate aggerāt: ne hyemīs asperita-
te aduentate doment/deficiantqz. ad quarum prudentiam
contemplandā sapiens imprudentē et pigrū mittit. Re. Ita
est. The. Et si auditum non participant sed quēlibet sensū
alterum. quid tum? Re. Prudentia quidem erunt sed non
disciplinabilia: nam sensu discipline carēt. The. cognoscūt

ne talia rationis expertia futurum: cuius tamen gratia agere videntur? *He.* minime. nam ipsorum virtus cognoscendi suprema: imaginatio est: que solum presens et preteritum attingit. *The.* Probe admodum. non igitur prudentibus sunt quia preterita futuris conectant ac comparent. *He.* ita dicendum. nam ipsa utrumque extremum et preteritum et futurum cognoscere oporteret. Jam autem ea concessimus non cognoscere futurum. *The.* Memoria igitur in ipsis parum facit ad prudentiam. *He.* scilicet. *The.* imo etiam et sensus et memorie expertia vestigium prudentie in se gerere videtur. ut arbores cum folia in cooperimentum fructus et pul-
 pam et duriozem testam in seminis defensionem proferunt.

36 *C* Sed quero si quodnam animalium presentia preterita et futura discernat: adinuicem conferat: et ex presentibus preteritis: futurorum facile sibi coniecturamumat: ipsum ne prudentius ceteris tibi esse videretur. *He.* videretur. Et suspicor te velle hominem dicere. *The.* Sine. Nonne tibi videtur illud (quodcunque fuerit) propriam habere posse prudentiam: modo rationem haberet ad consultandum de providentia futurorum que prudentia ipsa respicit. *He.* imo etiam eius sola prudentia propria esset: ut que esset actiua recta cum ratione circa eius totius vite bona: que non sine futurorum consilio est. Et aliorum inferiorum prudentie omnes improprie sunt et que longo interstitio et tenui quadam similitudine illius imitantur imaginem. *The.* nome tibi mirum videtur si hanc similitudinariam habentia prudentia: in suo ipso tenui admodum prudentie vestigio semper imitantur summam prudentiam nec unquam necesse deusant: hoc vero in propria et (ut ita dixerim) aliorum comparatione vera: minus ipsam imitatur? *He.* id monstrum est: preterque naturam contingere videtur. *The.* ita tamen amice est. Non stram miserandam sortem. haud male suspicabar is me hominem intelligere voluisse. Constat enim ipsum omnium mortalium disciplinabilissimum/ prudentissimum et optimum: qui solus omnium suam naturam non sequitur sueque nature benignitatem negligens ea abutitur. cuius mali causam esse reor quod seipsum non cognoscit. magna profecto sapientia est (ut vel id oraculo concedamus)

seipm cognoscere. Tu te ipsū o fili neania cognoscere stude
 et te aialū natura māsuētissimū z prudētissimū eē memēto
 Talis enī natura qlibet hō est. z tue nature benignitatē sē-
 per seqre: admoneqz ceteros equales tuos vt se ipos cog-
 noscāt: z qles sunt natura videāt: ad sapiām qz piter (vt tu)
 aspirēt. **CS** videam⁹ an ipm sūme sapiēs qd oīa largitur
 obūde: nobis etiā ipam sapiām cōcesserit possidendā. **Hea.**
 Supra cōcessim⁹ in ei⁹ opatione hoīs finē cōsistere. **The.** di-
 ctū quidē est z verū. Qd nō oībus tū ita esse visū est. tum qz
 maxie sapia libera est: hoīs aut natura multis modis: ipsis
 serua visa est. **He.** si hoīs naturā respiciam⁹ (ita ex iis q me
 modo docuisti cōiecto) oīm mortalīū vel maxie liber est z sui
 met causa. ita vt toti⁹ nature opifex opus suū inf⁹ mortalia
 in hoīe pfectissimū cōsummāsse videat. Si aut ex accidenti
 seruus fiat: parū firmū est argumentū. **He.** z talē natura exi-
 stimam⁹ sapiām z nō ex accidētī. **The.** Aliunt p̄terea deū so-
 lum hūc sibi vendicasse honorē. Et reuera de⁹ sūme sapiēs
 est. s; de illa sūme sapia qua de⁹ solus vt ē seipm cognoscit:
 sermonē nō agitam⁹: s; de illius sūme z verissime sapie re-
 motissima silitudine: qua ipm q̄rū nobis pcessit esse felices
 mente adimū. **He.** De silitudine scz agim⁹ cuius deū solus
 non possint dicere possessorē: q eā ipam oīs sapie possidet
 veritatē vt mō dicebas. **The.** mitto q nōnulli dicāt deū in-
 uidere tantū bonum a mortalib⁹ possideri: qñquidē oīm re-
 rum optimo parētī ipiqz sūme beniuolētie inuidiā ascribere
 re maximū sit nefas. Estqz id poete dictū. euenitqz hoc in
 loco vt vetus puerbū docet q multa mentis nē poete. dīce-
 bant p̄terea sapiām q maxime diuina/maxieqz honoranda
 sit: soli maxie diuino z honorādo (qualis solus de⁹ est) cōue-
 nire: ipmqz summe diuinū et honorandū deum esse: et ipaz
 summe diuinā et honorandā sapiām esse deam. q de ipa sū-
 me sapia imo oīs sapie veritate z etno exēplari verissimē dicūt
 nō aut de nra hac silitudiaria q nos i ipi⁹ **He** contēplationē
 rapit et aduocat. quā solū ceteraz scientiaz a nobis in hac
 caduca vita possideri possibilīū: pbauim⁹ diuinissimā/maxi-
 meqz venerandā. s; tu dicto nōne hoēs auspicati sūt philo-
 sophi q apparuerūt aliqua que ipoz aīos i admirationē
 traxerūt. vt solis ad nos cōuersio z diuersio: nūc solis z lune
 terrifici defect⁹ / ostēta in aere visa. **He.** ita inceperūt opī

nor The. et admiratio nūquid sine ignorātia ē? He. nō. The
 et naturaliter cupiūt illo ignorātie vinculo solui. He. scilz.
 The. qñ vñūquodqz natura suū bonū appetat: illo autē solui
 bonū sit. et nō min⁹ diuina admirari ceperūt vt an hec sensibi-
 bilis machina temeritate quadā facta sit: sempiternosqz ea
 ipa perciat motus: an intelligētia/sapiētiaqz aliqua guber-
 net. et an hui⁹ pulchri rex ordinis vnus autor/vn⁹ guberna-
 tor an plures. arbitrarissine ipos hec et silia cognoscere fuisse
 accēfos. He. longe magis q̄ sensibilia ipa: imo vero maxime
 vt michi videt. nā ego (quē ipsoꝝ pparatione cecutientē tal
 pam reputo) horū sempiternoꝝ desiderio magis q̄ dici que
 at accendor. The. sic accendūtur amice qui mentē puriorē
 habēt minusqz corpe/corporeisqz pturbationib⁹ occupataz.
 hec autē sine sapiētia cognosci nō possūt. He. haud alif. The
 putas appetitū illū et naturale illud desirētiū irritū vacu-
 umqz esse posse. He. minime. The. nam sūma illa plenitudo
 oibus in reb⁹ ociositatē vitat. vt in reb⁹ sensibilib⁹ corporū/
 magnitudinūqz vacuū. possessores igit sapiētie eē possum⁹.
 et hic nobis ad nrm pncipiū/adyniuersoꝝ oīo bonū rellet⁹
 est adit⁹. He. hec pculdubio admiratio: admiratiōeqz su-
 scitat⁹ appetit⁹ in meli⁹ decūbit. grē sint illi⁹ largitori. The.
 grē. nosqz naturā (quā nobis vsqz adeo bonā munific⁹ pces-
 sit) oī ex parte pficere iuuēt. He. iuuēt. The. sz sunt ne alia q̄
 nūc tibi occurrāt expedēda? He. nlla. The. que supsūt reli-
 quozū sūt libroz et q̄ mai⁹ octū requirūt. tibi autē nūc forte
 paruū est: et michi itidē. sol (nō longa mōza futura ē) a nobis
 suū subtrahet aspectū. He. verū ais O theoretice. sz aliqñ a-
 lias cū se tempis oportunitas vltro dabit: nō te michi diffi-
 cilē pstabis: q̄ min⁹ ea que supant michi nō manifestes. The
 me semp mō sit tempis occasio: nō mō facilē sz q̄ facillimū
 habebis. Vale. He. et tu O optime theoretice nūc vale: in fu-
 turūqz rursus tu semp optime valeto.

Primi dialogi finis.

Secūdus dialoꝝus metaphysice introductiōis
Theoreticus. Meantias.

f Erus aduentis O Meantia. Me. serus O Theo-
retice. naz pater me⁹ hac exorbe modo rus cō-
cessit: qui me etiā plusq³ velim remozat⁹ detinu-
it. attū si qd oculi tibi suppetat (codicē attuli) a q³
stionib⁹ ordire et qua velocitate voles trāsige.

The. ita optime fili et decet ⁊ oportet. nā nos tps angustia
pmīt. ne ergo multa plocutione tempus vane absumamus.

Chic age quid est causas eē secundū spēm infinitas? Me. 1
si petas quid rei: nichil est. at si quid nois: infinite scdm spe-
ciē dicerent si ipaz infinite essēt species. The. q pacto. Me.
vt si esset materia/forma/efficiens/finis/ exēplar species a p-
dictis altera: a b c d e f semp noue apriorib⁹ ⁊ sine statu cau-
se species. The. pbe. **Q**uid est eas ipas infinitas eē scdm 2
directū? Me. quid rei nichil est: nā neqz sūt neqz esse possūt.
atquid nois respōdeo infinitas esse scdm directū: si vnaq³
causaz specie ab vna in aliā alteri⁹ nature: semp sine statu p-
cederet. The. quopacto intelligis in vnaqua³ causaz spē.
Me. in quolibet quatuor causaz genere vt i materia/i forā.
in efficiēte/atqz fine. The. id ergo in matia pande. Me. ma-
terie scdm directū infinite dicerent: si vna fieret ex aliā: que
iterū fieret ex aliā. neqz vnqz vllū assequi valerem⁹ terminū
vt si hoc vt tra fiat ex aere vt materia/et aer ex igne/ ⁊ ignis
ex a vt ex materia varie/diuerseqz nature: et a ex b/et b ex c
⁊ ita sine statu: materie ille scdm directū abirēt infinite. The
pande in forma. Me. forme scdm directū infinitū pdirent: si
aliqua forma per aliā et alteri⁹ nature formā subsisteret: que
iterū esset p aliā: neqz vnqz in vltimā decūberetur. The. id i
efficiēte. Me. cause efficiētes scdm directum infinite dicerē-
tur si effect⁹ fieret/enascereqz ab aliquo: qd iteruz ab alio:
nullo tandē termino reperto. The in fine. Me. in fine cōfor-
mīter. vt si hoc grā hui⁹ fiat: quod iterū alterius gratia fiat
nusqzqz decūbat: series finū scdm directū pbarer infinita.
eēnt enī fines scdm directū infiniti: si effectus alicui⁹ grā fi-
eret qd itez alteri⁹ grā fieret neqz vnqz vbi stem⁹ terminū si
nēqz habeam⁹ qui alteri⁹ nō sit grā. The. facis O neantia vt
igenūi iuuenes facere solēt: qui nūqz nisi pmeditati pcepto
rē adeunt. hinc fit vt ad singula queqz quesita egregie: sci

- teq3 respondeāt: in graues tandē et sciētificos viros euasuri. ita ne ē? He. ita. p̄meditat⁹ aliq̄tulū me tibi obtuli. The. 3
tāto expediti⁹ singla trāsīgēm⁹. ¶ Dic ergo quot nos aueritatis p̄ceptione disturbāt z p̄pediūt. He. quinq3. Cōsuetudo audiēdi flā/eruditioq3 nō recta. recte docenti assentire nolle: nisi qđ dixerit vt mathematic⁹ mōstret. Nulli fidē p̄stare nisi sensibile sit/sensibilie cōstet argumēto. nlla recipere nisi alicui⁹ vrgente auctoritate. nō posse nisi pua degustare. ¶ The. age nūc an cause scđm spēm infinite eē possit. 4
He. nō possūt. nā oēs causas quatuor cārū spēbus materia/forma/efficiēte et sine p̄plectimur: nō itaq3 hoc pacto sūt in finite. The. sat3 de specie diuina respōdisti de idiūdua aut 5
nō satis. He. nondū teneo qđ respōdendū sit. ¶ The. pfici scamur igit z cedo an matie rectitudine p̄deāt infinite. He. mīme. nā bifariā dicim⁹ ex aliquo aliqđ fieri. P̄rio sicut ex impfctō fit p̄fectū quēadmodū ex puero dicim⁹ fieri virū: z ex isthmīs oli ludis neptuno dedicat3 fiebāt olympia : z ex et post: hoc i loco eandē significātiā retinere vidēnt. scđo ex aliq̄ sit aliqđ p̄ gñationē. at neutro dictōz modorum p̄ceditur rectitudine in infinitū. in p̄rio qđdem cū ex impfcto fit p̄fectū vt cū ex puero fit vir. nā idē est ex q̄ fit z qđ postea p̄fectū est. nō itaq3 hoc mō p̄cedit i infinitū. nā ad semp aliud/alteri⁹ /diuerseq3 nature p̄cedere oporteret. si qđ fit z ex q̄ fit eadē nō sūt: extrema detmīata habēt impfctūz p̄fectū. at determinatis extremis media qđ⁹ ab vno in aliud p̄cedit i finita eē ipossibile est: q̄ppe q̄ nūq3 trāsiri possent. cū igit fiat hoc ex hoc p̄rio: seriei p̄cessus nō abit i finit⁹. The. recte ais 6
He. neq3 quidē cū hoc fiat ex hoc gñatiōe z scđo. p̄rio qz illic extrema eē z nō esse determinata sūt. Vbi aut extrema determinata sūt: media in infinitū p̄dire nequnt. scđo qz cū hoc ex hoc gñatione p̄deat: ad p̄silia tandē fit reflexio. atq̄ si h⁹ pacto materie p̄cederent infinite: sēper ad alterius nature materiā sine resilitiōe aliqua pficiscerent z irent. nō itaq3 materie secūdū directū p̄cedūt infinite. tertio qz cū hoc ex hoc gñatione surgit: materia eadē numero ē. z qđ i vni⁹ gñatione sumit: ab alio i corruptiōe dimittit. The. naturalis institutio huius rei fidem fecit. He. et materia ingenita ē atq3 icorruptibilis: et p̄mū rex sensibiliū sēpiternū. nō igit possūt materie i infinitū scđm directū p̄cedere. ¶ The. h⁹ pacto de

forma an rectitudine i infinitū pdire queat expedi. *Re.* hec michi hacten⁹ facilia visa sunt: sed timeo sequētia me maiore difficultate premere. sentio tū respondendū esse: formas scōm directū haudq̃q̃ infinitas euadere posse. primo qz si hoc pacto infinite euaderēt forme: diffinitione cōplecti non possēt. hoc aut irrationabile ē. nō igit hoc pacto euadūt infinite. atq̃ haud plane intueor quo pacto forma p̃p̃fea diffinitione cōplecti nequeat. *The.* nec hoc quidē facile. sed an putas aliā deberi forme applicari diffinitionē: p̃ter eā qua si significam⁹ formā dare esse rei/remq; conseruare in esse. *Re.* nullā alia. *The.* albedo que quedā forma est quale dat eē? *Re.* albū: et ip̃a p̃sens: albū cōseruat. *The.* nūquid dat aliud eē? *Re.* nullū. *The.* et dulcedo dat esse. *Re.* accidentale scz: esse dulce. *The.* nullū aliud? *Re.* nullū quod notū. *The.* si albedo esset p̃ dulcedinē et per nullū aliud quid ais tum: nūquid posset albedo dare esse quod nō haberet? *Re.* nō mihi videt. *The.* et habet solū esse dulce. nā est p̃ dulcedinē. *Re.* est. *The.* nō dabit igit esse nisi dulce. *Re.* michi quidem ita esse videt. *The.* age nūc forma substāialis qua de nūc agim⁹ dat esse et verius quidē: veriusq; conseruat. *Re.* verus id est. *The.* sed id et que hacten⁹ dicta sūt intelligi vbi forme finite sūt. nūc autē ponam⁹ earū seriē in infinitū excedere. vt sit a per b/et b per c/et c per d et ita sine terminō. *Re.* admitto. *The.* a nō habet eē nisi per b: sicut albū nō habz eē nisi p̃ albedinē. atq̃ b nō habz esse nisi p̃ c. nō igit dabit ip̃i a aut alicui aliorū esse b. nā nichil dat alicui esse qd nō habz neq; dabit esse c. nā c nō habz esse nisi p̃ d. d enī ip̃i dare eē admittēdo p̃cessū formarū infinitū concessum est. et nichil dat ip̃m esse qd nō est. cū igit c nō potest alicui dare esse c: tanto minus b dare esse c potest: et ita de d et quolibet aliorū argumētabor. *Re.* ita oīo. sed quid tū inuenim⁹. *The.* nullā dare esse. qz si nō dant esse neq; rem saluāt/cōseruātq; in esse. *Re.* indubie. *The.* si igit forme infinite euadāt diffinitione haud cōplectētur: qñquidē illa que maxime oīm ip̃is cōuenire videt: ip̃is nullo pacto aptari/applicariq; queat. *Re.* michi sic eē oportere tam rōne satisfactuz esse videtur. *The.* et eodē pacto intellige rōnes quib⁹ diffinitio p̃plet: infinitas euadere nō posse. ē enī rō forā quedā. *Re.* p̃pendo hoc mō intelligentē infinita trāsire nō posse. *The.* p̃ge igit

reliquas rōnes absolvere. *Re.* vt vīs. scdo forme infinita /
 interminataq; serie nō pdeunt. Nam in illis formis semper
 magi esse deberet que pōr esset: et que ante: ea que deinceps:
 et pōr posteriori dare esse. at vbi non est p̄mū: neq; hoc pa-
 cto prius et posteri⁹ est. *The.* et in rōnibus. *Re.* cōsimiliter.
 Nam prior ea que subsequit magis est. vt que sit vniuersa-
 lior et ex qua pendere debeat posterioris cognitio. Atqui
 si infinite essent cū primū et vltimū non darent: neq; mediū
 itidē neq; priores et posteriores atq; deinceps. tertio quia
 si in infinitū pōrent: rerū scientia tolleret. nam res ipsas p
 templando: forme per quas cōstarent sciri non possēt. Nam
 infinite eēnt. infinita autē hoc pacto transigere intelligentē
 impossibile ē. quare neq; res ipse cōposite scient. *The.* pbe nā
 totū suis ignōtis partib⁹ cognosci nō potest: sed tūc ipm co-
 gnoscim⁹ quando ex quot et qualib⁹ cōpositū sit cognosci-
 mus. Et si rōnes ipsas respicim⁹? *Re.* itidez tollit scientia:
 nam scire impossibile est nūq; ad indiuiduas species venire
 potentē. at si hmoi rōnes forme in infinitū pōrent nūq; ad
 indiuiduas species decumberetur. nam in infinito vltimū:
 locum non habet. si autem vlle darent: essent vltime. Tol-
 leretur igit itidē scientia. ¶ Et efficientes causas in finitūz
 scdm directum pgressū non sustinere pene cōsimilib⁹ consta-
 re potest rationib⁹. Itēz et hac: si sūt cause efficiētes medie:
 et postremas esse necesse est. At efficientium causarū sūt me-
 die vt que sit ab aliis et a q̄b⁹ alie sint: sūt igit extreme. nō enī
 aliqua mediarū extrema esse potest. *The.* quid hoc? *Re.* nā
 esset ab alia supioriq; efficiēte: que ideo potius/valētioreq;
 iure extrema et suprema dici mereret. Q; si datur p̄ma: i ip-
 sis non euadit in infinitū. itidem si datur vltia. *The.* idubie
 nam si essent infinite: om̄s medie essent si medias vocare li-
 ceret (vt tu) que ab aliis efficientib⁹ sūt et a quib⁹ alie effi-
 cientes ortū sumūt. ¶ Sed quō tamē? neantia si temporūz
 sempitern⁹ ordo infinitaq; pcesserit series vt plane sensif-
 set Aristoteles: efficiētes cause secundū rectitudinē nō ex-
 ant infinite: nam tu ab homophrone genit⁹ es. *Re.* sū. *The.*
 homophrō aut a tuo auo/auus ab abauo/q̄ itēz ab atauo/et
 atauus a tritauo: et ita sine statu vllō pceditur: vt nunq; sit
 dabile efficiēs primū a quo tu ipse pcesseris. *Re.* verū als.
 ¶ theoretice. atq; ppter hoc efficientes cause non pdeāt re

ita est. fores scientiarumque value: proloquia/dignitatesque sunt (quod hic tota nuncupamus) et que talia sunt ut ea unusquisque comprobet audita: quibus neque reniti neque mente discurrere queat. Et ea in disciplinis capere facillimum est. Contra vero quod ex ipsis pendunt et que hic partium nomine censemus: cognoscere difficile. et quanto a principiorum luce distantiora sunt: tanto captu/cognituque impuioza. et certe veritas videtur ad nostrum ita sese habere intellectum ut illustre solis iubar ad oculum: cuius eximia claritatem nunquam perfecte et digne satius non poterit apprehendere valet oculus. Nullus etiam oculus tanti subarbaris expertus omnino euadit. Cedo insuper a quo entia suam veritatem sumant. Neque a maxime vero. nam in vniuersis vniuersum quodque maxime omnium tale dicitur: quod aliis ut talia sint causa existit. ut ignis maxime calidus existit: qui ceteris sensibilibus ut calida sint causa esse dignoscatur: ita maxime vera sunt que aliis ut vera sint causa existunt. Et maxime omnium id verum est: quod omnium verorum ut vera sint causa est. omnia itaque entia a maxime vero suam veritatem sumunt. The. et id recte quidem si enim in vniuersis conformis/assimilisque nature: omnia a maxime tali suum sumant exordium: ut omnia calida ab igne maxime natura calido calida esse dicantur: multo igitur fortius in homonymis in quibus semper quod prius fuerit: natura persistens et perfectius euadit. et conditiones illam quaz ceteris tribuit (et quam cetera ab eo sibi vendicant et assumunt) altiorum natura retinens. Admirum igitur posterius et quod imbecillioris/infirmiorisque nature est: a maxime perfectissimeque vero suam veritatem vendicare atque tale dici. Sicut si sol omnium clarorum homonyma causa esset et omnia clara alia sole posteriora essent: illorumque claritates solis claritudine inferiores/imperfectioresque: sol omnium iure diceretur clarissimus. quippe qui perfectissimam omnium claritatem haberet: et que omnibus claris ut clara essent causa esset. et quanto vicini quicquam a sole suam claritatem sibi vendicaret et illius maxime magis emulam: tanto ipsum clarius non ab re censendum esset. et quanto eminens/distantius atque remotius et minus illius emula: tanto minus clarum bono iure censeretur. ita filii que a maxime vero vicini suam fortiter veritatem et magis illius verissime imitatricez (ut supramundane beate mentes) veriora sunt. Que vero e longinquo et minus illius verissime affinem et emulam: minus vera.

- Et vt de veritate dictū audisti: ita quoq; et de entitate/vnitate/bonitate/plenitudine/potestate/necessitate/sapia/vita et ceteris transcendētib⁹ intelligēdū puta. Entia siq; dē a maxie ente suā sumūt entitatē: vt dictū ē. a maxie vero suā sumere veritatē. et a maxie vno suā sibi vendicāt vnitatē/a maxie bono suā bonitatē/a plenissimo suā plenitudinē/a maxie potēte suā potētā/a maxie necessario sūmaq; essendi necessitate: suā sumūt necessitatē. ab oīm sapiētissimo suam sapiam/et a maxie viuēte suā vitā. ita vt vniuersa q̄tū vnicuiq; cōcessum est sua entitate summā imitent entitatē/sua vnitatem sūmā vnitatē/sua plenitudinē maximā plenitudinē/sua bonitatem sūmā bonitatē/sua veritatem sūmā et per seueritatē/sua potētia agēdiq; facultate ip̄am quoad potest oīpo tentiā/sua necessitate sūmā necessitatē/et suo qualicūq; sapientie et puidētie vestigio sūmā sapiam oībus rebus suauit puidētē/et sua vita viteue vestigio illā sup̄mā vitā et immortalitatē. Et reuera vnaq; res est ip̄ius sūme entis/sūme vnius/sūmi boni/sūme veri/sūme pleni/sūme potētis/sūme necessari/sūme sapiētis et immortalis: speculū et scriptura ab illo sūmo et maxio rerū oīm opifice nobis ante oculos obiecta/strataq;: quo ip̄m in illo nature libro ab ip̄o quidē efformato signatoq; legam⁹/cognoscam⁹/cognitū amem⁹/cognitū et amatū frequēter meditemur. ¶ Attamē nō in oīb⁹ eque iuestigandus ē: s; ip̄m pulcherrimū rerū poti⁹ in pulchris/pfēctissimū in pfēctis/optimū in meliorib⁹ et oīno nature digniorib⁹ entib⁹ a nobis cognitū: ip̄a sūma maiestas et dignitas puestigāda est. In his enī veri⁹ dilucet ip̄a sūma entitas/vnitas/bonitas/vitas/ip̄a sūma plenitudo/pfēctio sūma maiestas/sūmaq; dignitas: q̄ tantopere nra hec trāsmūdāna philosophia desiderat. ¶ Sed age dic o neania. nō ne oīm existētū pncipia (dico sūmā entitatē/sūmā vnitatē/sūmā bonitatē/veritatē: entitū/vnoꝝ/bonoꝝ et veroꝝ) maxie vera sūt pncipia? Re. maxie o Theoretice. et hoc nō mō opinoꝝ: s; sine aliq; hesitatōe credo. The. nec iūria. nā q̄nq; nō sunt veraz q̄nq; nō: s; sempiterna sempiterneq; vītati sp̄ pūcta quib⁹ nullū pncipiū et nulla cā est vlla: s; oīb⁹ ip̄a cause sūt et pncipia. Et certe has o neania felix q̄ potuit rerū cognoscere causas. Re. has sc; s; o theoretice aut nō sane satis cōcipio aut allucinoꝝ. Existimaui enī oia ad vñū pncipiū re-

uocāda atqz reducēda eē: tu nō michi videris plura pone-
 re ⁊ quidē simplr pma: vt qbus nullū pncipiū et cā sit. The
 Maxie pma o fili: plura qdē nō vt pcipis re atqz substātia:
 sz rōne sola cū ea ipa eēntia ⁊ subiecto sint vnū imo maxie
 vnū. sintqz illa sūmavnitas q nichil aut eē aut excogitari po-
 test magis vnū. ⁊ cognoscere q pacto res sbiecto sit vna: rō-
 ne nō multa: ad sapiām pādīt itroītū. Et tu memisti ne pri⁹
 a nobis dictū fuisse: sapiām nichil aliud eē qz etnarū rōnuz
 intellectū ⁊ sciam. Me. i mediā reuocas. The. Attū nō ē ni-
 si vnū p̄mū ens entū: ⁊ si cōmode dici pōrmissimū/optimū
 verissimū/plenissimū/potētissimū/sūme necessariū/sapiētis-
 simū ⁊ imortale. i oī re i celo sursū/in tra ⁊ i abisso deorsum
 signatū: si nobis san⁹ legēdi relict⁹ eēt oculus. Sit ipi⁹ pie-
 tas: nobis o neania oculū recludere: q ipz cognoscam⁹ Me.
 sit oro. The. huc (vt ferūt) entī entū se Aristoteles p̄mēda
 re solebat: et⁹ mīam iplozabat: qd p̄stebat/qd p̄dicabat/ p q
 tandē exul/dānatusqz int gētes exteras degebat: tandem in
 Chalcide pegm⁹: hoc munere mortal vite funct⁹ traditur.
 Quid nos o neania: nosne debem⁹ ipi supplices p̄mēdare?
 Me. debem⁹ supplices. The. Et ex nūc p̄mēdam⁹? O ens en-
 tiū/vnū/optimū/verissimū/plenissimū/potētissimū/sūme ne-
 cessariū/sapiētissimū/imortale/atqz sēpitnū: p̄de nobis ad
 te viā ⁊ accessū: et adiūua qd nobis ididisti nāle desiderū.
 Sed pficiscamur pcipis ne hīnc fieri vt sicut res ad esse se
 habeāt: ita qz ad x̄itatē. Me. michi pcipe videor. nā q p̄stan-
 tius sūt: vt nature etia beata: vicini⁹ ab ipō maxio ete p̄de-
 unt ⁊ manāt: qre et vicini⁹/idistātiusqz ab ipō maxie nō.
 enī aliud ⁊ aliud maxie ens ⁊ maxie verū ipm est. The. Et
 illa eadē p̄siliqz rōne magis vna sūt/magis bona/ pleniora
 potētiora/necessariora/sapiētiora/magisqz imortalitatis for-
 te p̄cipātia iis ipis iferiorib⁹ ⁊ caducis: qto iis ad horā la-
 bentib⁹ p̄stātorā sūt entia. Me. Certe. Qd igit in sēsibilibus
 est mor⁹ ⁊ ēritatis iustabilitas: ē illic iugissia/stabilissiaqz etē-
 tas. Et qd in sēsibilib⁹ qdā est pluralitas: est i celestib⁹ vni-
 tas. qd in sēsibilib⁹ bonitatis x̄itatis exile vestigiū: illic nre
 bonitatis x̄itatis exēplar x̄itas. Attū et i celo ⁊ in tra nō
 est nisi vna sūma x̄itas. Me. et vna ēritas vt puto. The. vna
 sūma entitas et ita in reliqs. ⁊ p libera illic plenitudie: nos
 hic locū et plenitudinē sortimur occupātē: ⁊ p vli potentia

particularē potētīā/resistentiā et reluctamē.pro necessitate cō-
 tingētīā. p sapia ignoratiā/et p immortalitate deficientē vitā
 Vide fili qd est.pcul eē a maxio ente.hec mala a natura ibe-
 cillāqz oī ex pre nature pditionē ideo patimur: qz lōge a p
 15 mo ēre distam:longeqz ab ei⁹ vitatis imitatōe.¶ Hinc co-
 gnoscere p̄mptū est felicitatē et sūmū bonū iis reb⁹ (q̄ hui⁹
 sint capacia)ex ipius sūmī boni qad fieri pōt assimilatiōe pē-
 dere. Et s: sūmā miseriā ex ipius qad fieri pōt dissimilitudine
 et ab eo discessiōe. Fit itē vt vnū solū sit absolutū ens/vnū
 bonū/vep/plenū/potēs/necessariū/sapiēs ⁊ absolutū viuēs
 et sēpitiū:qđ ab alio nō habeat suā entitatē/bonitatē/vnita-
 tē/vitatē/plenitudinē/potētīā/necessitatē/sapiam ⁊ vitā.sed
 per se sit ens et vnū:et ita i ceteris. Cetera aut oīa nō abio-
 lute entia/vna/bona/aut vera dicūt s3 ab alto et ad alteruz
 talia:qz ab ipso sint ⁊o et p se ente/vno:et ipius absoluti en-
 tis/vni⁹/boni/veri/imagies/similitudines ⁊ simulacra quedā.
 et certe o amice neania si nobis illi⁹ sūmī/absolutiqz entis/
 sūme vni⁹/sūmī boni/⁊ veri vnū punctū attingere cōcessuz
 eēt:illa ipa prēplatōe q̄tū corpus trahētib⁹ caducū et mor-
 tale fas ē:felices essem⁹. Et certe illa dei ēritas/vnitas/bo-
 nitas et veritas linea est īfinita.et q̄cquid aliud i celo et in
 terra felix est:ocul⁹ est finit⁹:punctū solū illius sūme et ab-
 solute bonitatis apphēdēs:aut qđ pinde se habet ad apphē-
 hēnsū:vt ad īfinitā/indimēsibilēqz lineā sese habet punctū
 Et de⁹ ipse solus seipm vt est plenissime apphēdit: ⁊ seipso
 solus maxie felix est.Quo fit iterū vt sicut oīa ⁊a a maxie
 vero suā trahūt veritatē:ita felicia a felicissimo suā felicitā-
 tē:qui pinde felicissim⁹ est q seipm maxie possidet et seipm
 maxie cognoscit/diliget/et sibiipī maxie cōplacet. sunt igit
 cetera felicia q ipm qad fieri pōt possidēt/prēplāt/ amāt. ⁊ ea
 sola voluptate trahunt qz in hoc ipso ipī sūme felici assi-
 milant. Ne recte igit audiuerim aristotelē asseuerasse nrm
 sūmū bonū ⁊ nram felicitatē in vitatis prēplatōe cōsistere.
 The. recte admodū et maxie vitatis:s3 nos ad ppositū re-
 16 uocem⁹.¶ Un nobis veriora hec nature entia cognoscēdi
 adoritur difficultas. Ne. A nri intellectus imbecillitate:
 nam sicut oculi nycticoracum sese habent ad lucem diē:ita
 ⁊ noster intellectus ad manifestissima optima et verissima
 nature entia. Atqui q nycticoracum oculi difficultate

diurne lucis hebetes cū ac obtundunt maxie quidē visibilē:
 hoc ex nycticozacū oculorū infirmitate/ debilitateq; parit̃.
 igit̃ q̃ noster itellect⁹ circa manifestissima et optima et ve-
 rissima nature entia cognoscēdi difficultate laborat: hoc ei⁹
 infirmitas/debilitasq; parit̃. The. Ita est vt ais o neania. si
 cur enī sensibile ad sensū sese habet: ita itelligibile ad itel-
 lectū. Et sicut maxie sensibile ad sensū: ita ⁊ maxie itelligi-
 bile ad itellectū. Atq; si maxie sensibile a sensu nō p̃cipiat:
 id maxie sensibilis iūria/culpaq; nō puenit s; poti⁹ ipius
 sensus ibecillitate atq; infirmitate: igit̃ et si maxie itelligibi-
 le ab itellectu nō p̃cipit: hoc maxie itelligibilē culpa nō fue-
 rit: s; poti⁹ ipius itellect⁹ infirmitas debilitasq;. Que ve-
 ritati p̃cipiēde obluctant̃ ac resistūt. Re. Illa qnq; q̃ pri⁹
 adducta fuerūt. p̃rio p̃suetudo audiēdi falsa/eruditioq; nō
 recta: tū q̃ q̃ audire p̃sueuim⁹ hec eadē dici dignamur atq;
 admittim⁹: tum q̃ p̃sueti nobis notiora sūt: in cōsuetudo cō-
 tra: ignotiora q̃ itaq; p̃suetudinē traxerūt audiēdi falsa: fal-
 sa dici dignabunt̃: falsis assentiēt q̃ et p̃ notiorib⁹ recepta-
 bunt. Nit̃as aut̃ tāq; ignotior illos effugiet. distorquet igit̃/
 distorbat/ipedimētoq; p̃cipiēde Nit̃atis huiusmōi educatio
 est. The. Et leges ip̃e p̃suetudinē plurimū momēti ⁊ effica-
 cie ad hoc esse ostēdunt: q̃ fabulas puerilesq; iēptias ob cō-
 suetudinē recipiūt ⁊ ip̃as Nit̃ati atēponūt. Re. scōdo recte do-
 centi assentire nolle nos a Nit̃atis p̃ceptōe retrahit. Nā sin-
 gula vt materia req̃rit recipiēda sūt: neq; oīm mathemati-
 ca certitudo expetēda est. Qui aut̃ recte docēti assentire re-
 nitit̃: nō singula recipit vt vnus cuiusq; natura postulat ac
 req̃rit: distorbat igit̃ talis a Nit̃atis p̃ceptōe. The. Ita est
 o fili. eorū q̃ demōstrationē patiunt̃ ⁊ sustinēt demonstratio
 expetēda est ⁊ demōstranti credere oportet: et q̃ analogie si
 militudinē desiderāt: ea vt decet adducta p̃tēti abire debe-
 mus. Que p̃suasione qualēcūq; aliā: ea siqdē sufficiente ad-
 ducta: nos faciles prestem⁹ oportet. neq; demōstrationem
 neq; analogiā efflagitem⁹. Sic enī oīs Nit̃atis facile cōpo-
 tes euadem⁹: vniūq; p̃ dignitate recipiem⁹. his tū tri-
 bus p̃ dignitate rite vtī q̃ difficillimū puto: viriq; esse i oīs
 discipline p̃fessioe p̃sumati. Sed iā p̃ge. Re. Tercio nulli si-
 dem p̃stare nisi sensibile sit/ sensibiline p̃stet argumēto: p̃ci-
 piēde Nit̃atis obluctamētū p̃stat. Nā nulli fidē p̃stare velle:
 nisi sensu sensualiue exēplo vincamur: pui/ ipotētisq; igenit

argumētū est. At igenii puitas et ipotētia nobis nimirū p-
 cipiēde xitatis obex et obluctamētū est. nulli igit fidē psta-
 re nisi sēsibile sit sēsibillue pster argumēto xitati p-
 cipiēde obluctat/obstatq3. q̄rto nulla recipe velle nisi alicui con-
 firmer auctoritas: xitatis pceptionē itē ipedit. nā nichil recipe
 velle nisi alicui? auctoritate firmatū fuerit: qdā iudicādi ipo-
 tētia est. iudicādi aut ipotētia p-
 cipiēde xitatis ipedimēto est
 vt vis? circa sēsibile iudicādi ipotētia bonā pfecto sēsibilē i-
 pedit pceptōez. nlla igr recipe velle nisi q̄ aliēa firmata auto-
 ritate fuerit: xitatis pceptōez ipedit. q̄nto it idē nō posse nisi
 pua degustare. nā q̄ sola pua degustare sufficiūt: nature de-
 fectū/oblesimētūq3 patiūt: itellect? paucitatē. q̄ aut hec pa-
 tiūt: a xitatis pceptōe p-
 peditū p-
 pedit atq3 q̄ pupille oblesimē-
 tū/vis? q3 paucitatē patit: q̄ a visū bil pceptōe p-
 pedit. nō pos-
 se igr nisi pua degustare nos a xitatis ipedit pceptōe. The.
 18 haud incōueniētes similitudines adduxisti. ¶ Quib? q̄ ad pul-
 chre xitatis pceptionē apparamur atq3 bñ afficimur? He. ho-
 rū qnq3 q̄ iā adducta sūt opposit: ad ipam p-
 cipiēdā instrui-
 mur/apparamurq3 vt p̄suetudie: x̄a audiēdi z pceptōe reā
 recte docēti assensioe z obediētia. vnus cuiusq3 vt mā ipa re-
 q̄rit z postulat receptione. alta mēte z pot ēte iudicio. sana/
 itegra/illabefctāq3 mētē natā. The. rectissime sic o fili. sic enī
 p̄ua p̄iis medicamur: z aduersus p̄ua p̄iis reluctamur. et
 cui deus hec qnq3 p̄orib? obicib? aduersa bñficiā p̄tulerit: p-
 cipiēde xitatis p̄ aliis potēs efficiet. det igr tibi o fili q̄ iuuēta
 flores: sanū pceptōe q̄ veris z pulchris te istituat pceptis.
 det tibi docilitatē q̄ recte docēti beniuole a cōfescas. det vnū
 qd̄q3 p dignitate recipe. det altā mētē z acre iudiciū. det ite-
 grū/iōfensū/illabefactūq3 ad ipm p̄tēplādū mētis acumen
 Et nō mō tibi hec sz oib? q̄ desiderio pulchrarū sciaz bñ vtē-
 di grā rapiūt: nō qdē vana sui ostētatōe/nō fastu/ nō ambi-
 tiōe/nō rerū caducarū opulēte p̄gestiōis auaritate. hec p̄fe-
 cto vilia sūt z futuro philosopho idigna: z a nris q̄q3 p̄orū
 b? rātope dānata. Sz nos eo laborem? igenio vt pulchris ad
 modū xitatis? illi xitātū regine/sūme/absolute(q̄ad nobis
 cōcedit) siles afformemur. Tale conamē/ igeniusq3 anim?
 phōz sit. Et tātula tibi o fili neania crepusculo iā nos sepa-
 rante dicta sufficiant. Et ad me cum voles altas redito: et
 nūc abi p̄sp̄era fortuna comite. Et vale. He. Vale semper
 o Theoretice. Scōi dialogi finis. d. iiii

Tertius dialogus.

Homophron. Meánias. Theoreticus. Eutycher?

h

Eus Meánia nobis assiste. Me. Pater. Ho. huius diei amenitas/et aure téperies/z grā: exercitamentū querūt. Est rus est lucus est p̄ma loco colonia: illuc me solādi grā trássero z virētia loca lustro. Tu michi comes assiste. nulli dubiū est spirantē florentiū locorū halitū: nostruz suauit refouere spiritū. Me. Optarē pater sz alio solandi genere ego plurimū soleo. Ho. Quid illud est? Me. Ego theoreticū nostruz vicinū viso q̄primū vacua dat occasio: q̄ multa liberalitate michi aperit q̄dcūq; cognoscere opeprecium duco. Ego vero eū ipm (nisi me stricti? tibi assidere iubes) mō visurus erā. Ho. nō iubeo fili imo grās theoretico ago: referāq; si possim vnq; grām hanc: si tibi doctrinarū aliqd liberaliter imp̄tit. Me. imp̄tit idubie. Ho. Abi igit o fili et ipm meo nomine saluere iubeo. alterū autē q̄ michi assideat comitē curabo. Me. faciā. The. diligens iuuetus z honestorū cupida: felicē senectā expectat. video te o homophronis fili: quadā diligētia et honesto desiderio ad eruditāvitā p̄perare. Me. Quidā eruditā Theoretice hoc optat pater homophron qui q̄primū rescituit te interdū visendū me cōsuetudinē traxisse: mirū in modū gauisus ē: z cōcepto gaudio collachri mat? abi inquit o fili z theoreticū meo noīe saluere iubero cui grās ago: ipiq; gratiā hanc si possim aliqñ vnq; referā. Me rus vna secū ductur? erat in vicinos lucos/ vicinosq; viculos. The. Patres q̄ ita filiis afficiunt: proborū parētū cōmendant officio nūq; sua prole dolituri. Et cū multa parentib? debeam?: illis sūmope debem? q̄ plurima. Sed hec omittam? et saluus sit homophron. nos vero ea quorū grā huc cōuenim?: pariter cōtractem? hec puto colloquio p̄tulistis patno/hec ruri/hec vicinorū lucorū z vernātū locorum amenitatib? Me. p̄tuli equidē. The. Vis ergo sz illas (quas tertio libro respōdere dixim?) q̄stiones discutiam? Me. nō si qd expediat. The. noui equidē. et ideo illas nos cōsulto nūc relinqm?: ipas aliqñ oportuni? vtrinq; disputaturi. Et nunc satis sit illarū questionū formationē memoriā tenere: et hoc ex loco meminisse q̄stiones illas vtrinq; aristoteli disputasse. Me. Nup suo ordine ipas mecū ip̄e didici. The. oportet

- 1 tune. Trāseamus igit ad naturā entis dinoscendā. **¶** He. trā-
 seam? **¶** The. Et nos a questiōib⁹ auspiciā nrā sumamus
 2 Et primū si tenes qd sit ens effer in mediū. **¶** He. Ens ē qd
 subsistit. **¶** The. sane. **¶** Quot sūt subsistēdi modi? **¶** He. Arbi-
 tro: me respōdere debere qnqz. **¶** Prim⁹ est cū quicqz sbsistit
 ab altero. Scōs cū subsistit sub altero. Terti⁹ cū in altero.
 Quart⁹ cū per alterū et alteri⁹ grā. Quin⁹ cū subsistit qdē
 sed neqz ab altero/sub altero/in altero/p alterū/ alteriusue
 grā. Sed reliqua oīa ab ipso subsistunt ⁊ ipsius grā. **¶** The. id
 ipm debebas o fili: s; multa se offerrēt hic diligēt⁹ pensicu-
 landa. **¶** Et qz tēpestiue aduenisti nec nos tēporis indigentia
 premit: nos fidenti⁹ (etsi lōgiusculi futuri sum⁹) aliqua exse-
 quemur: hinc orsi. oīa alia a pmo ⁊ maxie ente ab alto sub-
 sistunt. Et rerū substātiales potētie subsistūt sub altero: sub-
 stantiales actus ⁊ accidētarie affectiōes passiōesqz oēs in
 altero: referent tamē. nā substātiales act⁹ in alto supiori/p-
 stantioriqz mō subsistūt: vt scz cōsubstātiale in cōsubstātia-
 li q cū simplr vnū/ vnāqz cōpletā substantiā cōstituit. Ac-
 cidētaria aut affectio in altero est: s; nō vt psubstātiale in
 cōsubstātiali ⁊ cū quo aliqd vnū simplr pstituere possit. Et
 cōplete ipse substātie per alterū ⁊ alteri⁹ grā subsistūt: et nō
 mō hoc s; ab alto ⁊ ex alto. Ab altero quidē. nā oīa preter
 primū ab ipso subsistunt. Ex alto nā ex potētia. per alterum
 qz per actū: qui nūqz sub pmo sine potētia: neqz potētia si-
 ne ipso subsistit. et alteri⁹ quidē grā. nā oīa summi boni grā
 sunt. Et subsistere sub altero/in alto/ex alto/p alterz nunqz
 sine subsistētia ab altero et alteri⁹ gratia repias. ipm aut p
 mū qd summe ens/sūme vnū/optimū ⁊ verissimū dudū nū
 3 cupauim⁹: ens ipm est qd subsistit. **¶** Non ab alto quidē/sb
 altero/in alto/p alterz aut alteri⁹ grā maxie ens/maxie oīm
 et vere subsistens/ens entū/toīm entium entitas/quiditas
 et veritas oīm maxie subsistēs: et ad qd oēs entium modi
 reducēdi sunt vt oēs salubrium modi ad sanitatē: et longe
 profecto verius. quod vt paulo planius tibi constet: con-
 stituamus salubrium modos. Salubrium enī hec sunt sani-
 tatis effectia/hec pseruantia/hec i sanitatē ordiata. q pacto
 ergo salubria parātia sanitatē: in ipaz reducunt⁹? **¶** He. vt cau-
 se (nisi ego ipse fallo) in suum effectum. **¶** The. haud falleris
 d.iiii

et quō omia entia ad maxime ens et oīm primū? He. potius
 vt effectus in suā causā. The. et oīm maxie causā. vtra ergo
 harū reductionū tibi verior videt? He. ea certe qua effect⁹
 in suā causam restituūtur. The. et eo verior quo in oīm ve-
 rissimā et maximā causā. dic rursū quo pacto salubria que
 sanitatē retinent et saluāt: in ipam reducūtur? He. vt cōser-
 uans i ipm suū cōseruatū. The. idipm. quō oia entia ad ma-
 xime ens et oīm primū? He. vt cōseruata in cōseruās ipsuz.
 The. et oīm maxime pseruās: vt quod oia saluet/pseruetqz.
 vter ergo horū tibi reductionis modus verior apparet? He.
 quo pseruata in suū cōseruās restituūtur. The. et tanto ve-
 rior q̄to in suū sūmū et maximū. He. tanto verior. The. rur-
 sum ordinata in sanitatē quo pacto in ipam reducūtur? He
 vt in finē. The. sed an ipius sint maxime grā? He. minime.
 nā sanitas summū bonū non est. The. et nōne omia entia eo
 dē modo i p̄mū reducunt? He. vt in finē scz. The. sed an sic
 vt in finē: vt et illi⁹ maxime grā sint? He. maxie *Q* theoreti-
 ce: nā id ipm summū bonū est? The. pbe cōiectasti. ipm sū-
 me ens/ summū bonū est: oīm vltim⁹ et optim⁹ finis: et q̄
 in aliū finez minime vnq̄ est ordinat⁹. apphendis igit^r omis
 modos ent⁹ ver⁹ et lōge quidē in p̄mū et maxie ens resti-
 tut: q̄ salubriū modos in sanitatē. He. apphendo et id qui-
 dē michi indubiū est. *The.* sed age vtrū sanū quod multi
 fariā dicitur nūc in se suscipiēs sanitatē. nūc sanitatē effice-
 re/ nūc saluare/ nunc designare/ atqz representare: vniuocū sit
 vnicaqz rōne dictū necne. He. haud vnica rōne dictum est
 The. equiuocū igit atqz homonymū est. He. est. The. et sa-
 lubre? He. itidē vt sanū. The. et ens cū dicat nūc de p̄mo et
 maxie ente: nūc de iis que ab ipō sūt/ ppter ipm et q̄vēcūqz
 possūt ipm mōstrant/rep̄tantqz: vtrū vniuocū sit et eadē rō-
 ne dictū. He. minime vt michi videt^r qui pot⁹ homonymū.
 The. et recte quidē sic enī hoc in loco eo vtimur. et certe ip-
 sū p̄mū ens et ea que ab ipō/et ppter ipm sunt nūc substan-
 tie/nūc accidentia: nulla etiā pportione: magis abinuicē na-
 ture affinitate recedūt: q̄ quecūqz inter se salubria aut sana.
 que enī p̄mi/maxime entis et infiniti: et ceteroz entū finito-
 rū pportio? He. nulla prorsus videt^r. The. que substantie et
 accidentis nature vicinitas: vt ipis eadē ratio apta tribuat^r?
 He. nullā video. The. nūquid cū presens fueris speculor ip

si tuā similitudinē afformas: tibi et tue similitudini idē nomē
 et nois eadē ratio est: quāuis illa tua imago tibi quāsimillima
 videat. *He.* nomē idē sed nō rō eadē. nomē quidē? *He.* neanias
 aut hō. *The.* homonymū igit nomē neanias ad te et tuā sili-
 tudinē. *He.* homonymū. *The.* et oīa pmi silitudines et simu-
 lacia sūt: magis quidē a suo afformate exemplari distantia
 quā tu a tua silitudine. et accidētia substantiarū quedā sūt ve-
 stigia et velut quedā vmbre: vides ergo tibi iure si oīm pri-
 mū et cetera post ipm: substantias et accidētia: eodem entis
 noie cōplectimur: id nos equiuoce facere. *He.* iure equiuo-
 ce. *The.* attē omia ad vnā naturā et yniuocā reuocam^r atq;
 reducim^r. *He.* quā? *The.* es itaq; pcedentiū immedō factus:
 ad ipm oīm primū et maxime ens. quo sit vt noie entis vt
 homonymo: analogo tū (pinde ac medicis salubri et sano) no-
 bis vtēdū sit. et cū vocabuli significatio ad pnotionē (quā
 quid ē nūcupat) attineat: et equocatio/homonymitasq; signi-
 ficatiois pōnem sequatur: id potius nobis vel sine pbatōe
 recipiendū est: quā psuaderi adnitendum. dictū satisficit hoc in
 loco sic eo esse vtēdū. et vtrū aliquis talis significat^r quo ea
 dē rōne omia significet ipsi cōmode aptari queat: nūc missū
 faciam^r. qui siquidē vbi effingi apte valeat: nob ad hoc quod
 conamur mime necessari^r esset. et tūc relinquam^r exquirē-
 duz: qui sibi aptū fore putant. sed de hoc abundanti^r quā par
 sit: nunc autē nos ad alia cōuertamus. ¶ *Hosti.* ne neanias
 in reb⁹ caducis et in hoc nostro inferiori mūdo rerū esse or-
 dinē? *He.* noui equidē. *The.* quē? *He.* hoīez primū locuz ob-
 tinere: post quē animalia rōnis immunia / post quā arbusta et
 plantas et cetera id genus vegetuz / post vegetantia lapides
 metalla et ea que ex terre pfunditate eruunt: postque vapo-
 res / halitus / pluuiā / niuē / grandinē spirituz / et cetera que in-
 pfecta cōposita nūcupant. vltima autē nature loca: elemē-
 ta ignis / aer / aqua / terra sibi vendicāt. et in hac pulchra na-
 ture serie: semp impfectiora prestātora respiciunt et illorū
 sunt grā. *The.* apt^r nobis est iste inferiorū ordo. s; longe itel-
 lige i superiorib⁹ entib⁹ veriorē: quē iste rex inferiorū oru oc-
 casuq; laborantiū: exiliter admodū et quāsi vmbra tūlter imi-
 tatur. ¶ *S;* habētne res sensibiles actū et potentiā? *He.* ha-
 bēt. *The.* optime et potētie multū: ideo multarū passionū ob-
 noxie sunt / possūtq; multa pati. et par act^r : ideo parū agere

sufficiūt: et hinc p̄ticles agētes dicte sūt. et hi n̄ri act⁹ et n̄re
 potētie: n̄e actus et n̄e potētie nō sūt sed verorū actū et po-
 tētiarū vestigia simulacra et ymbre. tu ne plane ita eē p̄tēs?
 He. p̄sentio plane. s. 3. O theozetice siste paulisp: audio foris
 Eutycherū loquētes: vīs ip̄m itro accersam? tot⁹ enī gau-
 dio soluit: quotiēs de deo p̄i icidūt sermōes. sin ip̄i / i dig-
 niq: tristī meret et lamētat et vidi ip̄m p̄ cōcepto gaudio (e u-
 demōe patruēle meo nōnllā religiōe n̄ra digna loquēte) plo-
 ratē. The. aduoca igit ip̄m. He. euty chere potes itro venīre
 theozeticū audītū? vna mecum: nōnllā tibi grata (vt arbi-
 troz) differēt. Eu. ego nō libēs. The. asside nobis O euty-
 chere et te nobiscū exerce. Eu. felicē me hac v̄ra collocutio
 ne reputabo. The. ego vt aliqd dephēdas ceptā matiā vna
 cū neania psequar. et cū q̄cūq dephēderis aut min⁹ exaiatus
 aut pperā assertū: nobiscū disputatiōis p̄iceps agita. Dic
 age o fili neania nōne q̄ pl⁹ potētie h̄nt min⁹ agūt? He. min⁹
 The. et q̄ plusculū act⁹: magis. He. magi. The. et q̄ itex plus
 act⁹ et min⁹ potētie. He. itex magis. The. potētia igit agēdi i
 pedit facultatē. He. ipedit. The. qd igit act⁹ ille q̄ in īfinitū
 a potētia semor⁹ euadet: q̄ agēdi reluctamētū / ipedimētūq
 p̄stat. He. in īfinitū ager: eritq: īfinita agēdi virt⁹ et potētia.
 The. recte p̄iectasti. fili act⁹ ille p̄m purissim⁹ et absolut⁹ ac-
 tus: est sūme ens / sūme vñ / simplicissim⁹ / sūme bon⁹ / ver⁹ / ple-
 nus et potēs. CS an aliqd post ip̄m sit sūme potēs? He. ni
 chīl vt arbitroz. nā vñ solū est maxie ens / sūme vñ rbonū
 vt dixim⁹. The. pbe. videz ergo tibi null⁹ alt⁹ act⁹ eē oīo pu-
 rus et oīo a potētie p̄sortio seiugar⁹. He. michi qdē id rōna-
 bile nīmī. The. attū i reb⁹ sēsibilib⁹ potētia peculiare nomē
 matiā sibi vēdicat: et act⁹ formā. He. vēdicāt. The. at i supra-
 mūdānis potētie et act⁹ nomē retinem⁹: q̄ nos p̄lōnico et pe-
 ripatetico more iterdū eēntiā et eē vocem⁹: potētiā scz eēn-
 tiā: atq: actū ip̄z eē. He. vocem⁹. et his noib⁹ p̄miscuev̄tūq
 voles vtare. The. p̄ficiscamur igit. rez īfertorū ordo vt ve-
 stigū qdā: supiorē celestīū ordinē nobis īsinuat. He. dictū
 est. The. nos q̄ i eoz numero q̄ sub p̄rio s̄bistūt: q̄ ab ip̄o p̄-
 mū emanādi locū obtinet: p̄mā mētē et p̄mī ordīs nūcupem⁹
 He. nūcupem⁹. The. et q̄ scdm emanādi locū: scdm et scdī
 ordinis. quēadmodū hō: mortaliū p̄mū locū sibi vēdicat et
 aiāntes rōnis exptes scdm. He. esto. The. et hūc i modū di-
 gere si tibi placet nouē ordinibus ip̄as supiores btāsq mē-
 tes: quēadmodū nōnllī olī nō sine diuitat⁹ m̄lto p̄sidio di-

screuerūt dignissie. quero ḡ id vnū: an ipse supne mētes ma-
 gis sint vne an poti⁹ sua eēntia magis sit vna an suū eē. nō ei
 ipas solos act⁹ eē pones. nā vnic⁹ sol⁹ et pur⁹ act⁹: vnicū
 purū imo purissimū eē. et tūc min⁹ solaseēntias atz potētias
 cū maxie post p̄mū actiue sint: vt nō ab re p̄tra q̄ nos vni-
 uersaliū efficiētū noīa sit sortite: qd poti⁹ ipi eē tūc eēntie p̄
 petit. nichil vicarie r̄sionis altnas. He. q̄ nichil hēaz. The
 eutycher⁹ forte hz qd potissimū p te r̄ndeaz: q diuie lectiōis
 alioz sua p̄suetudie studiosus ē auditor. Eu. nichil oīno
 theoretice. forte q̄c̄q̄ hērem si affuisse ab ipso disputatiōis in
 itio. porro cū neantias r̄spōdēdo vicitudiez altnat: haud mi-
 n⁹ ipse me atz tu edocet. The. sermonē igr ad ipm rurs⁹ cō-
 uerto. dic o neantia an nro ordie mētes ille digeste suis potē-
 tiis et suis actib⁹ magis sint vne/ p̄stātiores/ atz meliores. He
 q̄ndq̄ vis vt r̄spōdēdo aliqd afferā: ipse potētte magis vne et
 ipi act⁹ magis vni michi eē vident. The. tibi vident. sit a p̄ia
 mētū: sub p̄io p̄mū locū sortita. He. sit. The. et b eēntia: cye-
 ro ei⁹ eē. He. esto. The. ais eēntia b eē magis vna ipa mēte a
 itidē et ipm eē c: mēte a magis vnū. He. aio. The. sz nōne quā-
 to q̄c̄q̄ (vt subsistat) plib⁹ eget: min⁹ ens tibi eē videt⁹: nā idi-
 gentia ex discessu ab ipso p̄io et p se sufficiētissio ente ē. He
 videt certe. The. at eēntia b pluriū vt subsistat q̄ a egena ē.
 He. quo pacto. The. nā p̄io eget esse ab alto: a se enī neq̄q̄
 subsistere potest sc̄do sub alto nā sub eē: sine quo r̄vacua et
 ciosa et sine vsu aliq̄ subsisteret. itio ipius eē grā: nā mel⁹ esse
 vt qd absoluto eē et simplicissio oīm rex auzori: q̄ sua eēntia
 sili⁹ euadat. q̄rto est toti⁹ mētis a: grā. quito est opti⁹ sūmiq̄
 boni grā. tibi ne hec ha eē vident. He. vident oīo. The. q̄nq̄
 igr vt subsistat eēntia b: indigētias sustinet. He. quiz scz. The.
 nūc a: totū scz ipm r̄memur/ explorem⁹ qz. p̄io ipm ab alto
 est: a q̄ eget vt subsistat. sc̄do ex alto ē: nā ex sua eēntia. itio ē
 p altū: nā p suū eē. q̄rto ē altū⁹ opti⁹ scz sūmiq̄ boni grā: zip
 si⁹ qdē soli⁹ grā. assētis hec ita se h̄re⁹. He. assētior. The. neqz
 enī a sue eēntie aut sui eē grā est: vt neqz i reb⁹ caducis ele-
 mētuz aut plātā sue matie aut sue foīe grā eē dinoscis. He
 sile. The. sustinet igr a vt subsistat: solū depēdētias indigēt
 asqz q̄tuor. He. soluz quatuor. The. et essentia b quiz susti-
 net. He. cōcessus tā est. The. a igr mens tota paucioruz q̄ b
 sua eēntia vt subsistat egena: magis ens est magisqz s̄bsistit.
 He. michi p̄cedēdum est. The. et si magis ens est: et magis

vna/bona/vera et potens:quiquidē primo et maxie enti/ma-
 xime vni/bono/vero et potenti similior est. **Re.** oportet **The.**
 dixim⁹ enī vt vnūqđq; sese habet ad esse: et ad vnū/bonū/ve-
 rū et reliq; sese hñe. **Re.** dictū. **The.** Et falsus es eēntiā b: to-
 tius esse grā. **Re.** verū certe sicut materia in sensibilib⁹: ipso
 rū sensibiliū grā est. **The.** Et esse c: etiā toti⁹ a: esse grā for-
 te fateberis. **Re.** fatebor equidē sicut sensibiliū forme ipsoꝝ
 sensibiliū et totoꝝ et si caducoꝝ: grā sūt. nec michi videbor
 errare. **The.** ingenue et tāto veri⁹ illoꝝ esse sunt grā: qđto il-
 la tota bona sūt eterna et oīm optimo qđsimillima hec vero
 tota: bona sunt caduca et veroꝝ bonoꝝ vmbre et sub pmo
 impfectioꝝ pfectioꝝ et melioꝝ sunt grā: nō aut contra pfe-
 ctioꝝ grā impfectioꝝ. **Re.** Semp natura. **The.** Recte addi
 disti natura. de iis siqđdem q̄ nra inordinatione quēterem⁹
 nō loquor. Nature enī tenor ab optimo et ordinatissimo rez
 opifice tributus pulcherrime ordinat⁹ pseuerat: dñ aliunde
 inordinatio nō pendeat. Est igit iterū intelligentia a nō mō
 sua essentia b: s; et suo esse c: pfectioꝝ et melioꝝ. quare et ma-
 gis ens/magis vna et magis vera. **Re.** ita cōsentaneū vide-
 tur. **The.** Vides ergo quo pacto mentes ille supiores suis
 ordinib⁹ digeste: suis potentis et actib⁹ magis sunt vne/pre-
 stātoꝝ et melioꝝ. **Re.** video et me pus pperā respōden-
 do cōiectasse. **The.** et eq̄ facile vnūqđq; totū sua potentia et
 suo actu p̄stare et magis vnū esse: oñdere posses. **Re.** eque.
C Sed an c esse et actus: suo toto ad subsistendū pluriū ege-
 bat. **The.** Quodāmō. nā eget esse ab altero/in altero vt i s; b-
 lecto vt in essentia et in altero vt in toto vt in intelligentia et
 totius a grā et optimi supmiq; boni grā. et ipm magis ege-
 re vt subsistat qđ totū: manifestū est. Itā a fine q̄ causa cau-
 sarū est: magis vnūqđq; pendet. Est aut esse c ab ipso toto a
 vt fine dependens: et nō cōtra a ab ipso c vt fine. **Re.** p̄cipio
 certe vnūqđq; totū suo actu eadē rōe min⁹ depēdere atq;
 egere: et vnusculusq; actū magis. **C The.** Et pene supiore
 argumento constat ipsum esse: perfectius esse essentia/ma-
 gis ens/magis vnum/bonum et verum. nam essentia ē ipsi-
 us esse gratia et ab ipso vt fine pendet: et non contra. adde
 mobile magis pendere a motore: vt qui sit summo enti a q̄
 omnia pendunt similior: vnusculusq; autem rei esse vt mo-
 tor est: essentia vero vt mobile. **C** Quo fit vt substantiarum

10

11

12

maxime materia: min⁹ ens/ et min⁹ vna cēfenda sūt. vt que
 in cōfīnio nō esse et ppe nichil existat. He quo pacto. The.
 quia si cōstitūam⁹ primū et summū ens et nō ens extrema:
 et om̄s substātiās tū cōpletas tum incōpletas materiā/for-
 mam/essentiās om̄s et esse vt mediā:et harū oīum substan-
 tiarū depēdētias/indigentiasqz numeraueris: nullā prori⁹
 earū remotiorē a primo et maximo ente et pluriū indigen-
 tiorē ipsa materia videbis. quare nulla nō enti vicinior vt
 que et rite dicta videatur in cōfīnio nō esse constituta et ad
 13 modū prope nichil. ¶ Hīc fit iterū vt quēcūqz materiā
 sortita sūt: magis nō esse q̄ esse videant: omni incōstantie/
 instabilitati et variabilitati obnoxia: et magis ad non eē q̄
 ad esse prona. et que a materia et materie cōditione que eē
 impedit recedunt: veri⁹ subsistunt vt quorū esse semp et sta-
 bile solū appareat. He. oīno. The. et om̄s essentia quedam
 materia est. est enī om̄s: ipsius esse et actus substerniculum
 quoddā. He. in pportione scz. The. mens igit a sub p̄rio: mē-
 tium prima: merito plus esse q̄ non esse dicenda est et ad se
 per esse p̄clia/ cōstātissima et stabilissima. He. merito. The
 14 ¶ Vis ergo nūc vt secūde seriei mentiū subsistendi depen-
 dentias peruestigem⁹. He. sequor te quocūqz voles trahen-
 tem. The. cōcipe igit ipsū primū quod est sup om̄ia fons et
 origo rerū oīum: vt solem: et primā mentiū sub illo: vt lucē.
 scdā: vt lumē: et tertiam vt splendorē. He. ita luctor cōci-
 pere The. sol ille ☉ Heania eternus et inuisibilis: nostri
 visibilis solis veritas et exemplar sub se verā lucem nō q̄-
 dem accidentariā (qualis lux est sensibilis solis) sed substan-
 tialē pducit: primā scz creatarū mētū et pfectissimā et ma-
 xime oīm infra ipm primū: efficacem. cui statim coagēdi cō-
 municat facultas vt sol sensibilis sensibilī luci pro suo mo-
 dulo cōmunicat. et sol ille suprem⁹ coagente luce lumē pro-
 ducit veram et substantialē lucis similitudinē et scdā itel-
 ligētā. neqz hoc mireris de illa sub p̄mo efficacissima luce:
 quāquidē vides non modo sensibilem lucē min⁹ efficacem
 sed et oēm rei naturalis vel infimā naturā sue similitudinē
 p̄gignende auidam. et hīc multa nature miracula quāuis
 vulgo ignota pendere cōiecta. et primū vna cōproducētib⁹
 luce et lumē celestes progignit splendores et tertie dignita-
 tis mētes: pceditqz in tantū ista diuinorū splendorū series

dum in aliquā vmbra decumbat que nō sit oīno diuini lu-
 minis expers quod in deū suā originē verū rerū oīm soles
 reflectit/recurrit/resilitqz .s3 tenuiter admodū vt sēsibilis
 vmbre flacidū epene deficiēs lumē i sēsibile solē resiliere so-
 let. *Eu.* *Q* theoretice hanc vmbra etiā vocas mentē? *The.*
 etiā infimā sc3 et nostrā aīam que illo quoad potest vmb-
 bratili radio(modō impedita nō sit)in summā resilit/recur-
 ritqz cōtemplandā entitatem/vnitatē/summā veritatē/bonit-
 tatē/plenitudinē et oīum potentissimū auzorē. *Eu.* cōcipio.
 tu ergo nostrā aīam intelligebas. *The.* et post nostrā aīam
 sūt brutorū anime:que tam diuīorū luminū oīno sunt exor-
 tes ⁊ vt tenebre sola lucis illius priuatione ⁊ absentia in cor-
 porū opacitate merse/nūq3 recurrētes/ reflectentesq3 se in
 deum. *Eu.* nō indubie. et ideo iure: diuino lumie et spiritali
 capte: cece et tenebre censent. nō tñ sensibili et corporeo lu-
 mine pūant. et nūc tecuz *Q* theoretice (si tibi gratū est) ali-
 quāisper neanie partes agam: neq3 neanie molestū sit qui
 me vobiscuz vna adesse voluit: me etiam secū nō nichil im-
 partiri laboris et studii. et vbi ppter precedētia min⁹ audita
 insufficiens videbor: supponat manū et presidū ferat ami-
 co. *The.* vt vis *Q* euty chere. interim neanias attentione pfi-
 ciet/poteritq3 interdū si necessariū videbit tibi vt requiris
 suppetias ferre. vis ergo vt reuertamur et scōde mentis de-
 pendēias recludam⁹. *Eu.* id cupio. *The.* quot pma mētū
 sub pmo dependentias sustinere cognita est. *Eu.* quatuor:
 nā ab alio ē/ex alio/p aliud et alteri⁹ grā. *The.* et scōda mētū
 um etiā ne a pmo est? *Eu.* est. nā et ab ipso sūt omia. *The.* et
 etiā a pma assignata mēte. *Eu.* dictū ē quēadmodū lumē a
 luce. *The.* duas ergo vt ab alio subsistat sustinet indigētiā
Eu. duas: vt que aduobus pendeat *The.* ⁊ quāq3 a pmo abs-
 q3 pma mente manare potest: nūq3 tamē (vt neq3 lumē a so-
 le sine lucis medio) emanabit. et est ex altero. *Eu.* est. *The.*
 et per alterum. *Eu.* et hoc. *The.* et bruta lumis diuini exp-
 tia et tenebre: homis sunt grā qui nō nichil diuine illuīati-
 onis vt in vmbra participat. *Eu.* sūt. *The.* et que infra bru-
 tales tenebras sūt: ipius homis grā sūt omia: et impfecta
 pfectioz/pstantiozq3 grā. *Eu.* ordo nature est. *The.* et bea-
 tissima illa entia nre sensibilibis et cōtinuo labentis machine
 ordinis cōtinent veritatē. *Eu.* indubie. *The.* erit ne ergo se-

- cūda mentiū p̄me superioris mētis et p̄fectissime gr̄a: quicquid in his caducis et ad horā labētib⁹ tenebre (vt ita dicaz) ipsius vmbre sūt gr̄a. *Eu.* est certe: et multo quidem magis. *The.* est etiā et primū gr̄a. *Eu.* nimis nam et ipsius gr̄a sūt omnia. *The.* collige ergo nūc *O* euty chere dependētias/ indigentiasq; numera. *Eu.* sex sustinet. ab altero duas/ ex altero et per alterū singulas: et alterius gr̄a sustinet itidē duas. *The.* et suo modo de eius eē et essentia dicerem⁹. *Eu.* penitus. *The.* et ita mentiū tertie dignitatis dependētias inuestigarem⁹: et quarte et quite et esse et essētias vsq; ad infimū rerū gradū. *Eu.* scz. *The.* et in hac inuestigatiōe semp postea r̄ius pluriū egere suo priorū cōperim⁹. *Eu.* semp plurimum.
- 15 *The.* quo fit vt sup̄me diuine sortis mētes magis etiā sūt/ magis vne/ bone/ et vere/ magis plene efficaces/ necessarie/ sapiētēs magisq; vite sēpiterne cōpotes: mox scōe deinde terit et ita deinceps vsq; ad infimū entū gradū. *Eu.*
- 16 oīno. *The.* fit etiā vt scōarū esse et essentie imp̄fectiores sint esse et essentis p̄marū: plusq; essentie scōe habeāt q̄ p̄me/ et tertie q̄ scōe. et cōtra: p̄me plus esse q̄ scōe et scōe q̄ tertie. attū quecunq; sūt in regione lucis plus esse q̄ essentie participāt: alioquin ad multitudinē/ diuisibilitatē/ et motū conditiones potentie laberent. *The.* Sed age quid vni⁹ et indiuisibilis oppositū censet⁹. *Eu.* multa et diuisibile. *The.* nos vnum et indiuisibile idem esse volumus: itidem diuisibile et multa. quid eiusdem oppositū. *Eu.* alterum. *The.* quid oppositū similis. *Eu.* dissimile. *The.* quid status oppositū. *Eu.* motus. *The.* tu ad singula scite et expedite respondisti. *Eu.* hec ex diuinis disputationibus quibus nonnunq; interfui ita accepi. *The.* Perge igitur cui maxime vnus natura competit. *Eu.* primo et maxime entī: et quod est ipsa rerum omnium summa vnitas. *The.* quare et maxime eidem competit indiuisibilis natura eritq; summa rerū indiuisibilitas. cui maxime: eiusdē natura. *Eu.* primo entī quod semper vnum et idem manens: sibi semper maxime omnium et omnino idem est et rerum identitas. *The.* cui maxime: similis natura. *Euty.* maxime entī quod oīum est exēplar et oīs silitudinis veritas. *The.* cui maxie stat⁹. *Eu.* itidē prio entī. nā ipm ē etnitas et rex oīm summa stabilitas

Che. an cuiq; a primo hec sincere cōpetere queant? **Eu.** 17
 nulli priorius. **The.** deficiunt igit cetera omnia a sincera uni-
 tate/simplicitate/identitate/exemplari et stabilitate. **Eu.** o-
 portet. **The.** qua ppter ad illoꝝ opposita aliq̃stulum deuer-
 gunt. **Eu.** cōsentaneū est. **The.** mentes igit lucidissime regi-
 onis que magis esse/actūq; sequūtur: que et magis sunt q̃
 non sunt: magis uni⁹ et simplicitatis participes sūt: multitu-
 dinis autē et diuisibilitatis min⁹. Item identitatis/similitu-
 dinis/et status naturā magis participant: et diuersi/dissimi-
 lis et mobilitatis min⁹. et homo qui est omis nature vnculū
 superiorū et inferiorū mediū: his elementis vno/multis/in-
 diuisibili/diuisibili/eodem/altero/statu et motu medio mo-
 do cōtemperatus: equalitatis q̃tum fieri potest psonat har-
 monia. cetera vero infra ip̃m hoīem multitudinis/diuisibi-
 litatis/alteritatis/dissimilitudinis/et motus tenet excessū:
 unitatis autē/indiuisibilitatis/identitatis/similitudinis et
 status defectū: et oīum maxime substantiarū sensibiliū po-
 tentia: vt que iam quedā infinitudo sit: omis diuisibilitatis
 obnoxia/oīno altera vt nichil ip̃ius capi iam possit q̃d sibi-
 ipsi oīno sit idem: maxime informis et forme formaz et rez
 exemplari dissimillima: maxime motui/incōstantie et insta-
 bilitati subiecta: ita vt iam nullū oīno subterfugiat motū. et
 ita dicendum esse puta de esse et nō esse/bono et malo/vero
 et falso/pleno et inani/potente et impotēte/necessario et cō-
 tingente/sapiente et ignaro/viuente et caduco. **Eu.** affecisti
 me gaudio. **Theoretice:** cū de vno et multis/indiuisibili
 et diuisibili/eodem et altero/simili/dissimili/statu et motu
 ita differuisti. **The.** sublimis et ardua que ex illis pendet
Theoretice: cōtemplatio: sed quā ocia nostra et cū neania
 susceptum introductorie disputationis officiū impresentia
 rum ptractare nō sinūt. **C.** Proderit tamē **Theanīe** septus 18
 hec elementa ens/vnū/bonū/verum/plenū/potens/ nece ssa-
 rium/sapiens/viuens: insup vnū/multa/indiuisibile/diuisi-
 bile/idem/alterū/simile/dissimile/statum et motū mente re-
 uoluere: et eam (quā diuina requirūt) solerti indagine que-
 ritare intelligentiā. nos ergo (si vobis gratū est) ad aperien-
 dam litteram p̃uertamus. **C.** **Eu.** venia tua dixerim **The-** 19
oretice nōnulla ex dictis michi surrepserūt dubia que si pla-
 cet attendas. **The.** que illa sunt? **Eu.** primū dixisti potentia

egere subsistere sub altero et actū egere subsistere in altero
 Sed hoc michi ingerit difficultatē q̄ nra aia destituta cor-
 pore subsistit: nichilomin⁹ actus est. s; vbinā tunc i alto sub-
 sistit? Scdm quo pacto euenit primā mentiū prime sub pri-
 mo constitutā q̄atuor idigētiās sustinere: et cū sit vicine post
 primū nō sustinere pauciores. Tertiū cū dicas primā men-
 tiū vicine sub rerū principiē constitutā plus esse q̄ non esse:
 an illud nō esse intelligam⁹ maxie entī oppositū. The. Gra-
 ues sunt o euty chere he tue difficultates: et que p̄pensū la-
 bore requirūt. Sed qz iā diu euagati sum⁹: vtcūq; poterit-
 20 m⁹ q̄ paucissimis tui grā ipas absoluere anitemur. ¶ Pri-
 me igit hunc in modū satisfacim⁹. nā etsi nra aia nri corpo-
 ris actus est: ipa tū simplex purusq; actus nō est. nā in se p̄-
 priū esse/ p̄priāq; essentiā retinet. Sed an nō meministi tan-
 tope Aristoteli conatū fuisse ostēdere: nostre aie intellectū
 esse agentē piter et intellectū potētie et capacē. Eu. memini
 tanq̄ nunc primū legissem. The. hoc amice est nre aie pro-
 priū esse actū: et p̄priā peculiarēq; essentiā ostēdere. Et nō
 mō id ex aristotele req̄re s; ex varioꝝ tum philosophoꝝ tū
 magoꝝ auctoritate. legunt ei Zoroaster et Mercuri⁹ terma-
 ximus sensisse: infimā mentiū supmo corpī adherere et ifun-
 di: quo tanq̄ medio crassiorib⁹ et dimēsis corporib⁹ copula-
 retur. Spūs enī simplex vt. sentiūt immortalisq; nō alit̄ p̄po-
 sito mortaliq; corpōi q̄ per. corpus simplex et immortale
 coalescit/ cōiungit̄q;. Et Plato aie attribuit nūc vehiculū
 nūc currū: q̄ essentiā ipam et potētiā fixā/ manentē/ indefi-
 cientēq; semp actui asseclā et comitē itelligit. neq; debem⁹
 per supremū corpus et immortale: dimensū celeste corp⁹ intel-
 ligere (nō enī vsque adeo pingui fuerāt igenio quos natura
 litterarū p̄mates nobis tribuisse videt̄) s; essentiā potētiāq;
 immortalē: qualē suprema entia immortaliaq; sub p̄mo possi-
 dent. quā et in analogia magi vocāt supmum corp⁹: q̄ pin-
 de ad superiorū mentium esse se habeat: vt inferiorū crassius
 cula hec corpora ad formas. Que enī inferiorū crasse mollis
 sunt corpora/ fluxa/ multiplicia et caduca: illic essentie sunt
 stabiles/ simplices/ immortalesq;. Et rationalis anima qua
 vtrāq; natura et superior et inferior conciliatur et que est
 vtriusq; media: iure vtrāq; potētiā et stabilem et deflu-
 xam sibi vendicat: vt hac mortalibus coniungatur et a qua
 e. d.

deficere et solui queat: illa vero immortalib⁹ et eternis et qua
 immortalis/ sempiternaq³ perseveret et iugiter permaneat.
 sic etenim insipia medio mō et p^oportione equalissima cōsona-
 bunt: vnum et multa/ diuisibile et indiuisibile/ idem et alterū/
 simile et dissimile/ status atq³ motus. Sed prolixior sum q̄
 voto cōceperā. **Eu.** Satis dictū o theoretice et hac tua gra-
 tia satis ambiguitate soluor. **The.** Scōa ad altiorē specu-
 lationē nos vocat. Attamē quicq^d ad alteritatē vergit: non
 paucioribus quatuor egere necesse est. Est autē essentia al-
 teritatis principiū que a se nequaquā subsistit: quin pot⁹ ad
 non esse vergit alteritatē respiciens. **Eu.** indubie. **The.** neq³
 sine actu esse potest. Nam nullā prorsus agendi facultatem
 retineret: quam tamen proximū primo: post primū maximā
 habere necesse est. **Eu.** necesse. **The.** et finitā quidē. nam si
 infinitā haberet: iam imunis potētie esset purissimū actus
 atq³ ipm maxie ens. **Eu.** Certe. **The.** neq³ is actus a seipso
 est. finitus enī est: nullū autē finitū a seipso est. **Eu.** sic est oī
 no. **The.** At p^oma sub p^omo cōstituta intelligētia: ad alterita-
 tem labit. **Eu.** labit. **The.** Est igit ex essentia alteritatis p^on-
 cipio et ei⁹ esse atq³ actu: quoz neutrū a seipso subsistit. **Eu.**
 est. **The.** neq³ igit ipa tota intelligētia a seipsa subsistit. quo
 pacto enī totū a se subsisteret: cui⁹ nulla partiū a se subsistit?
Eu. Impossibile. **The.** subsistit igit ab altero. nam omīe aut
 a se aut ab altero subsistere necesse est. **Eu.** cōfiteor. **The.** et
 melius est quicq³ p^opter finē q̄ temere fieri. **Eu.** melius sa-
 ne. **The.** et melius p^opter meliorē et optime p^opter optimum:
Eu. Optime. **The.** et primū ens maxie bonū et potens/ vnū-
 quodq³ q̄ optime fieri potest efficit. **Eu.** Indubie. **The.** pri-
 mū igit mentiū summū bonū ab ipso quidē vicine manantē
 q̄ optime fieri potest efficit. **Eu.** Etia. **The.** eam igit p^opter
 finem efficit: imo p^opter optimū. vides ergo quo pacto q̄-
 quid ad alteritatē labitur: pauciorib⁹ quatuor egere non va-
 leat. **Eu.** videre video. **The.** Sed an altiorē contemplationē
 inde etiā contēdebas. **The.** Longe o eutychere. sz nos diu-
 tius imozari oporteret. **Eu.** minime. pfecto. nā desiderātib⁹
 et cū gaudio et gestione mētis auscultātibus: nichil diutur-
 nū esse videt. Quidnā ergo aliud? **The.** Quid o eutychere
 si prima mentium a nobis constituta quatuor indigentias
 passa: etiā a primo quarta sit. **Eu.** Quo pacto id? **The.** nam

supra ipsam mentem est unitas/equalitas et connexio. *Eu.* qd hoc o theoretice? *The.* hic magi hic pphete dsudat. Philo-
sophi autē citra quiescunt. Age dic que sit natura boni *Eu.*
se diffundere vt arbitror et cōmunicare. *The.* satis apte res-
pondisti. Nōne ergo maius bonū se magis diffundit/ ppaga-
gat et cōmunicat. *Eu.* magis. *The.* Quod quidez si minime
faceret? *Eu.* eius esset quedā ociositas *The.* et si adhuc ma-
ius bonum. *Eu.* adhuc magis. *The.* Quid igitur si infinite
bonum? *Eu.* infinite se cōmunicabit. *The.* alioquin esset qd-
dam ociositas. Corporē autē omnē et ociositatē: infinita ple-
nitudo vitat. Sed nōne summa unitas eadē est et summa bo-
nitas? *Eu.* est. *The.* se igit in infinitū fundit/ ppagat et cō-
municat. *Eu.* Ita oportet. *The.* Sed an extra se: se in infini-
tum fundat? an extra se: se cuiq; infinite cōmunicet? *Eu.* nō
michi videt. nā extra ipsam oīa sunt finita/capacitatisq; fini-
te. *The.* Ita est. illa igit summa bonitas: intra se seipsam in-
finite diffundit et ppagat. et qz cui se infinite cōmunicat fi-
nitū esse nō potest capacitatisq; finite: ipm infinitū esse ne-
cesse est. quod et ideo vocant equalitatē. *Eu.* et merito. *The.*
At in quocūq; vno est unitas et equalitas: vtriusq; cōnexio
nē esse oportet. *Eu.* Oportet. *The.* At in pmo est unitas et
equalitas: unitas quidē infinita imense et infinite equalita-
ti se infinite diffundens et propagans: alioquin illa summa
bonitas quodāmodo vacua/ociosaq; esset. *Eu.* esset. *The.*
Est igitur vtriusq; connexio. *Eu.* est. *The.* At ex maxima
unitate et maxima equalitate non subsistit maxime vnum:
sine maxima connexione. *Eu.* Non videtur. *The.* est igitur
illa vtriusq; connexio maxima: quare et infinita. *Eu.* opor-
tet. *The.* Sed nonne summa unitas etiam summum ens est
summe bona/vera/plena/ potens/ necessaria/ summe sapi-
ens/immortalis et eterna. *Eu.* est indubie. Theoreticus.
Munquid ergo se equalitati infinite diffundet/ communi-
cabit/ propagabitq; non diffundendo/ communicando/ et
propagando suam infinitam entitatem/ bonitatem/ verita-
tem/ plenitudinem/ potentiam/ necessitatem/ sapientiam et
vitam. *Eu.* Minime profecto. *The.* Equalitas igit est ma-
xime ens/ maxime bona/ maxime vera/ plenissima/ oīpotēs/ ma-
xime necessaria/ summe sapiens/ immortalis et eterna. *Eu.*

Ita est. The. Et maxima vtriusq; conexio nūquid maxima est si maxime ens/ bona/ vera/ plena et potēs non est? Eu. minime ita esse potest. The. Est igit maxima vtriusq; conexio/ maxie ens/ bona/ vera/ plena/ sūme potens/ sūme necessaria et sapiens/ vita viuens imortali et sempiterna. Eu. necesse est. The. Quare sicut sūma vnitas oīm est principium eque et sūma equalitas oīm principitū et ipa sūma conexio oīm. et vnitas/ equalitas et pñexio nō sunt nisi vnū summū ens/ sūme vnū/ sūme bonū/ verū/ plenū et potens. Eu. vnū certe et maxie vnū. The. Et nōnulli magorū (quī diuine sapientie radio eorū mētibus illapso viderunt illā summā vnitatē sue equalitatē se latissime diffundentē et totā ppagationē) diuina ora soluerunt/ dixerūtq; deum gignere deū. nā summā vnitatē viderunt gignentē et summā genitā equalitatem. Eu. Altissima viderunt o theoretice. The. Vides ergo iterū primā mentiū quatuor egenā: tria hec vnitatē/ equalitatē et pñexionē supra se habere. Eu. Aperiat michi mentem o theoretice ipa beatissima vnitas infinite sapiētie pelagus et ad id credendū et ad quātum mortalib' fas est intellegendū. The. Et michi o eutythere ipsa sūma equalitas. He. Et michi ipa summa et beatissima vtriusq; conexio. The. imo vero nobis et oībus illā pie querētibus sūma vnitatis/ summa equalitas et sūma pñexio/ vnū/ idēq; principitū/ summa entitas/ summaq; bonitas. ¶ Sed pgamus o eutythere in pmo vnitas: est in itelligētia quoddā vnitatis vestigium. Et quod illic est equalitas: hic ita est quedā alteritas. Et qđ rursus illic maxia et simplicissima vnitatis et equalitatis absq; quacunq; cōpositione conexio (vbi enī maxia vnitas: nulla prorsus cōpositio esse potest) hic iam vnitatis et altitatis qđā pponi adueniēs pñexio. Et vbi i pmo est summa vnitatis/ equalitatis et nex^o sine pluralitate vnitas: hic ita qđā vna mltitudo et mltitudinis vitas. ¶ Sed age o eutythere an in itelligētia vnitatis et alteritatis ppo: magis sit ab ei^o vnitatis an magis ab ei^o altitate? Eu. eā ab vtraq; vt michi videtur. The. neq; cur potius sit huius qđ illius esse videt. Eu. non. The. et ab vtraq; simul quiquid est accipit. Eu. accipit. The. et in itelligentia: vnitatis et alteritatis cōpositio: in ipso summo vno conexio est. Eu. est. The. non igitur summa conexio ab vnitatis solum/ aut equalitate so-

III

lum: s; eque ab vtraq; z simul enascitur et pcedit. *Eu.* Sic michi certe prima intelligētia insinuare videt. *The.* nimirū nam ipa et vnūquodq; ad ipsius sūme vnus/sūme vnitas/equalitatis z cōnexionis similitudinē factū relucet: hoc vt
 24 propinquius simulacrū/illud vero vt remotius. ¶ *Ex* his euty chere plectare posses cur nōnulli philosophantiū (qui citra vnitatis/equalitatis z pñexionis mysteriū defecerūt) vt Anaxarchus Abderites infinitos mūdōs esse statuerint. *Eu.* Cur hoc? *The.* vt illa infinita bonitatis plenitudo se i finite cōmunicaret/ppagaretq;: z ne vlla ex parte vacuam ociosāq; confiteri cogerent. At mundus q̄optime fieri potuit factus est: melius aut ipm vnū esse: vt qui sic suo diuino opifici euadat similior. ille enī suauitate sui opificis sūme vnitatis emulus est: z sua bonitate sūme bonitatis. Est itaq; mūdus hic ens z vnus/bonus/verus z plenus: q̄tum eius natura entitatis/vnitatis/bonitatis/veritatis z plenitudinis capax esse potuit. perperā ergo tibi ne vident nonnulli plures mūdōs esse asseuerasse. *Eu.* perperā. *The.* Et longe dissonantiū qui infinitos asseruere. *Eu.* Dissonantiū certe. nam id sūme vnitati dissimilius: atq; infime potentie que quedā infinitudo est affini. *The.* Nec defuerūt alii q̄ hunc corporeū mūdū vnū tamē: sed infinitū esse defendere conati sunt. *Eu.* eadē vt opinor de causa. *The.* eadē vt scz ipa summa bonitas se infinite diffunderet atq; ppagaret. At id absone quidē. Nam cum ista corporea, moles plenitudinē impediat: nō vident se eā summe plenitudinē equā facere imo z totam infiniti mundi entitatē infinite entitati equā: vnitatē vnitati. alioquin sūma entitas/vnitas/bonitas et veritas nō se (vt volunt) infinite diffundēt et cōmunicabunt. et horum z priorū positiōibus allata ab Aristotele accidunt incōmoda. et nunq; inter philosophos pax firma habita est ipam licet querentes veritatē: donec ipa semper benedicta oibus seculis quesita veritas: et sūma sūme vnitatis equalitas: virgineis viscerib; illapsa mortalibus innotuit. hec siquidē tanti erroris caligine ductos philosophos recōciliauit et cū hoibus conuersata se viam/vitā z veritatem patefecit: et se oia a summa parente vnitate plenissime accepisse. sed te his arbitror contentū. *Eu.* Maxime o theoretice. video vt posteaq; vel tenuiter deprensū sit summe
 c.iii

vnitatis/equalitatis & cōnexionis mysteriū: p̄tinus vaneſcant oēs de huius mūdi finitate & infinitate/vnitate & multitudīne ambiguitates. The. Ita & de huius mūdialis machīne nouitate & sempiternitate. Sicut enī dimensa plenitudo sese habet ad summā & infinitā plenitudinē: ita q̄q; nouitas et tēpus ad summā infinitāq; sempiternitatis immēsitatē. ¶ Tertie autē questionis discutiēde postea aliq̄n oportet dabit locus. Et satis nunc digredi visi sum? ad neaniam (cuius grā disputationē hanc suscepimus) familiariora declarādo nunc nos cōuertimus. ¶ Dic ergo o Neania nostro resūpto p̄posito quot p̄mi & firmissimi principii conditiones assignas. He. Tres notissimū esse debet: nō conditionale: & qd̄ quēlibet docendū & se alicui discipline mācipantē habere necesse est. The. et he cōditiones de principio doctrine: & non de primo ente & maximo subsistēdi p̄ncipio intelligende sūt. Primū enī rerum principii nobis notissimū non est: neq; necesse est quēlibet suscipiēde discipline idoneū ip̄m habere. Adde q̄ cōditionale esse aut non conditionale: principia doctrine: nō rerum comitantē. ¶ Quot errores circa ip̄m contingūt? He. quatuor. Prim⁹ est ip̄m de monstrare conantiū. Scds ip̄m negantiū. Tertius cōtradictorias concedentiū. Et quart⁹ ip̄as negantium. The. Qui ip̄m demonstrare moliti sunt: similes euaserunt iis qui accēsa face in serene diei medio: ad facule lumen celos ad contemplandū solem accerserent. He. hī ridiculi n̄simi. The. & illi: magis tamen reliquis venia digni sunt: vt qui ex intelligentie paucitate discernere nō norunt: inter propter se notum & notum propter alterum. sic oculus eger impotēs iudicare an albedo an nigredo magis visibilis: imo an color an lumen magis visibile. qui vero ipsum negant & qui contradictorias concedūt: vt olim Heraclitus & Protagoras eorumq; astipulatores: quiq; eas negant: mera insania laborare videntur. Sed hec omittamus. nullus enim nostruz huius morbi suspitione tenetur. Eu. Attamen o theoretice hac nostra tempestate vidi qui in aliquorum sophismatum curiosā obseruatione contradictorias negarent: neq; credo defuerunt tanti erroris duces qui & scripto vestigia reliquerunt. The. Sophiste erant o amice. Eu. haud dubiū certe est: et quos malus abstulit error. The. O neania ad scientia

III

- rum principia nunq̃ pertinax esto. eorum saniorē intelligen-
tiam q̃tum fieri potest capessere studeto. magisq̃ ipsis vel
sine ratione credito q̃ p̃suasionibus: quas ad infirme men-
tis velamen/nubēq̃ depellendā adducere solem⁹. Sūt enī
in vnaquaq̃ disciplina p̃pter se ⁊ non p̃pter alia nota: ⁊ ma-
xime oīm si dignitates existunt. ¶ Sed p̃ficiscamur vtrum
entis vt ens est huius discipline cōsideratio sit? *Re.* Est in
dubie. nam entis quatenus ens est eius discipline cōsidera-
tio esse debet: que sup̃mas causas/ sup̃remaq̃ principia ri-
matur et cōsiderat. hanc autē disciplinā sup̃mas causas et
suprema principia rimari atq̃ iquirere cognitū iam est. ad
hanc igit̃ disciplinā nimirū hec contēplatio accōmoda est.
- 29 ¶ *The.* Vtrū ergo hec disciplina potius sit substantie? *Re.*
potius. Nam huius discipline potior eius entis p̃sideratio
est: a quo vt principio cetera pēdent ⁊ cuius gr̃a cetera sub-
sistunt. tale autē ens substantia est. Pendent enim cetera ab
ip̃a ⁊ ip̃ius gratia cetera sunt. *The.* et maxime oīm a sup̃e-
ma illa substantia que eadem sup̃remum et primum ens est
omnia pendent et eius ip̃ius gratia sunt omnia. qua p̃pter
maxime eius solius substantie que et maxie ens est: huius
discipline contēplatio suscipiēda est. *Re.* Oportet. ¶ *The.*
An hec etiā disciplina accidentia consideret? *Re.* acciden-
tia etiā. nam accidentia ad substantiā sese habent: vt salu-
bria ad sanitatem. Atqui eiusdem discipline est sanitatem ⁊
salubria considerare: igit̃ et eiusdē considerare substantiā ⁊
accidens. At huius discipline (vt modo cognitū est) est sub-
stantiā considerare. considerat igit̃ eadē et accidentia. *The.*
Certe vt entia quedā sunt. quo fit vt huic discipline omnīū
substantiarū pariter et accidentiū incūbat determinatio. qñ
quidē substantie oēs ⁊ oia accidentia in primā ⁊ maxie sub-
sistentem substantiā/imo in ip̃m maxime ens: ⁊ oīno quidē
verius reducūtur/restituūturq̃: q̃ salubria in sanitatē *Re.*
Consentaneū videtur. *The.* scz vt entia quedā sunt. ¶ Vtq̃
consideret vnū/multa/idem/alterū/simile/dissimile/equale
inequale/statum/motū/vniū negatio nē atq̃ p̃ruationem
et cetera talia que prius pretractauim⁹. *Re.* michi qdē sc̃
oportere videt̃. nam vnū et ens eadē sūt natura ⁊ sese mu-
tuo sequūt̃. vt duo hec principii et causa. attamē rōne di-
uersa sunt. Entis autē naturam hec disciplina contemplat̃:

contēplabitur igit̃ et̃vniū. ¶ Si vniū naturā: igit̃ et multa sunt enī vnum et multa opposita et oppositorū eadē disciplina est. The. Imo maxie ens de quo huius discipline p̃ncipalissima cura est: maxime vnū est: et a quo cetera vt vna sint sue vnitatis sumūt exordia. et de eodē et altero/ simili et dissimili/ equali/ inequali/ statu et motu eodē constaret argumento. nam dictū iam est ip̃m maxie ens maxime idem esse. ip̃m itē esse oīs similitudinis veritatē atq; exemplar: et sūmā equalitatē et stabilitatē. Idem autē et alterū/ simile/ dissimile/ equalē/ inequalē/ stabilitas et motus opposita sunt. et nō minus hec disciplina nō entis/ mali/ falsi/ inanis/ impotētis/ cōtingentis/ ignorātis et caduci p̃tēplarij existit. Quo fit iterū vt nō modo de vniū s; et entis/ et boni/ et veri negatione et priuatione: suū munus et officiū sit cōsiderare. Re. Negatio enī in quadā absentia/ defectuq; ab ip̃a prima entitate/ vnitatie et bonitate concipit̃. et priuatio quandā subiectaz naturā respicit: que nō habeat qđ habere nata sit. Re. Hec igit̃ oia vt affirmatio et negatio et habit⁹ et priuatio cōditiones rerū respiciunt atq; importāt. The. hoc in loco bone fili. in dialecticis aut̃ et sermocinalib⁹ disciplinis: dicibiltū et notionū cōditiones. ¶ Sed pcedam⁹ vbi primū inuenis negationē. in primo ne vbi est infinita entitatis plenitudo: et pariter vnitatis/ bonitatis et ceterorū. Re. Minime. The. vt neq; in infinita luce aliquid tenebrarū reperis. Re. Sile. The. Sed prima mentiū deficit ne ab illa summa entitate? Re. Et vnitatie quidē et bonitatie. The. sicut quilibet lux finita ab ip̃a lucis infinite deficit plenitudie. Re. Eque. The. Est igit̃ circa primā mentiū negatio. Re. est. The. et nō circa ip̃m maxime ens. Re. nō circa ip̃m. The. et affirmatio et negatio opposita sunt. Re. sunt. The. et opposita habēt fieri circa idē. Re. Idip̃m. The. Circa aut̃ ip̃m primū non fit negatio. Re. nullo mō. The. igit̃ neq; affirmatio: s; primū circa primā mentē. Re. Videtur. The. vides igitur quō ip̃s primū et maximū: est supra oēm affirmationē et negationē/ positionē/ et ablationē. imo et supra omnē oppositionē. Circa enī primum nulla contingere potest ablatio quare neq; appositio. Re. Videre videor. The. an igit̃ nō esse oppositū sit ip̃i primo et maxio esse. Re. non videt̃. nā cōsensimus ip̃m esse supra omnē affirmationē/ et negationē/ et oppositio-

III

nem omnē. *The.* nō habet igit affirmatio entis circa primū fieri: nā est supra entis affirmationē: et etiā entis negatio circa ipm fieret. *Re.* De attonitū reddis neq; pſentire neq; refutare audeo. *The.* Audentior esto. Nos enī hec pua exerci tamēti grā ludimus: ſincerius hec alias et altiore ad ptemplationis officiū mō: te auditurū ſpera. *Re.* dicā ergo quod conſeſſa et tua rō efficere vident entis affirmationez circa primū: locū nō habere: imo neq; negationē. *The.* Primum igit neq; erit ens neq; nō ens. *Re.* Certe. vt ens entis affirmationē et non ens entis negationē inſinuāt. michi enim occurrīt entis affirmatio: vt quedā ipſus primi et maximi ptiicipatio. ita vt ea ipm magis ptiicipet: q̄ magis bona et vera et ipi ſimilioz ſunt/ magisq; in affirmatione ſunt: an poti⁹ tibi ridicula dicere videoz. *The.* acutius q̄ ego ipſe expectabam reſpōdiſti. At tamē ſi caperes ens atq; nō ens non vt metaphyſicā affirmationē et negationē ſz logicā potius inſinuāt: auderet ne vtrūq; de pmo negare. *Re.* nō auderē indubie. nā de quolibet hoc pacto affirmationē vel negationem verā eſſe neceſſe eſt. et de nullo autē ſimul affirmatio et negatio vera eſſe poſſunt. *The.* nō refello tuū iudiciū. Tui grā o euty chere huc diſgreſſi fuimus. arbitroz te intelligere quorū hec noſtra dicta vergerēt. *Eu.* Abūnde. ¶ *The.* Et quo pacto multa malū/ falſū/ inane/ debile que negatiōe deſignant non opponunt pmo/ maxie vni/ bono/ vero/ pleno et potenti. et vt ab eſſe puenit vnitas/ bonitas et veritas: ab eſſentia/ potētia/ et maxie materia: mltitudo/ malū et falſitas. Quo fit vt a materia potiſſimū pendeat nō ens/ malū/ falſū/ inane/ impotētia/ ptingētia/ ignorātia/ rerū mortalitas atq; interit⁹. *Eu.* Conſentaneū eſt. *The.* nō abſone ergo ſupra mūdā entia longe plus eſſe q̄ eſſentiā ptiicipantia: poti⁹ eſſe poſuim⁹. *Eu.* Non abſone. *The.* et dignū eſt a maior et dignior nos noſtrā denoiationem auſpicari. *Eu.* Dignū. *The.* ſimpliciter igit et riſte entia dicunt. At ſi ad hec inferiora deſpicim⁹ cū materia plurimū imerſa/ obuolutaq; ſit parū actus ptiicipatiua: ſi a maior et domināte materia ea de noiare volum⁹: certe poti⁹ qdā mō dicēda erūt nō etiā/ mltita/ mala/ falſa/ inania/ impotētia/ ptingētia/ ignorātia/ fluxa et mortalia oīa. et ſi entia/ vna/ bona et vera vident. *Eu.* erūt indubie. *The.* Sunt ne ergo amentes et inſanī qui has tota

cura expetētes bonorū ymbrias: que bona vident cū nō sint: nūq̃ mentis aciem in ipsa vera entia ⁊ bona: ⁊ nullo vnq̃ si ne defutura erigūt. *Eu.* amētes ⁊ ceci. *The.* Sed sermo- nem sequamur: indiuiduū ⁊ singulare nōne id esse dicimus qđ per se totū subsistit: vt vn^o homo/vnus leo ⁊ vna planta. *Eu.* Indiuiduū ⁊ singulare substantie scz. *The.* Esto. et si accidens/indiuiduū/singulare ⁊ vnū numero describeres: for- sitā dicerēs ipm esse id accidēs qđ totum in altero subsistit. *Eu.* et forte totū id esse itelligis: qđ vn^o simpliciter ps non sit. *The.* Idipm. ⁊ elemēta plus materie sibi vindicare vi- dent ceteris sensibilib^o oib^o: p̃sertim crassiora vt terra et aqua. Et quis vnūqđqz eorū vnū actu indiuiduū esset: mul- ta tñ potētia esset: imo innumera. Quis enī vnq̃ dicere vale- at in quot stillas aqua dirimi possit: quarū q̃libet seorsū ab altera idtuidua/singularis et vna numero est. *Eu.* Ignora- ret pfecto ipse Democrit^o: vt suarū athomoz numex. *The.* Et lapides ⁊ metalla valde multa potētia sunt. *Eu.* Valde vt null^o mortaliū: numerū nouit. *The.* Et plāte vne in mul- tas actu defecant plātas/indiuiduas ⁊ singulares: q̃ prius erāt potētia. *Eu.* in multas. *The.* et insecta aialia i mltā de- cerpunt aialia vt ostēdit mutilus coluber. *Eu.* in multa. at nō in tot q̃t et planta. *The.* neqz plāta i tot q̃t metallū: neqz metallū in tot quot ⁊ tra. Qđ enī insectū aial ad plantā: id planta ad metallū ⁊ metallū ad trā esse videt. sz vñ hec in- diuiduoz ⁊ differentū numero multitudo: tñbi p̃dere videt. *Eu.* ex materia. *The.* nā que magis a materia recedūt: mi- nus hufusimōt singuloz multitudinē admittūt. *Eu.* Certe. *The.* et qz homo magis a materia recedit: et supiorē actuz et oim sensibilū plenissimū obtinet: ideo rerū sensibillū so- lus cū vn^o actu sit: nullo pacto hoim multitudo potētia eua- dit: alioquin oporteret nostrā aiam diuelli/dissecariqz. *Eu.* Certe. *The.* et q̃ magis a materiali lege et natura: q̃s hō ipse et nra aia recedūt: hanc diuersitatē et idtuiduoz/numeroqz differentū multitudinē magis fugiūt. *Eu.* rōnabile. *The.* qñqdē hec hō scz ⁊ aia potētie: ⁊ magis maior potētie nafaz sequūt. ⁊ q̃libz aia nra si seiuncta fuerit ⁊ a corpis viculis absoluta/idtuidua ⁊ vna nūero ē: vt nullo igenio aiaz mlti- tudo eē possit: int se tñ mltē idtuiduez nūero dñtes sūt. put diuersā sorte sūt potētia: q̃ tāetsi matia nō sit: p̃ditiois tñ

eius emula singulorum multitudinem et numero differentium ad
 mittit. quam peripateticorum more possibilitatem quandam nuncupare
 possumus. et supramundano eentia magis a sensibiliu potentia
 recedit: quam nostre ab eadem aie possibilitas. huiusmodi igitur multi-
 tudinem beata illa et supramundana eentia magis: quam nostre aie
 refugiunt. Eu. indubie. The. sed quomodo magis refugiunt si multo
 solo numero dissidentes supramundane metes reperiuntur: quem
 admodum et nostre aie possibilitati antire? Eu. non video. The.
 videt ergo tibi ex fuga et distantia a lege et conditione mate-
 rie: vna sola eiusdem gradus supramundana mentes subsiste-
 re neque vlla quacunque altera nature affinitate et consortio si-
 bi conciliare. Eu. videt. The. quod ergo in infinitum superat/
 euaditque semotum non modo a materie conditione et natura: sed et
 possibilitatis omnis / et omnis potentie: nunquam secum alterum so-
 lo numero dissidens admittit: ut duo scilicet paria / assimilisque per
 omnia nature rerum principia subsistant. Eu. minime omnino. The.
 vna ergo summa et indiuidua et super omnia entitas: et non due.
 vna summa indiuidua unitas: et non due. vna summa et maxima
 bonitas et veritas: et non due. Eu. vna certe sola. The. et per
 omnia se fundens: et suum singulis sue unitatis et singularitatis
 imprimis vestigiis. sed satis euagati sumus iam resumamus
 dimissa. Ad te reuertor. Quoniam nequaquam haec disciplina sit om-
 nium spirituum tum substantiarum tum accidentium et earum priuationum
 atque negationum. Re. omnino. nam quilibet sensus vni: omnium sui sen-
 sibilis generis spirituum atque priuationum est. igitur et quilibet disci-
 plina vna sui generis scibilis: et omnium eius spirituum / priuationum
 et negationum. at metaphysica: disciplina vna est cuius genus
 scibile est ens: est igitur omnium entium spirituum priuationum atque nega-
 tionum. species autem entium species substantiarum sunt et accidentium.
 est itaque haec disciplina omnium spirituum tum substantiarum tum acciden-
 tium / earum priuationum atque negationum. The. recte. nam quod est
 sensus ad genus sensibile: scientia est ad genus scibile. et entium ge-
 neris scibilis species (dico scibiles) sunt quas adduxisti. Re.
 hoc michi difficultate ingerebat an diceret ens esse genus? scilicet
 scite adiecasti scibile: nam peripatetici ipsum esse genus logi-
 cum et predicabile negant. The. et docte certe et ideo bene eius
 species logicas et predicabiles negabunt. Et si te percontor
 quomodo sensus vni priuationum sui generis sensibilis et eius spe-
 cierum est: ut quomodo visus tenebrarum. Re. dico per accides. et lu-

minis et aliorū colorū p se. *The.* recte ais ita et intellectus
 p se ē entis: entj spēz: p accidēs aut nūq̃ subsistētiū. ¶ An 38
 vnū ab ente diuersā noiet naturā? *Re.* mīme. p̃rio quidē q̃a
 idē est ens et vnū ens: vt ens hō et vnū homo. scō q̃ eiusez
 gñatiōe gignūt aut corruptōe corrūpūt. fieri ei neq̃t vnū
 gñatiōe adeē possit et alicui corruptione abeē: qui eiuse
 gñatiōe aut corruptione sit aut nō sit reliquū. s; si sūt aut
 siml nō sūt. nō igit diuersā noiant naturā. tertio vt vnūq̃q̃
 p suā substātiā ens dicst: eque q̃z dicst et vnū. nō igit diuer
 sā noiant naturā. *The.* et q̃ in p̃rio haud diuersā noiant na
 turā: in nulli cōtrouersiā venit. et vbi primā metiū ab omī
 aduentitia racciōētaria affectiōe sequestras: facile eaz sua
 substātia ens et vnā eē intelligis. s; an hō et music⁹ diuersā
 noient naturā? *Re.* scz. nā music⁹ musicā noiat: quā nō nomi
 nat hō. *The.* sūt tamē hō et music⁹ idē. *Re.* s; biecto scz: et rō
 ne mltā. *The.* et ens et vnū. *Re.* itidē s; biecto idē et rōne mltā.
The. refert ne in aliq̃. *Re.* refert si apte p̃cipio. nā hō et mu
 sic⁹ rōne et natura mltā sūt. natura quidē q̃ music⁹ musicā
 artē noiet alteri⁹ rōnis et nature: ab eo q̃ noiat hō. ens aut
 et vnū et si rōne multa sūt: nō tñ natura. *The.* vis ergo eoz
 q̃ s; biecto et substātia sūt idē et rōne mltā: hec rōne sola mltā
 eē: hec aut rōne et natura. *Re.* volo. ¶ *The.* Vtrū cōes dig
 nitates hui⁹ sint disciplie? *Re.* sūt. cōes enī dignitates dici
 m⁹ cōissima p̃cipia et q̃ vnicuiq̃ cōiter vt entia sūt attribui
 m⁹: et quib⁹ inferiores discipline vtcūq̃ ad suā mat̃iā p̃trac
 tis: vtuntur. ¶ Admirū igitur si huic discipline asciscuntur: si
 enī dīxero quecunq̃ sunt equalia vni et eidem illa inter se eē
 equalia: quid promptius familiariusq̃ intellexero: q̃ que
 cūq̃ entia vni et eidem sunt equalia. *The.* nichil familiari⁹
 ipso quidē proloquio in suo ambitu vniuersiq̃ cōcepto. et si
 quisq̃ adducat p̃pter quod tale: alterum tale est: ipm magis
 tale esse: quid familiarius intelligendū occurrit q̃ p̃pter q̃
 ens tale alterum ens tale est: ipm p̃mum ens magis tale eē.
Re. nichil. ¶ *The.* an hoc p̃cipiū impossibile est idē simul
 esse et nō esse primū sit et firmissimū? *Re.* p̃mū esse nemo am
 biget: nā dignitas et ploquū est. firmissimū aut est q̃ notissi
 mū: nō cōditiōale: et q̃ quēlibz suscipiēde discipline idoneū
 h̃re necesse est. *The.* et p̃be quidez circa ipm enī nullus too
 neus discipline auditor errabit vnq̃. Attamen circa ea que

III

ignoram⁹: erram⁹/decipimurq3 frequēter. ⁊ circa vnūq3q3
entitū ita esse: vt ipm sit aut nō sit necesse est. nō est ergo con-
ditionale. et si quisq3 p̄cipiende discipline cōmittit: qui vsq3
adeo hebes ⁊ corneolus cōperit: vt nesciat an ipse sit an nō
sit: fuste ēte arcēdus est: assilīs nūmū vere illi qui e regione
solis in media luce locat⁹ solem nō sentit: et inept⁹ pictoriā
discere querit. hic corpīs oculo cecus est: ille mentis. ⁊ cer-
te q̄to hmōi p̄ncipia p̄munissimay/ p̄lissimayq3 notionū exi-
stūt: que maxie p̄p̄ie itelligēdi facultati addicte sūt: tāto mī-
nus circa talia eū qui mētis oculis capt⁹ nō fuerit errare p̄-
ueniet. vt neq3 sensum circa p̄p̄iū imo maxie p̄p̄iū sensibī-
le. et ceteris p̄ncipiis firmiora/accōmodatiozay intellectui
eē debēt. an plura desideras? He. nulla prorsus nisi sequen-
tiū (que michi satis facilia vident) expeditiōnē: si expeditissi-
ma transcurfio te nō fastidit. The. nichil me fastidīs: tran-
surre vt voles.

Tertii dialogi finis.

Quartus dialogus introductorie cōmenta-
tionis metaphysice.

Meantias. Theoreticus. Eutycherus.

Ec duo et quadraginta p̄ncipiū/ causa/ elemē-
tū ⁊ reliqua sequētiā que in quito distinguit A-
ristoteles p̄tereo. The. tāto laborē nrm minū-
is. He. prompta hec michi ⁊ captu perua eē vi-
dent. qđ sequit̄ p̄sequor questionū seriē secur⁹

et responsiones adhibēs The. neq3 cura questioēs ipas tan-
gere modo eas suo ordie dissoluas: adlūgasq3 responsioēs
que tibi aptiores videbunt. He. faciā vt tubes hinc michi
sumēs auspicia. Metaphysica a ceteris disciplinarū differt.
p̄rio qz hec disciplina p̄ncipia ⁊ causas entitū vt entia sunt
cōsiderat: nō aut̄ reliquay aliqua. scđo hec disciplina siplē-
cit̄ qđz sbstātiay cōtemplat̄: quod nulla reliquay facit. sed
vnaq3q3 circa aliqd vnū infra entis aut substantie ambitū: su-
os limites coercet et astringit. vt exempli causagrāmatica/
logica/ rethorica/ circa sermonis cōtemplationē: musica ⁊ A-
rithmetica circa numeroz facultatē: geometria ⁊ astronoia
circa magnitudinē: naturalis philosophia circa substantiā q̄
intra se sūt mor⁹ p̄ncipiū tenet. tertio hec disciplina vniuer-
salis censenda est: cetera aut̄ pticulares. quid enī notione en-
tis vniuersalius: que omīs rerū gradus ambit et lustrat. qđ

notiōe vni⁹/boni/zveri⁹? quid deniq; ipso maxie ente/vno/bo
 no et hō cōmuni⁹ z vniuersali⁹? quoz potissimū hec discipli
 na cōtemplationi inbiat atq; addicē. nimirū igit hāc disci
 plinā a ceteris disciplinaz distare. ¶ The. certe distat qd si
 li. et hui⁹ discipline tota vis circa ipsius entis/vni⁹/boni/ve
 ri et reliquoz taliū cōtemplationē imoratur. z sola discipli
 naz: rex quiditates sue contemplationi peculiare delegit.
 Ceteraz aut nulla neq; vnā quidē quiditatū nouit. ¶ He. q
 pacto id? The. forte quiditatis nomie tenebris te obuoluo.
 ¶ He. sane. The. nōne dixisti hanc disciplinā circa entis ptem
 plationē: vni⁹/boni/zveri⁹ z ceteroz taliū psistere. ¶ He. dixi e
 quidē. The. hoc ipm est qd dico: et tū illud idē te fallit. ¶ He.
 haud intelligo. The. sic intelliges. sūma entitas oīm entiu
 quiditas est. z sūma vnitas oīm vnoz quiditas et sūma bo
 nitas oīm quiditas bonozū. et ipsa sūma maxiaq; veritas oī
 um veroz. nec alio (audito metaphysice quiditatis noie) vn
 q; tuā mentē deflecte. ¶ He. nulla me iā nube obducis. paucis
 quid rex metaphysicas quiditates vocem⁹: pulchre aperu
 sti. nec iniuria pfecto metaphysice dicūtur: nā supramūdane
 sūt z diuina cōtemplatiōe dignissime. z nescio que mōstra ha
 ctenus michi has diuinas quiditates cōmentabar: nūc qdita
 tiuas notiōes: nūc absolutas hmōi: quiditates vocās. The.
 et forte venia dign⁹ silogicas dixisses. ¶ He. ptin⁹ etiā relabe
 bar ad aliquā michi tristē logicaz et nullū michi pmodū nī
 si inanē garritū pturientē. The. attū audiueras hāc discipli
 nā esse diuinaz/eternazq; rōnū. ¶ He. ille nre sunt quiditates:
 at tū nichil audiuerā. qd quid enī hacten⁹ hausi peregrinis
 dūtaxat disputationib⁹ hausi longe forte a tua z mei institu
 toris Sneropoli intētiōe alienū. z nōnūq; luctatussū michi
 quasdā vniuersales naturas sōniare: quas metaphysicas q
 ditates vocarē: z a quib⁹ gñis/spēi z dīe cōcept⁹ extorquerē
 The. omia hec et tibi z aliis ob plōnicaz ideaz introduc
 tionē irrepsērūt z certe is locus ideas requireret. ¶ He. q pa
 cto? The. nos nimīū expatiari petis. ppositū psequere nē
 nos inanit tpra traham⁹: et postq; expleueris si quo mō cō
 modū videbis. et diei decliuitas nraz nō arcet disputationē:
 nō recuso hui⁹ rei non nichil paucis pstringere. ¶ He. nō arce
 bit. paucissimis nempe quod supest absoluā. et pene iam ex
 plesse videoz. z dimissa resumo. hec disciplina cū ceteris cō

IIII

spirat atq; cōuenit. nam relique discipline suū genus eē nō
 cōmonstrāt: ita q; neq; hec: que ē ipi² qđ quid est hoc ē s̄b
 3 in hac disciplina contemplatur. ¶ Et spāliussermonē vedu
 cendo hec disciplina a naturali philosophia altera est. p̄mo
 q; naturalis philosophia circa quoddā genus entis versat̄
 id enī est substantia intra se sui motus et quietis p̄ncipium
 tenens. prima autē philosophia circa ens ipm totum nego-
 ciat̄. scđo quia naturalis phie cōsideratio: solum circa mobi-
 lia et inseparata et a matia et a corpea mole existit. p̄ma
 autē philosophia potissimū circa imobilia/absoluta/ et abstra-
 ctissima non modo omī materia et molis crassitie expedita:
 sed et potētia oī oīq; eēntia. tertio tota phica cōtēplatio vt s̄
 templatō simi est: neq; materiā sine forma/ neq; formā sine
 materia cōsiderat. sicut qui simū cōsiderat: nasum quide; q̄
 vt materia est et cauitatem que est vt forma cōsideret neces-
 se est. est enī sinus nasus cau². at prime phie precipua con-
 templatō vt caui est. nā illas puras et siptices formas imo
 illam simplicissimam formā et esse cōtemplatur. attamē natu-
 ralis philosophia cū hac prima et supramūdana phia com-
 mertiū aliqđ obtinet q; vtraq; cōtemplatio est: est enī scia o-
 nis/ omīsq; disciplina aut cōtemplatio quā theoricā vocāt:
 aut actiua/ admiſtratiuaq;: quā vocāt practica: aut factiua
 quā dicūt poetica. at naturalis phia p̄mu; actiua nō est. naz
 actiua disciplina scđm electionē est et eay actionū quas in-
 tra nos moderāte p̄udentia gerim²: quaz quidē naturalis
 phia nō est. neq; quidē factiua est. nā effectiua peritiā itidē
 scđm electionē est: et eay effectiōnū que in seruire op² et ex-
 trīnsecū demigrāt/ trāseuntq;. hāz autē naturalis phia non
 ē: quippe q̄ neq; cōsultat neq; qđcūq; electōi astrigit. reliquit
 igr ipaz natalē phiaz p̄tēplatiuā eē: qlē et p̄mā phiaz eē iam
 dudū p̄mōstratū ē. et nos/ cū oēm sciaz disciplina; oēs: i p̄tem-
 platiuā actiua aut factiua: p̄titi sum²: scie et discipline noīb² ar-
 4 tē et p̄udentiā p̄plectimur. ¶ Hec itē disciplina a mathematica
 dissidiū patit̄ atq; dīr. nā mathematica solū ēcaviū gen² entis
 x̄lat̄ vt q̄ritatē. neq; ipa q̄sta vt etiā sūt p̄tēplāt: quipoti² vt
 p̄mēsurabilia/ icōmēsurabilia at aliqd̄ h̄mōi. hec autē disciplina
 oīo ēca ens ē: et oīavt etiā qđā sūt explorat ac rimat̄. differt
 igr hec disciplina a mathematica. attē cū eay mertiū tenet. p²

q̄ eaz vtraq; p̄templatiua est: et id sup̄iore rōne de mathe-
 matica deducere promptum esset. sc̄do q̄ vtraq; et meta-
 physica ⁊ mathematica imobilia r̄tāq; sepata p̄templat. Re-
 fert tñ q̄ hec nō reip̄a sepata: quēadmodū diuina illa sapia ⁊
 iō iure theologia nōiata: cōtēplat. et ex his p̄spiciū satis eē
 p̄i tres ip̄az rez p̄tēplatrices eē disciplīnas: physica/mathē-
 maticā et sapiam quā theologiam nōiam⁹: q̄ ceteras disci-
 plīnas tū actiuas tū effectiuas longo intuallo desiderabili-
 ores antecedūt. ⁊ longe oīm ipsa sapia oīs antecellit: oēsq;
 longo interstitio post terga relinqt: vt q̄ sit circa diuinū zho-
 norabilissimū gen⁹. et certe ex hac disputatiōe collegisse vi-
 deor solā sapiām celestīū domesticā esse: ⁊ cū deo ip̄o domi-
 ciliū (quo ip̄m liberi⁹ semp p̄tēplet/admiretq; ⁊ amet) p̄p̄i-
 us queritare. ceterē aut̄ inferiorū cultrices michi esse vidēt.
C Sed ne longior sim: p̄cedendū est. accidentis nō est scien-
 tia. accidens enī id dicimus quod neq; semp neq; vt pluri-
 mū verū est s; raro: cui⁹ q̄dē nō eē scientiā p̄stat. P̄mo q; ta-
 liū neq; disciplīna cōtemplatiua vlla est. nā oīs talis neces-
 sarioz est: impossibilisq; aliter se habere. neq; quidē acciden-
 tīū: actiua aut effectiua studiū/curāq; adhibet. sunt enī eoz
 que semp aut frequēter sūt/vera q; sūt. nulla igit̄ accidentīū
 sciētia est. sc̄do que accidūt: infinita esse possūt neq; p̄spectā
 causā determinatā habēt. oīs aut̄ sciētia et finitorū est: ⁊ certā/
 exploratā/determinatāq; causā habere necesse ē. tertio de ac-
 cidentib⁹ sophiste surgia atq; inter se altercationes suscitāt:
 qui siquidē suo more nulla disciplīnis accōmoda sollicitāt:
 accidentiū nō est disciplīna. quarto entium quedam semp
 sunt/quedam plurimum/quedaz neq; semper neq; plurimū
 sed rarer̄ admodum. At disciplīne sola ea curant que
 semper sunt aut plurimum: accidentia autem (etsi sunt) neq;
 semper neq; plurimum sunt. merito igitur disciplīne (vt ⁊ eo-
 rum que temere eueniunt) accidentiūz curam despiciunt.
Modi entium sūt quid et substantia/ōstium/ad aliqd/qua-
 le/agens/patiens/qñ/vbi/situm/et hitum/ens p se/ens p al-
 terū/ens actu/ens potētia/ens. p̄mo acceptū ⁊ nō ens. p fal-
 so: qua enī significatiā vtimur cū dicere solem⁹ p̄dictorū
 altū ens eē ⁊ altū eē nō ens. The. ⁊ q̄ pacto forte p̄us vteba-
 ris cū aducebas entīū qdā semp eē/qdā plimū ⁊ qdā neq;
 sp̄ neq; plimū s; raro: volēs itelligere veroz qdā sp̄ nā esse

que nos necessaria vocam⁹: quedāvt plurimū vera: et quedā raro vera que accidētia nuncupasti. *The.* idipm. et ens et nō ens hoc pacto circa mētis complexionones fieri habent: in qua qdē subsistūt ⁊ nō in reb⁹ ip̄is. et iam videor exegisse qd p̄ntis introductiōis superat laboris: nisi ī aliquo me sentis oberrasse aut min⁹ p̄uidētē omisisse. *The.* certe exegisti *S* neania. et tuā ingenuā indolē patentem fecisti: et tuos insti- tutores nō futiliter in te litterarū fūdamēta tecisse. neq; omi sisti quicq; sed iam hui⁹ diecule laborē (vt bene inquis) supra sti. *The.* dū modo nobis nō nichil de ideis aperueris. id e- tiā te facturū pollicit⁹ fuisti: dū mō diei decliuitas n̄ram di- sputatiōez nō sup̄meret. *The.* hoc te fugisse putabā *The* me nūq; *The.* cogis ergo me nouā subire palestrā: tibi tū in fu turū cōducere potest. Dixi tibi ⁊ reliqs se cōmunicantiū na turā ex platoniciis ideis opinione irrepisse: quas forte se cōmunicātes naturas in reb⁹ ip̄is locabas. *The.* ego hō vbi locarem nō intelligebā. *The.* et quis ex platonicarū idearū introductiōe talis opinio mētib⁹ posteriorū illap̄sa sit: nō tū p̄inde ac p̄lo sensere. *The.* quo pacto. nobis aperi. *The.* laz aperiō. p̄lonici triplex vnū ponūt: vnū supra esse/vnū in esse/vnū post eē. Vnū supra eē deū ip̄m ineffabilē/intelligibilēq; ponūt: et patrē deorū. et vnū in esse variā apud ip̄os nomia sortit. noiant enī ip̄m ens/creatorē/imaginē patris/mūdū in telligibilē/intelligentiā/rōnem/verbū/filiū dei/mentē diui- nā/exemplar et ideā. vnū post esse sp̄m et aīam mūdi nūcu- pant: sese p̄ oīa late fūdentē r̄vificātes oīa: cui illud poete alludere puta.

Principio celum/terrā/camposq; liquentes:
Lucentemq; globum lune/Titaniaq; astra
Spīritus intus alit. totamq; infusa per artus
Mens agitat molem: et magno se corpore miscet.
Eternū inē ip̄m ens/bonū/pulchrū/oīpotens/sapiētissimū/
et eternū ponūt. ip̄m autē vnū supra eē ponūt supra ens oē/
et oīe bonū et pulchrū/supra oīpotentiā/sapiam/et et̄nita-
tem. tertiu vero vnū: post et infra ip̄m ens bonū et pulchrū:
infra oīpotentiā/sapiam ip̄am et eternitatē vt tā in p̄finio e-
ternitatis existat et vt eternitatis horizon. Cetera aut oīa in
fra ip̄m: ⁊ ip̄m imense sempit̄nitatis horizonta subsistūt. Et
hec tria putāt maxios rex p̄ncipes. ⁊ de p̄rio nichil affir-

māt nā sī ipm ens vocas: min⁹ dicis q̄ ipm est. est enī supra
 ens om̄e. sī vocas bonū: itidē vt eoz fert op̄io. nā ē supra oē
 bonū. Et ita sī ipm vocas verū/pulchrū/plenū/potēs/neces
 sariū/sapiēs aut eternū. De sc̄do oīa affirmāt. est enī ipsum
 ens imo ipm maxie ens/bonū/verū/pulchrū et potēs et cui⁹
 libz rei exēplar et idea. Et quo meli⁹ diuīe mētīs hoc ē ipius
 vni⁹ in eē et entis: ideas (eo quo ponūt mō) p̄cipias; hoc pa
 cto accipe. oīa entia a maxia entitate suā sibi vēdicāt et assu
 mūt entitatē: et hāc sūmaz entitatē vocāt entitū ideā. et a ma
 xia bonitate p̄deūt oīa bona: quā et vocāt boni ideā. et a ma
 xia veritate (quā et veri ideā ponūt) p̄deūt oīa vera: oīaqz ī
 vnū/sūmūqz reducūt. Vt om̄s hoīēs in vnū p̄mū et sūmum
 hoīēm: quē exēplarē et ideālē hoīēm nūcupāt. et om̄s leones
 in exēplarē leonē: et om̄s equos in exēplarē/ideālē et intelli
 gibilē equū. et hūc in modū quēcūqz nature affinitate intē se
 sp̄rāt et pueniūt: in suā sp̄alem ideā: et has diuīas et diuīne
 mētīs ideas distinctas incōfusasqz et sinceras eē putāt. et hīc
 exēplaris et idealis hō solū est hō neqz vn⁹ neqz pl̄res. nā sī
 vn⁹ eēt: hoc idee vni⁹ p̄ticipatione haberet: et si plures: idee
 mltitudinis p̄ticipatiōe. et p̄inde nō pura et sincera hoīs idea
 eēt. et ita de exēplari leone / et equo et reliquis. Atqz enī quic
 quid est in ḡnere aliquo p̄mū tale: nichil aliud est q̄ tale. et si
 cupis cōcipere qualis sit mūd⁹ intelligibilis: sensibiles ocu
 los aperi: et totā sensibilē machinā hāc oculis plūstra: om̄s so
 noz p̄cent et harmonias aurib⁹ hauri: om̄ia odoz sp̄ramia
 narib⁹. mox te ad intellectū reuoca: et p̄cipe quēcūqz oculis
 lustrasti corp̄is: et quēcūqz vna aliis sensibus hausisti mūdū
 eē sensibilē: et intelligibilis mūdi hui⁹ quidē corp̄is mūdū
 exēplaris et idee imaginē. quē quidē intelligibilē et exēplare
 mūdū si intellectuali oculo circūlustrare posses: hāc totā ma
 chinā et om̄s rez sp̄s inxitate et sua mirifica: et haud d. cib⁹ ī
 pulchritudinē sp̄p̄ceres silicqz verū hoīēm/verū leonē/verā
 plantā/verū celū dep̄henderes. q̄ aut corp̄is oculis circūlu
 strādo attigisti: et nō sūt q̄qz et vident et alia eē iudicā⁹.
 vt neqz tua in speculo imago ē est qd̄ apparet. Vide enī hō
 aut neanias: cū tū nō sit. s; tu ad tuā imaginē vere es: qd̄ ipsa
 tua imago isinuat atqz eē videt et stellātis celi in torrēre fluē
 re effigies nō ē ipm celū est nō sidera q̄ eē vident: s; celuz
 ipm stellifex septē erratiū siderū orbes ambiēs et sua fixa sī

III

dera ha sc r: ha quide ad torrens effigie. Ita fili q nos mori-
bndis oculis ptuemur et nobis ee apparer ignis / aer/ aqua/
tra/ ho/ leo/ equ/ / plata: nos admonet ea no ee: sz illoz simu-
lacia et effigies imo. vt placet Heraclito et pythagoricis illa
snt fluents torrens et ptinuo labetis effigies: q (qz no senti-
m) semp nullo remorae fugiunt/ voluntqz nimit vera esse
postea a Masone cantata.

Richil est quod toto perstet in orbe.

Cuncta fluunt/ omnisqz vagans formatur imago.

Ad hec pma rex gna / sps/ explarria et ideas de supramnda
nis et rex qditatib pythagorici et platonici locuturi se couer-
tunt: queadmodu Aristotelico more ad entis imo maxie en-
tis et h/ boni/ veri et ceteroz diuinas rones cotemplandas et
pm pia rex optia: nos ab his sensibilib traducim. volutqz
plat/ nici semina qued et oim idearu sigilla nris ais esse i-
genna: qbusquidez a reb sensibilib excitis notiones speru
et genex (quaz obiecta snt diuie metis sps et idee) effingi-
m. Ex his q fili de platoniciis ideis et cosilibus dictis que
mira et alta snt et philosophica cotemplatioe dignissima: an ita
sint an sec: posteru mille modos naturaz se comunicatiu p-
metati snt: et postremi in inanes quasda ineptias et in volitan-
tia democriti sonia (vt metis visu est) tandecubuerut. ita
vt qcuqz quisqz noctu pluuiuo nixus soniasset: opereprecu
duceret afferre in mediu. et quib Aristoteles in platonem a-
gat argumetis: nrm impsentiaz recensere no e officiu. et si p
cedere pergo quo pacto eoz sentetia: singla entia sui gener
idea pticipat: nox atra q vicina est nos intercipiet: et vos in
audite discipline sermões fastidient. Eu. sat nobis q Theo-
retice p hac disputatione impediti: neqz nunc ultra quicqz
desideram. Ne. nichil ultra. et de tantis gras habemus. et
nuc pater me (vt arbitroz) e rure redit oblectamētis corp-
eis exsaturat: nos autē q Theoretice abs te abibim oble-
ctamibus animi refert. The. cu voletis reditor: facia vob
semp mei popta copia. Eu. gras habem q Theoretice: re-
dituqz et benigne et liberaliter acceptamus.

Cōmentariorū metaphysice introductiōis i metaphysicos
libros Aristotelis finis

Registrum a b c d quaterni: e quinternus.

Errata paucis ex locis recognita

Libro primo numero 11 pusyllanimitatē et iniusticiam
quandam esse anime egritudinē. animi legatur

Libro eodē numero 13 nā cuius solus exptus qz cognoscit;
artifex cognoscit proprie quid. legendum. ppter quid

Libro scdo numero 14 imbecillāqz omī ex parte nature
ditionem. legendum conditionem

Libro tertio numero 4 id potius nobis vel sine ratione re-
cipiendū est q̄ id psuaderi admittendū. legendū adnitendū

Libro eodem numero 17 mediū: his elementis vno/ multo.
legendum multis

Item eodem numero 19 nōnulla ex dictis michi surr-
dubia. legendum surrepserunt

Hec errata in plerisqz voluminibus castigata sunt.

Judoci clichthoue neoportuensis ad lectores
exortatorium carmen.

Quos celestis amor: quos optima numina tangunt:

Huc vigili cura sollicitate animos.

Ecque Stragrites cecis occlusa latebris

Abdiderat: clarum sunt habitura diem.

Perpetete cum sitis animo et celestis origo:

Vos patriam/et vestrum querite principium.

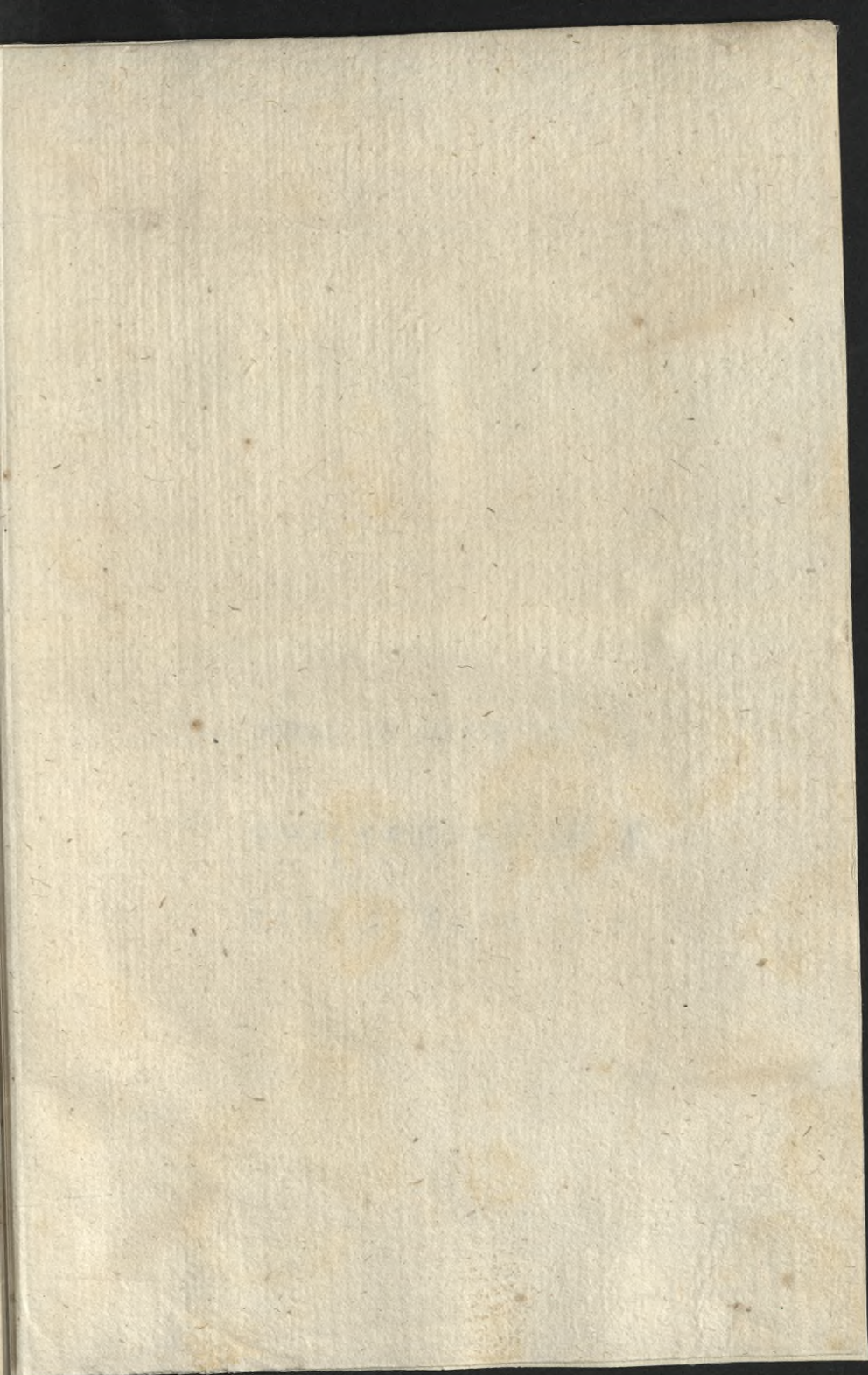
Huc huc assitis. mundi melioris adite

Mente deos: illic vltra beata sita est.

Si quid opis petitis: perparua hic mole libellas

Suppetias vobis/presidiumqz feret.

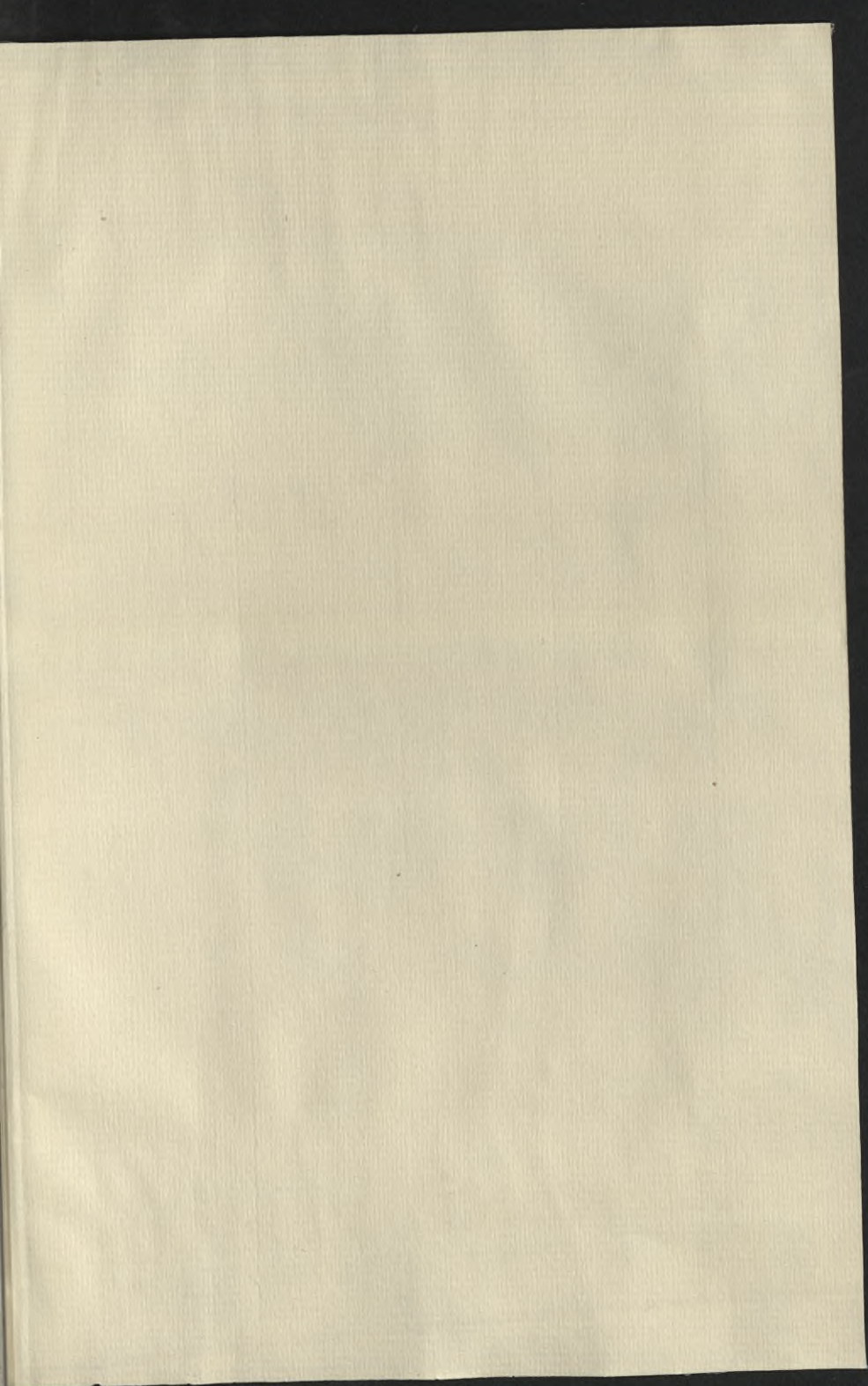
Impressum in alma Parisiorum academia Anno Christi
piissimi saluatoris/entis entius/summiqz boni 1493: quarto
decimo calendas martias eodem Judoco clichthoue neo-
portuensi castigatore sedulo.

1: Ej. 5305728854

2 Ej. 5305728845

3 Ej. 5305728809

FABRI
Introduit^s
Artificial.
et Alia

